

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 27^e jaargang 2011 nr. 1

Inhoud

Even bijpraten	blz. 2
Beste lezers	blz. 4
Uitnodiging Afdelingsvergadering	blz. 6
Agenda Afdelingsvergadering	blz. 6
Jaarverslag 2010 NGV afdeling Twente	blz. 7
Verslag van de ledenvergadering	blz. 11
Familie- en boerderijnamen	blz. 15
Het Levenswerk van Mari Andriessen	blz. 19
Geen wereldnieuws	blz. 24
De ouders van Anna Morsman	blz. 26
Waar stond het huis van mijn overgrootvader ?	blz. 28
Raadsel	blz. 36
Genealogisch Informatiecentrum Twente	blz. 38
De Stichting Heemkunde Markelo	blz. 39
Sientje Neurink	blz. 40
Auswanderung aus dem Emsland und der Grafschaft Bentheim	blz. 41
Agenda NGV afdeling Twente	blz. 42
Twentse Voorouderdag 2011-02-21	blz. 43

<p>Ambachtelijke lijstenmakerij met 1800 voorbeeld lijsten</p>	<p>LET OP! WIJ VERHUIZEN IN APRIL NAAR HENGELO:</p>
<p>Fotogalerie KISTEMAKER Lijstenmakerij</p> <p>KUNST in de KLUIS</p> <p>Marcus Kistemaker</p> <p>Kerkstraat 6, 7571 EE Oldenzaal T. 0541-53 19 85/F. 0541-53 53 13</p> <p>Openingsstijden: di, wo, do 12-18 uur / vr 12-21 uur / za 10-17 uur</p>	<p>DRIENERBEEKWEG 30 7557 AN HENGELO tel. 074 242 37 57</p>
	<p>www.lijstenmakerijkistemaker.nl www.fotogaleriekistemaker.nl</p>

Even bijpraten

Door: Jan Oude Munnink, voorzitter

Op de allereerste plaats hoop ik dat iedere onderzoeker in 2011 een voorspoedig jaar heeft: vooral in goede gezondheid en dan pas bij de speurtochten in de familiegeschiedenis.

Een bijzonder woord van dank is op zijn plaats voor onze adverteerders: we kunnen best trots zijn dat we een harde kern van vaste adverteerders hebben en hopen die te kunnen behouden.

In 2010 heeft Riet van Haaren-Hoebe aangegeven haar activiteiten te willen verminderen. Dat betekent dat ze o.a. geen werkzaamheden voor het GIT meer wil verzetten. Riet heeft jaren, vooral op de achtergrond veel werk verzet voor de afdeling en voor het stadsarchief Enschede en Almelo. Ook heeft ze veel tijd gestoken in het realiseren van transcripties. Een woord van dank is dus meer dan op zijn plaats. We hopen Riet, als trouwe bezoeker van onze maandelijkse bijeenkomsten nog lang te kunnen zien ,en, vooral in goede gezondheid. Maar even op zijn Twents;ze heeft helemaal gelijk om te stoppen: "Er is nen tied van kommen er er is nen tied van gaon ".

In TG 4 van 2010 heeft Ton Boswerger aangegeven dat hij niet meer als intermediair voor leden naar het Verenigingscentrum in Weesp kan optreden. Gevraagd werd , dat als er leden zijn , die dat van hem willen overnemen om zich te melden bij de secretaris. Tot nu toe heeft zich niemand gemeld.

Ook deed Ton een verzoek rond CBG-familiegegevens. Helaas is daar tot nu toe niet op gereageerd. Maar het is heel goed mogelijk dat het u door de feestdagen ontschoten is of nog op het lijstje staat met de goede voornemens voor 2011. In elk geval als dat zo zou zijn , stuur dan een email naar:tonboswerger@kpnmail.nl

Ook t.a.v. Het zesde lustrum in 2014 is er tot nu toe geen reactie binnengekomen. Er hoefde dus ook niet geselecteerd te worden. Dat klinkt wat cynisch en dat is het misschien ook wel. De termijn van aanmelding wordt verlengd tot 31 april

2011. Is er dan nog niet voldoende materiaal , dan zal het bestuur waarschijnlijk moeten besluiten om geen aandacht aan het lustrum te besteden.

Een echte tegenvaller was dat na het vertrek van Hans Berkhout ook onze webmaster Ben Leushuis aangaf zijn werkzaamheden te willen beëindigen. Maar hij heeft er meteen een restrictie bijgemaakt: ik blijf tot er een nieuwe webmaster is. Dat is een hele geruststelling, maar we zijn toch meteen aan het werk gegaan. Een potentiële kandidaat heeft nu al een aantal gesprekken met Ben Leushuis gevoerd om na te gaan of het wel past binnen zijn mogelijkheden, ook wat tijd betreft.

Het bestuur bedankt Hans Berkhout en Ben Leushuis voor het werk wat ze voor de afdeling hebben verzet.

Op de website treft u nu aan bijna alle indexen van Twente Genealogisch. Wilt u op basis van de indexen een TG inzien , dan kan dat op het GIT.

Jan Aaldenberg neemt de organisatie van de Twentse Voorouderdag 2011 op zich. Maar hij kan best nog een paar handen meer gebruiken. (Zie de aankondiging in deze TG)

DE FINANCIËLE MANAGERS

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIËRINGEN, VERZEKERINGEN, RELASTING ADVIES

Reygerhöftehoek 68
7546 KC Enschede
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

Telefoon 053 4782053
Mobiel 0653960460

Beste lezers van Twente Genealogisch,

Tja, wat doe je als de voorzitter van de afdeling Twente een dringend beroep op je doet om je ter beschikking te stellen als hoofdredacteur van dit mooie blad.

In mijn geval was het simpel; ik zei nee !. Daarvoor had en heb ik één, naar mijn mening allesoverheersend argument: ik woon op zo'n 140 kilometer afstand, in Utrecht.

Dat neemt niet weg dat ik al zo'n jaar of 15 lid ben van de afdeling en in de loop van de jaren al heel wat stukjes heb mogen schrijven. Daar komt bij dat ik zelf weliswaar in Utrecht geboren ben, maar dat mijn 2 ouders, mijn 4 grootouders, mijn 8 overgrootouders en bijna al mijn verdere voorouders in het werkgebied van de afdeling Twente zijn geboren, hebben geleefd en zijn overleden. En als ze al ergens anders vandaan kwamen dan was dat – de afgelopen driehonderd jaar – alleen maar uit Gelderland of de Niedergrafschaft en Lingen.

Kortom: ik heb me laten overtuigen door Jan Oude Munnink; volgens hem moet het met de moderne communicatiemiddelen mogelijk zijn om ook op afstand te functioneren. De beperking is wel dat ik het alleen als interim voor één jaar wil doen.

Een vraag die ik vooraf nog wel stelde was : “willen de overgebleven redacteuren wel iemand die voor eind- of hoofdredacteur speelt ?” Volgens Jan is dat wel zo, maar samen hebben we een beperkt pakket samengesteld. Ik mag er mede voor zorgen dat er voldoende kopij is, kijken of stukjes een voldoende hoog Twente gehalte hebben, er voor zorgen dat alle betaalde advertenties ook daadwerkelijk geplaatst worden enz.” . Taken die, met andere, de afgelopen jaren zijn uitgevoerd door Hans Berkhout. Zoals in het vorige nummer van TG vermeld, heeft hij helaas moeten besluiten zijn activiteiten te beëindigen en hadden de andere redactieleden geen ruimte om taken van hem over te nemen.

Zou ik veel willen veranderen ? Nee, want er is sprake van een mooi blad. Wel zal ik proberen het “Twente gehalte” echt

te bewaken, ben ik van mening dat kale genealogische gegevens in het blad maar weinig toegevoegde waarde hebben en zou het misschien een goed idee zijn om in elk nummer nog wat strakker een standaard format te hanteren. Maar misschien denkt u daar heel anders over: laat dat dan s.v.p. aan de redactie weten.

Tot slot nog dit: TG is er vóór u maar moet er ook dóór u zijn. Vele lezers zullen interessante verhalen te vertellen hebben. Stuur die s.v.p. in, dan kunnen uw medegenealogen er ook van genieten.

Voor nu wens ik u veel leesplezier.

Helmoed Boom

n.b. Waar Twente wordt geschreven, bedoel ik vanzelfsprekend het hele werkgebied van de afdeling, dus ook de "nieuwe" gemeenten

TG nummer 2 – 2011

De volgende TG verschijnt eind juni. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 5 mei. Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg bestand.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com .

HOFLAND
OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

DENEKAMP · RIBERGEN · ENSCHEDE · LOSSER
OLDENZAAL · HAAKSBERGEN · BORNE

Contactlensspecialisten o.v.v.c.
Optometristen o.v.v.

www.hoflandoptiek.nl

Uitnodiging Afdelingsledenvergadering 2010/1

Hierbij nodigen wij u uit voor de jaarlijkse afdelingsledenvergadering. Deze zal gehouden worden op **zaterdag 9 april 2011 om 14:00** uur in de Stephans Hof te Borne, ingang Grotestraat 207. Voorstellen ter behandeling in deze vergadering kunnen tot uiterlijk 1 april 2011 ingediend worden bij de secretaris van de afdeling.

Agenda Afdelingsledenvergadering

1. Opening en vaststelling agenda.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Verslag van de Afdelingsledenvergadering van 13 november 2010 (*zie TG-1*)
4. Jaarverslag 2010 (*zie TG-1*).
5. Financieel verslag 2010 (*ligt ter inzage*).
6. Verslag van de kascontrolecommissie 2010
7. Budget 2011 (*ligt ter inzage*)
8. Bestuursverkiezing.

Ben Schothuis, penningmeester, is reglementair aftredend en stelt zich kandidaat voor een volgende periode van drie jaar.

Het bestuur bestaat nu slechts uit vier leden. Mocht u belangstelling hebben om als lid toe te treden, dan bent u van harte welkom.

Kandidaten voor de functie van penningmeester en gewoon bestuurslid kunnen schriftelijk bij de secretaris worden aangemeld tot één week voor de vergadering. De kandidatuur moet door 5 leden van de afdeling Twente worden ondertekend.

9. Verkiezing afgevaardigde en plv. afgevaardigde.
Het bestuur stelt voor Jan Oude Munnink als afgevaardigde en de heer A.H. Boswerger als plaatsvervangend afgevaardigde te benoemen.
10. Benoeming kascontrolecommissie.
Zittende leden zijn Coby Gerridzen en Marja Bruggeman. Als reserve stelt het bestuur Henk Huiskes voor.

11. Toelichting op belangrijke punten door afgevaardigden naar de AV op 16 april a.s.
12. Activiteitenplan 2011-2012 (*ligt ter inzage*).
13. GIT stand van zaken.
14. Rondvraag
15. Sluiting.

Marieken Scholten-Sijses
Secretaris

JAARVERSLAG 2010 NGV afdeling Twente

1. Ledenbestand NGV Twente

<i>datum</i>	<i>Leden</i>	<i>Bijkomende leden</i>	<i>Abonnees</i>
01-01-2010	468	40	46
01-01-2011	465	41	42

In de loop van het jaar 2010 mochten we 34 nieuwe leden begroeten. Overleden zijn 6 leden, wijziging afdeling 6 leden, zelf beëindigd 21 leden en 7 leden zijn door het hoofdbestuur geroyeerd. Over het hele jaar genomen was het ledenaantal vrij stabiel.

2. Samenstelling bestuur

In de voorjaarsvergadering van 10 april is Marieken Scholten-Sijses als secretaris benoemd. Jan Oude Munnink is als voorzitter, zonder ad interim, verkozen.

Anton Hilgerink trok zich terug als bestuurslid vanwege drukke werkzaamheden met zijn bedrijf.

Door deze wijzigingen bestaat het afdelingsbestuur nog maar uit vier mensen.

Jan Oude Munnink, voorzitter, aanspreekpunt van het bestuur t.a.v. de website en Twente Genealogisch. Afgevaardigde van de afdeling.

Marieken Scholten-Sijses: secretaris.

Ben Schothuis, penningmeester en coördinator cursussen.

Johan Leushuis, lid en teamleider GIT.

De Algemene Ledenvergadering van de NGV in Utrecht op 24 april en 27 november 2010 is bijgewoond door Jan Oude Munnink en Ton Boswerger.

3. Bestuurszaken

Het bestuur heeft in 2010 vijf keer vergaderd. Diverse onderwerpen zijn besproken o.a.: bestuurssamenstelling, financiën afdeling, uitgifte jubileumboek, GIT, website, databank, scannen bidprentjes, evaluatie denktank HB, afdelingsbijeenkomsten, ALV, boekenlijst GIT en leestafel, overleg GWT, inhoud folders, deelnamen aan evenementen elders, TVD 2011 en Twente Genealogisch.

Tussendoor heeft veelvuldig onderling contact via e-mail plaats, waardoor we niet zo vaak bij elkaar hoeven te komen.

4. Afdelingsledenvergaderingen

Op 10 april 2010 is de voorjaarsvergadering gehouden. Vaste punten zijn: bestuursverkiezing, jaarverslag, financiën, verslag en benoeming leden kascontrolecommissie, benoeming afgevaardigde en plaatsvervangend afgevaardigde en het activiteitenplan 2010-2011. Daarnaast werd informatie gegeven rond de gang van zaken van het GIT, met name de verhuizing naar het stadsarchief van Enschede.

Jan Oude Munnink werd gekozen als afgevaardigde naar de Algemene Vergadering, de heer A.H. (Ton) Boswerger weer als plaatsvervangend afgevaardigde.

De najaarsvergadering is gehouden op 13 november. Daarin zijn besproken: bestuurszaken, de financiële cijfers over 2010. Daarnaast werd de begroting 2010 voorgelegd aan en goedgekeurd door de vergadering. De belangrijkste punten voor de Algemene Vergadering van 28 november zijn door de afgevaardigden toegelicht, t.w.

1. Stuurgroep NGV op weg naar 2020 en
2. Begroting en eventuele contributieverhoging 2011.

Het eerste punt werd kort aangestipt. Het tweede punt riep flink wat vragen op. Besloten werd tegen de contributieverhoging te stemmen.

5. Bijeenkomsten 2010

Datum	Spreker	Onderwerp lezing	Bezoekers
9-jan	Otto Huizinga	Doopsgezinden en Twente. Hoe, wat, waar	13
13-mrt	Willy Ahlers	Willem Vleertman	ca. 40
10-apr	Afdelingsvergadering		34
8-mei	Henk Nieuwenhuis	Voordracht over "GensDataPro"	49
11 sept	Frans Jacobs	Geschiedenis van een naoberschap in de gemeente Losser	43
9-okt	Jos Kaldenbach	Voorouderonderzoek in Duitsland	61
13-nov		Ledenverg., Vastlopers Vlottrekken	45
11-dec	Henk Woolderink	Het aannemen en voeren van familienamen/boerderijnamen in Twente	70

Dit jaar vonden alle bijeenkomsten in de Stephanshof te Borne plaats. Dit blijkt een aantrekkelijke zaal voor onze lezingen te zijn. Het gering aantal bezoekers bij de eerste lezing was te wijten aan zeer slecht weer met veel sneeuw en ijzel.

Tijdens de lezingen zijn Hans Souverijn en Frederik de Jong met computer en internetverbinding aanwezig met de beginnerstafel om op alle genealogische vragen antwoord te geven. Maria Vörding verzorgt een tafel met boeken van de OBD die aansluiten op het onderwerp van de lezing. Anton Hilgerink heeft transcripties van de Twentse DTB-boeken bij zich. Hij is tevens genealogisch correspondent.

6. Informatiecentrum GIT

Begin mei is het GIT van de bibliotheek in Hengelo naar het stadsarchief in Enschede (SAE) verhuisd. Ze is nu gedurende de vrijdagmorgen geopend. Voordeel is dat ook van de collectie van het stadsarchief gebruik kan worden gemaakt. Bij deze verhuizing is een deel van onze eigen collectie boeken ontzamd. Hierbij is niet gekeken naar het dubbel zijn van de

GIT en SAE collectie, maar naar de waarde die het voor genealogisch onderzoek heeft.

Onze webmaster, Ben Leushuis, heeft ervoor gezorgd dat onze databank op een laptop bekeken kan worden.

Het scannen van bidprentjes is, tijdelijk, gestopt, omdat er gekeken wordt of er op landelijk niveau kan worden samengewerkt bij de aanschaf en het gebruik van een scanner.

7. Contactblad Twente Genealogisch (TG)

Ook dit jaar zijn er vier edities van TG uitgekomen met in totaal 160 pagina's.

Helaas heeft Hans Berkhout als eindredacteur moeten afhaken. Georges Schafraad heeft zijn werkzaamheden tijdelijk overgenomen. Helmoed Boom heeft zich bereid verklaard deze taak a.i. op zich te nemen. Verder werkten aan TG mee Leon van Schie, Otto Huizinga en Hennie Kok. Titia Tjeertsma verzorgt de verzending.

8. Website afdeling

Deze wordt door Ben Leushuis (technisch) en Gerda Schepers (tekstueel) verzorgd. Zij hebben de oude site aanmerkelijk uitgebreid en ingepast in de landelijke lay-out van de NGV.

9. Contacten derden / promotie

De NGV Twente is bij gebrek aan menskracht bij geen enkele externe activiteit aanwezig geweest.

10. Cursussen

We hebben deelgenomen aan de basiscursus oudschrift in het Streekarchief te Delden.

Aangezien het uitbrengen en verspreiden van het Jubileumboek veel tijd vergde, zijn we er niet aan toe gekomen om een eigen cursus te organiseren.

Marieken Scholten-Sijses, Secretaris

Verslag van de ledenvergadering van de NGV afdeling Twente gehouden op zaterdag 13 november 2010 in de Stephanshof te Borne.

1. Opening vergadering

Om 14:00 uur opent de voorzitter, de heer Oude Munnink, de afdelingsledenvergadering en heet de (45) aanwezigen hartelijk welkom. De agenda wordt niet gewijzigd.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

Afgemeld: Henk ter Brugge, Jim Howell, Bernhard Dalenoord, A. van de Riet – de Jong, Jan Willem Beverdam, Jan Iemhoff, Jos Knippers en Jan Gast.

Reactie van Leo van der Linden, hoofdredacteur GensNostra op de begroting van het hoofdbestuur. Hij is het niet eens met de begroting tav Gens Nostra (GN), aangezien deze is gebaseerd op de resultaten t/m 3^e kwartaal. Hij verwacht dat de begroting 2010 **niet** uitkomt op € 134.000,- zoals is beschreven, maar veel dichter uitkomt bij de voor 2010 begrote € 150.000,- (op basis van wat in het vierde kwartaal nog volgt). Er is er over de begroting met de hoofdredacteur van Gens Nostra vooraf geen overleg geweest.

Hij vraagt de afdelingen het belang van Gens Nostra voor de NGV te onderstrepen en de begroting in 2011 voor Gens Nostra tot minimaal € 145.000,- te laten optrekken.

3. Bestuurszaken

Wij zijn bezig te onderzoeken hoe we de bidprentjes in het GIT snel en goed kunnen scannen. Om dit snel te doen is een goede – dure – scanner nodig. We zijn in overleg om dit in samenwerking met andere afdelingen of landelijk te doen. Op een voorstel om al onze bidprentjes naar het Verenigings Centrum (VC) in Weesp over te brengen, gaan we niet in.

4. Verslag van de Afdelingsledenvergadering van 10 april 2010

Het verslag wordt ongewijzigd goedgekeurd.

5. Begroting afdeling 2011.

De penningmeester geeft via een Powerpointpresentatie uitleg over de cijfers t/m 12 november van dit jaar. De uitgaven houden zich redelijk binnen de begroting.

- Vraag: Moet ik als afdelingslid apart voor Twente Genealogisch (TG) betalen? Antwoord: Nee.

Voor het GIT zijn de uitgaven beduidend minder dan voorgaande jaren omdat er vanaf mei geen huur meer betaald hoeft te worden.

- Vraag: De huur voor het GIT van januari t/m april in Hengelo staat er niet op. Moet dit nog betaald worden? Antwoord: Er is tot nog toe geen rekening ontvangen.

De opbrengst voor advertenties in TG is nog van 2009. De rekeningen voor dit jaar worden binnenkort verzonden.

Op de balans staan de kosten/baten voor het jubileumboek vermeld. De kosten van het jubileumboek zullen we verrekenen met de reserves jubileum en dan het overschot van deze reserves overboeken naar de algemene reserves. We kunnen spreken van een geslaagd project.

Er zijn twee begrotingen gemaakt, afhankelijk van wat de Ledenvergadering op 27 november besluit over contributieverhoging.

-Vraag: Stelt het Hoofd Bestuur (HB) onze inkomsten vast en passen we daar onze begroting op aan? Antwoord: wij dienen op basis van onze activiteiten een begroting in die, al dan niet door het HB wordt gehonoreerd.

6. Agendapunten van de Algemene Vergadering NGV van 27 november 2010

b. Stuurgroep NGV op weg naar 2020

De voorzitter stipt kort de hoofdpunten hiervan aan, waarbij hij vooral punt drie benadrukt waarin staat dat de regionale afdelingen de sociale spil van de NGV zijn. Waarna hij overstapt op punt a.:

a. Begroting en eventuele contributieverhoging 2011

Het HB wil gaan snijden in onze begroting voor TG ivm de opbrengsten die wij uit adverteerders in ons afdelingsblad ontvangen. Dit gaat lijnrecht in tegen de eigen uitgangspunten, dat men terughoudend is t.o.v. het verwerven van inkomsten, anders dan door contributie, om

zo veel mogelijk onafhankelijk te blijven van externe geldgevers.

Er is hierover door het afdelingsbestuur een brief naar het HB gestuurd, waarop tot nog toe geen antwoord is ontvangen.

Over het al of niet verhogen van de contributie ontwikkeld zich een geanimeerde discussie. Opgemerkt wordt o.a.:

- De ontvangsten van de diverse afdelingen verschillen behoorlijk. Vaste lasten als zaalhuur en vergoedingen sprekers zijn onafhankelijk van het aantal leden. Echter: ook tussen de grotere afdelingen zitten behoorlijke verschillen.

- Bij een verhoging van € 3,- per lid, kost dat de Twentse leden in totaal € 1398,- p.j. terwijl daarbij de afdeling slechts € 250,- minder wordt gekort. De afdeling Twente levert deze contributieverhoging dus vrijwel niets op.

- Waar blijven dan deze extra inkomsten? Waarschijnlijk in het VC in Weesp en GN.

- Het ledental is weer stijgende, dus daar zit de achteruitgang in inkomsten niet in.

NB ledenaantal januari: 9175, oktober 9235.

- We beschikken niet over een actuele balans en weten daarom ook niet over hoeveel reserves de vereniging beschikt.

- Verhoging van contributie zou wel eens tot ledenverlies kunnen leiden. Dit valt niet te calculeren.

- Is er wel eens gevraagd bezoek aan het VC uit het lidmaatschap te halen en voor gebruik hiervan entree te heffen? De leden in de Randstad worden nu bevoordeeld, aangezien de reistijd voor hen veel korter is en bezoek aan het VC daardoor aantrekkelijker.

Na de discussie wordt de volgende stelling in stemming gebracht:

Op basis van de huidige gegevens vind ik dat de contributie met € 3,- verhoogd kan worden.

Voor: vijf stemmen, tegen: 32 stemmen. Daarmee hebben onze afgevaardigden naar de AV op 27 november het mandaat van onze afdeling gekregen om **tegen** de contributieverhoging te stemmen.

Daarna wordt nog de volgende stelling in stemming gebracht:

Voor een zorgvuldige afweging moet het hoofdbestuur ons meer gegevens verstrekken.

Deze stelling wordt met algemene stemmen aangenomen.

7. Rondvraag

Er waren geen vragen.

8. Sluiting vergadering

Tegen 15:00 uur sluit de voorzitter de vergadering en werden na een korte pauze de Vastlopers Vlot getrokken

*Marieken Scholten-Sijes,
secretaris*

hillen
kantoorefficiency

Professioneel presenteren

Laat ook uw presentatievorbereiding door een van onze specialisten met de modernste technieken inrichten.

Onze producten:
LCD/DLP projectoren
Interactieve whiteboards
Projectieschermen
Multimedia producten
Verzorging van uw complete installatie

Hillen kantoorefficiency
Professioneel advies
Tweewegverkeer: Over t.
www.hillenkantoor.nl
7628 NS Ensede
055-073128

Doel van leverancier vast
multimedia-productie

Familie- en boerderijnamen in Twente.

Tijdens de lezing van 11 december 2010 heeft Henk Woolderink ons verteld over het aannemen en voeren van familie- en boerderijnamen in Twente.

Aangezien dit onderwerp een ruime belangstelling geniet, vindt u hierbij een samenvatting van deze lezing.

Het aannemen van vaste familienamen in Twente

Voor 1800 is de enige zekerheid de vaste doopnaam (voornaam). Als familienaam wordt in Twente gewoonlijk de boerderijnaam gebruikt. Bij verhuizing of trouwen op een andere boerderij verandert de naam.

Erfgenaam betekent hier ook letterlijk, de naam van het erf hebben en daar dan ook rechten op hebben van eigendom of gebruik.

Voor de Fransen is het aannemen van een vaste familienaam heel belangrijk om de mensen te kunnen traceren, bijvoorbeeld de jongens die in militaire dienst moeten.

Ontstaan erfnamen

Bij de kerstening zijn de namen van de buurschappen blijven bestaan. De namen van de erven zijn, evenals de doopnamen, gekerstend. Een erfnaam als Abrahamink is in de Germaanse periode uiteraard niet denkbaar.

De namen van de boerderijen kunnen ons veel vertellen over de geschiedenis van een erve en tevens over de geschiedenis van de daarop wonende mensen.

In **Zenderen** is bijvoorbeeld:

- de boerderij de Hof gesplitst in Oldhof en Nijhof, beiden even groot;
- Oldhof is gesplitst in Groot Olthof en Klein Oldhof, beiden even groot;
- Nijhof is gesplitst in Groot Nijhof en Klein Nijhof, beiden even groot;
- Daarnaast zijn er twee lijftuchten: Olde Olthof en Olde Nijhof;

- Uit de oorsprong van 1 boerderij ontstaan zo 6 boerderijen.

In **Dulder** is erve de Wheme gesplitst in Olde Wheme en Nije Wheme. Beiden zijn even groot en hebben een lyftucht, met name Olde Wheme en Olde Nije Wheme.

In 1812 moeten alle mensen een vaste familienaam aannemen en ze nemen dan de naam van de boerderij die ze op dat moment bewonen. En zo kan het dan gebeuren dat een collega van mij Marjan Olde Nije Wheme heet. Ze is getrouwd met Grote Bevelsborg en als ze haar naam volledig moet schrijven is ze wel even bezig.

Bevelsborg, een erve in de Lutte, is al heel vroeg gesplitst in Grote Bevelsborg en Lutke (Kleine) Bevelsborg. Voor het goede begrip; beide boerderijen zijn even groot en Grote en Kleine vertellen alleen welke boerderij er het eerst was en welke daarvan is afgesplitst.

Na 1812 gaat de oude manier van naamgeving nog gewoon door en ontstaan namen als Busger op Vollenbroek, Scholten op Reimer, etc.

Invoering Burgelijke stand

De inlijving bij het Franse Keizerrijk en de invoering van het Frans Burgerlijk Wetboek leidt tot invoering van de Burgerlijke stand.

De dopen worden sinds het Concilie van Trente bijgehouden in kerkelijke doopregisters. Vanaf 1811 moet binnen vier dagen aangifte van geboorte worden gedaan bij het gemeentebestuur.

Huwelijken worden evenzo ingeschreven in kerkelijke trouwboeken. Vanaf de reformatie is de Gereformeerde religie staatsgodsdienst en werden de huwelijken van niet gereformeerden ingeschreven 'onder de toren'. Vanaf 1811 wordt er getrouwd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenten.

Overlijdens worden vóór 1805 in de regel niet bijgehouden. Het is letterlijk 'zand erover' en de erfgenamen namen de nalatenschap in bezit. Soms zijn 'overluieregisters' bijgehouden en soms vindt men gegevens in bierboeken over begrafenissen. Uitzondering vormen de horigen die versterf moeten betalen.

Na 1811 moet iedereen successierecht betalen en moet het meteen worden gemeld bij de gemeente.

Na het vertrek van de Fransen is de burgerlijke stand in Nederland niet meer afgeschaft. In Duitsland wordt de maatregel van de bezetters afgeschaft en stapt men tot 1872 weer over op kerkelijke registratie.

Ook in Nederland wordt de burgerlijke stand in de beginperiode niet altijd even serieus genomen. Houd daar bij onderzoek in de eerste tijd van de invoering, rekening mee.

Namen van Twentse boerderijen

De oudste erven werden naar voornamen genoemd. Daarna naar ligging en functie. Als laatste komen voor de boerderijnamen naar geografische gesteldheid en dier- of plantennamen.

Genoemd naar voornamen

Abrahamink

Berendink, Beernink (?)

Egbertink, Egberink

Hermelink, Harmelink

Hesselink

Jannink

Joostink, Tjosink

Lubbertink

Peterink

Wiegerink, Wiggerink, Wiggers

Genoemd naar ligging

Middendorp, Misdorp

Oosterink, Oosterik, Oosterhof

Zuidhof, Zydhof

Genoemd naar geografische gesteldheid

Averbeek, Overbeek

Bekhuis, Bekink, Bekke

Dijkhuis, Molendijk

Eshuis, Essehuis, Essink (?)

Haarhuis, de Haar, Harink

Morshuis, Morskate, Morsink

Wilmink

Genoemd naar functie

Boerichter

Borghuis, Borgman, Borgreve,
Bevelsborg

Bruggink, Bruggeman

Kotman, Kotteman, ten Cate

Meijershof

Meuleman, Mølman

Schutte, Schothorst

Snieders, de Snieder

Veldhuis, Veldman

Voorthuis, Voortman

Genoemd naar dieren en planten

Beverdam, Bevervoorde

Dashorst, Dasselaar

Eekmors

Iemenkamp

Koedijk, Koebrugge

Kranenborg

Uilenreef, Vissedijk

Verzamelstek.nl
Collectable4all.com

Inkoop / verkoop
Verzamel-objecten
Goud & zilver

Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.

oude ansichten
munten – filatelie -
fdc's - poststukken

GOUD – ZILVER –
SIERADEN

Firma den Riet
Heutinkstraat 20
7512 GM Enschede
Tel : 053 4312567
Email : denriet@home.nl
WWW.VERZAMELSTEK.NL
WWW.COLLECTABLE4ALL.COM
WWW.GOUD-INKOOP-ENSCHEDENL

Het hierna volgende artikel is overgenomen uit "Spil en Spoel" van mei 1953 en is geschreven door K. Jassies

Enschede's Oorlogsmonument Het levenswerk van Mari Andriessen

"Het monument ter ere en nagedachtenis van de oorlogsslachtoffers in de gemeente Enschede". Aldus heet officieel het onvolprezen stuk beeldhouwwerk dat op de nationale herdenkingsdag 4 Mei a.s. op het Enschedese Volkspark zal worden onthuld. Of liever een "stuk" beeldhouwwerk is het eigenlijk niet. Het zijn verschillende stukken, in totaal zes. Van deze zes stukken zijn er twee die uit 3 beelden bestaan. De overige 4 stukken zijn zg. enkelvoudige beelden. Zij stellen dus één figuur voor. U kunt heel gemakkelijk narekenen dat het monument dus zal bestaan uit niet minder dan 10 beelden, alle in brons uitgevoerd, alle opgesteld te midden van de heerlijk groene gazons van het Volkspark, met zijn prachtige bomen.

Kunstzinnige betekenis

Voor Enschede, voor Twente, voor het gehele oosten des lands, ja, voor geheel Nederland zal de verrijzing van dit monument op deze plaats van een betekenis zijn die thans nog niet bij benadering te bepalen is. Want dat het hier een monument betreft van nationale, van zelfs méér dan nationale betekenis, staat voor ons vast.

Voor Enschede, voor het oosten des lands in het algemeen, zal dit monument nog een bijzonder belang hebben. Men zal in deze "kunstarme" dreven met een prachtig staal beeldhouwwerk van de allerhoogste hoedanigheid dag-in dag-uit kennis kunnen maken En dit in een stad en streek waar dergelijke monumenten tot dusver onbekend waren. De invloed die dit monument zal uitstralen waar het gaat om het openen van ogen die tot dusver gesloten waren, gesloten móesten zijn, voor het schone van de beeldhouwkunst; de invloed van dit monument waar het gaat om het wekken van sluimerende belangstelling voor de schoonheden van de kunst – dit alles valt thans bezwaarlijk vast te stellen. Maar dat er

alle reden is om zich over de totstandkoming van dit monument hartgrondig te verblijden staat voor ons vast!

Reeds nu een beroemd stuk werk

Men bedenke: nu reeds hebben verschillende onderdelen van het monument een roem verworven die tot in het buitenland verbreid is. Toen de Nederlandse beeldhouwkunst op de Wereldtentoonstelling van Londen door één beeld vertegenwoordigd moest worden, werd deze buitengewone hoge eer toebedeeld aan een der onderdelen van dit monument. Verder zijn onderdelen tentoongesteld geweest in Antwerpen, Brussel en Luik, alsmede op de internationale beeldhouwtentoonstelling te Arnhem. Op de voor- en op de achterkant van het omslag van de catalogus der Brusselse tentoonstelling prijken foto's van het onderdeel van het monument, dat op deze tentoonstelling te zien was. Blijkbaar werd het als het allermooiste beschouwd en als het meest representatieve van de Nederlandse inzendingen op deze expositie!

Hoe kwam het tot stand?

Op initiatief van de toenmalige burgemeester van Enschede, mr. J.W.A. van Hattum, werd in de herfst van 1945 een comité in het leven geroepen die zich de oprichting van een oorlogsmonument ten doel stelde. Dit comité omschreef een opdracht, welke de vervaardiger van dit monument zou hebben uit te voeren. Deze opdracht was verre van eenvoudig! Zij hield in, "het vervaardigen van een monument ter ere en nagedachtenis van die Enschedeërs die op enigerlei wijze als slachtoffers van de oorlog zijn te betreuren". Bij het ontwerpen van dit monument ware rekening te houden, zo gaat de opdracht verder, "met hen die in de Meidagen van 1940 vielen; met de offers van hen die uit eigen vrije wil in verzet gingen tegen de onderdrukker; met hen die om des gewetens wille werden weggesleept en nimmer terugkeerden; met hen die bij razzia's werden opgevangen, naar Duitsland gedreven en daar de dood vonden, en met de vele honderden slachtoffers van de bombardementen welke Enschede te doorstaan heeft gehad".

Verder stond in de opdracht dat bij de uitvoering “soberheid betracht zal moeten worden welke naar het oordeel der opdrachtgevers aan de waardigheid en aan de uitbeeldingskracht van het monument slechts ten goede komen kan. Bij de compositie dient er verder rekening mee gehouden te worden dat het kunstwerk op een zodanige plaats wordt opgericht dat men er van alle zijden vrij gezicht op heeft” aldus de opdracht.

Nadat een subcommissie van het Comité deskundig advies had ingewonnen en enkele beeldhouwers had bezocht, werd op 6 december 1945 de voorlopige opdracht verstrekt aan Mari Andriessen te Haarlem. Deze voorlopige opdracht werd in Mei 1946 een definitieve.

Mari Andriessen

← Bombardementsslachtoffer

De opvatting van de beeldhouwer

Met de opdracht waaruit we hierboven het voornaamste weergaven, kon de heer Andriessen werken! Zij inspireerde hem als het ware om een monument te ontwerpen dat àlle groepen van oorlogsslachtoffers zou omvatten. En zo kwam hij tot de navolgende opvatting: twee beeldengroepen van 3 figuren, de ene groep gewijd aan de concentratiekampslachtoffers, de andere aan het ondergronds verzet. Vier enkelvoudige beelden: nl. Joodse vrouw met kind, Bombardementsslachtoffer, de Gijzelaar en de soldaat in Mei 1940.

U zult het met ons eens zijn, dat hiermede alle groepen van oorlogsslachtoffers (een lelijk woord, dat “groepen” in dit verband, maar ik weet geen ander) in het monument waren verwerkt. De bedoeling was destijds elk der 6 stukken te plaatsen op de hoek van een regelmatige zes-hoek, met één open zijde. Een trap zou, via deze open zijde, tot deze 6-hoek toegang geven. De beelden zouden, met het front naar de binnenzijde van de zeshoek gekeerd, dus op de hoekpunten worden geplaatst. Op deze opvatting is men teruggekomen, zoals straks blijken zal.

Andriessen is met enthousiasme aan het werk gegaan en aan het werk gebleven. Dat het monument dan ook snel gereed gekomen is, staat voor ons vast. Aanvankelijk werd dit niet begrepen.

Levenswerk van de kunstenaar

Maar later is men gaan inzien dat Andriessen het beste, het `allerbeste heeft willen geven dat in hem was; dat hij dit monument als zijn *levenswerk* beschouwde. O, zeker, hij had veel eer klaar kunnen zijn! Maar als Andriessen wist dat een aanvankelijk ontwerp tòch nog beter kon; dat het tòch nog niet geheel beantwoorde aan wat er innerlijk in hem omging, dan werd het ontwerp (resultaat vaak van weken- en maandenlange arbeid!) vernietigd en werd opnieuw begonnen. Meermalen hebben comité-leden voor een ontwerp gestaan dat zij prachtig vonden. Doch een volgende keer bleek het ontwerp vernietigd te zijn! En als zij bij een hernieuwd bezoek aan Andriessens atelier een nieuw ontwerp zagen dan moesten zij toegeven: ja, het was tòch beter!

Men vergete bij dit alles nimmer dat het werk van elke kunstenaar, van een beeldhouwer in dit geval, niet te vergelijken valt met het werk van een metselaar of een timmerman of van een aannemer. Bij het scheppend artistiek werk moet men geheel andere maatstaven aanleggen!

Zo is dan, betrekkelijk snel, het Enschedese monument gereed gekomen. Twee beelden zal, voor de onthulling, nog vrijwel niemand hebben gezien; de soldaat Mei 1940 en de groep Ondergronds verzet. Dit zijn de beelden die, in deze volgorde ook, het laatst gereedgekomen zijn.

De definitieve plaatsing

Als het monument straks onthuld zal zijn zult u kunnen zien dat de plaatsing een geheel andere geworden is dan men aanvankelijk gedacht had. Er komen nl. 12 plateaux, die in beton worden uitgevoerd in een kleur die goed bij het geheel zal passen. Els plateau is zo'n 2 ½ X 4 meter groot. De plateaux liggen op gelijke hoogte als de grasmat en zijn door stroken gras van elkaar gescheiden. Op zes dezer plateaux staan, op natuurstenen voetstukken, de beelden. Zes plateaux blijven dus vrij. Zij bieden gelegenheid om tussen de beelden door te wandelen en deze van alle kanten te bekijken. De twaalf plateaux vormen samen als het ware één groot plateau dat een afmeting heeft van niet minder dan 14 X 20 meter.

Een grotendeels aanwezige groep coniferen en enkele andere bomen vormen, met een nog aan te brengen beukenhaag, onderling de nodige beslotenheid die het geheel tot "monument" zal maken. Het monument wordt gecompleteerd door een natuurstenen bank en een oriënteringsplaat in natuursteen, met sober opschrift.

De plaatsing der beelden zelve op de verschillende plateaux is zodanig dat ook daarin weer een zekere betekenis schuilt. Daarover en over de beelden zelve zou nog heel wat te verduidelijken zijn. Dat zou ons thans echter te ver voeren. Een andere keer wellicht!

Geen wereldnieuws, maar toch...

Door: Henk Kolkman

Hermannus Kolleman je werd geen wereldnieuws.
Generaties lang was je buiten beeld,
had men geen idee, hoe 't je was vergaan.

Al bij de aangifte van jouw overlijden
gaf Steven Hobbelink een onjuiste ouderdom op.
Mogelijk had hij niet anders van jou gehoord,
wist jijzelf niet eens, wanneer je geboren was.

Toentertijd nam men dat niet zo krek,
een jaartje meer of minder op de eeuwigheid
kwam er niet op aan.
Vandaag de dag is dat wel anders,
dankzij Napoleon zijn we bij de tijd,
willen we weten, precies wanneer en waar
iemand geboren en overleden is,
met alle belangrijke data daartussen.

Daarom is 't zo fantastisch, dat wij nu,
dankzij die zgn. stoffige archieven
jouw gegevens boven water hebben kunnen halen,
opgevist uit de vergetelheid;
tot op de dag nauwkeurig weten
wanneer en waar je geboren werd:
Op 2 december 1736 te Zwolle in een kelder,
als tweede zoon van
Salomon Colman en Francina Schijns.
Jan Casper ging jou voor, Hermannus,
na jou kwam er nog een zusje Fennegie,
dat voortijdig stierf
nog geen twee maanden oud.

Je vader kwam vanuit Duitsland hier in Zwolle,
de grote handelsstad, als smid zijn geluk beproeven.
Als één van zijn vele nazaten zit ik hier,
ruim drie eeuwen later

op deze zó gedenkwaardige zondag 3 mei 2010,
 waarop Enschede voor de eerste keer in zijn historie
 landskampioen voetballen werd,
 dank zij jouw verloren gewaande gegevens,
 over mijn oud-grootvader te schrijven.
 Het is niet zoveel, maar toch...
 vijf generaties tussen hem en mij,
 eenenvijftig personen in getal,
 de nakomelingen daarvan niet meegeteld,
 en jij die naar dit relaas hebt willen luisteren.
 Heel bijzonder, toch...

De Verfhal-Hengelo

*Als kleur in uw leven
echt belangrijk is !!!*

Binnenhavenstraat 54
 7553 GJ Hengelo
 te. 074-2435805
www.deverfhal.nl

**Op onze scherpe prijzen geven we 10 procent
 extra korting voor NGV-leden.**

DE OUDERS VAN ANNA MORSMAN (1752/53 – 1813).

Door: Jack Weener.

In het begin van deze eeuw was ik bezig met de kwartierstaat van mijn echtgenote, die in tegenstelling tot mij, bijna uitsluitend Twentse voorouders heeft.

Voor nummer 110 in de 7^e generatie van de kwartierstaat vond ik: Willem Roelvink (Roolvinck), gedoopt op 22 mei 1735 te Enschede, trouwde mogelijk tussen 1774 en 1783 te Enschede met Anna Morsman., vroedvrouw.

Het echtpaar kreeg vijf kinderen, te weten:

- Gerrit, gedoopt te Enschede op 15-09-1782;
- Anneken, gedoopt te Enschede op 05-09-1784;
- Aaltjen, gedoopt te Enschede op 04-02-1787;
- Aleida, gedoopt te Enschede op 24-11-1790;
- Fenneke, gedoopt te Enschede op 25-05-1795.

Volgens het doopboek van de Hervormde Kerk waren de ouders van Willem resp. Gerrit Roelvink (Roolvinck) en Hermina Stroink.

Anna Morsman kwam als zodanig niet in het doopboek voor. Er van uitgaande dat haar kinderen geboren werden tussen haar 18^e en 45^e levensjaar, zou de geboortedatum van Anna tussen 1750 en 1764 moeten liggen. In die periode vinden we in het doopboek van de Hervormde Kerk te Enschede alleen Anna te Mors, d.v. Berend te Mors en Grietje ten Hundveld, gedoopt op 25-09-1757.

Kleine verschillen in de familienaam komen in die periode wel vaker voor. In de overlijdensaktes van de dochters Anneken, Aaltjen en Aleida heet de moeder echter steeds Anna Morsman.

Bij controle achteraf in de Genealogische Databank Twente en het Twentebestand bleken meerdere onderzoekers eveneens van mening te zijn dat de ouders van Anna Morsman resp. Berent te Mors en Grietje ten Hundveld heetten.

Het verschil in de familienaam bleef me echter dwarszitten, dus ben ik verder gaan spitten.

In het overlijdensregister van de gemeente Enschede kwam in akte 109 van 1813 wel een Anna ter Mors voor, maar zij was echtgenote van Jan Jansen .

Blijkens het huwelijksregister van de gemeente Enschede trouwde dochter Aleida op 25 september 1817 met Meindert van den Broek De huwelijksbijlagen omvatten o.a. een extract uit het doopboek van de Hervormde Kerk te Enschede m.b.t. de doop van Aleida en extracten uit de registers van overlijden van Willem Roelvink in 1801 en van Anna Morsman in 1813 .

En daar komt het. Het extract van overlijden van Anna verwijst naar akte 109 van 1813 .Uit deze akte blijkt dat de ouders van Anna resp. Herman Morsman en Anna Looms heetten. Na het overlijden van haar man op 25-08-1801 hertrouwde Anna in 1803 met Jan Jansen.

Het is aannemelijk dat Herman Morsman en Anna Looms bij de geboorte van dochter Anna niet in Enschede en omgeving woonden. Verdere informatie over dit echtpaar heb ik namelijk niet kunnen vinden.

Ik hoop dat de onderzoekers die hun conclusies vermeldden in de genoemde Genealogische Databank Twente en het Twentebestand hier hun voordeel mee kunnen doen. In elk geval blijkt, dat je niet te snel tevreden moet zijn.

Valt nog te vermelden dat Willem Roelvink eerder gehuwd was met Aaltje Stork, geboren op 25-05-1740 te Enschede, d.v. Harmen Storck en Jenneke Eelkink. Dit echtpaar had zes kinderen.

Naschrift redactie:

Mogelijk zijn er lezers van TG die de heer Weener kunnen helpen aan meer informatie over Herman Morsman en Anna Looms.

Waar stond het huis van mijn overgrootvader?

Door: Helmuth Rijnhart

Met belangstelling las ik het artikel van Harry Zanting in Twente Genealogisch over zijn speurtocht naar de plek waar zijn overgrootouders Harm Zantinge en Gerritdina Ekkel in Dedemsvaart hebben gewoond. Ik las dat hij in zijn veldonderzoek terecht kwam op het adres Langewijk 82 en daar werd doorverwezen naar de familie Kleis op nummer 90.

Welnu, het pand Langewijk 82 is vanaf 1830 tot 1993 in eigendom geweest van mijn voorouders. Van 1978 tot 1988 heb ik er zelf met mijn ouders gewoond en vermoedelijk is Harry Zanting in die jaren bij ons aan de deur geweest en daarna bij buurman Kleis op nummer 90, die daarvoor op nummer 86 heeft gewoond. Cornelis Kleis is in 1985 overleden.

De conclusie in het artikel dat Harm Zantinge op het adres Langewijk 86 heeft gewoond kan ik niet delen. Mijn conclusie is dat hij met zijn gezin op het huidige adres Mulderij 15 heeft gewoond. Ik zal die stelling in dit artikel onderbouwen.

Ontsluiten van archieven

Omstreeks 1985 nam ik deel aan een overleg tussen de jonge Historische Vereniging Avereest en de gemeente Avereest, waarin wij het aanbod deden om archieven van de gemeente toegankelijk te maken. Het voorstel van de gemeente was om te beginnen met het archief aan bouwvergunningen, dat haar oorsprong vindt in 1903 en dat vrijwel ontoegankelijk was. Vrijwel wekelijks kreeg de gemeente vragen van particulieren of er oorspronkelijke bouwtekeningen beschikbaar waren van hun woning, maar het was onbegonnen werk om in de vele meters archief het betreffende dossier op te sporen. Ik heb toen de taak op mij genomen het archief systematisch te ontsluiten, door per jaar de dossiers te ordenen en de kerngegevens van elk dossier digitaal vast te leggen. Het doel was om bij elke vergunning een actueel adres te vinden.

Ik liep er al snel tegen aan dat de huidige adresaanduiding pas eind jaren veertig is ingevoerd. In de honderd jaar ervoor was –zoals in bijna heel Nederland- gebruik gemaakt van een wijkindeling en –nummering. Weliswaar beschikte de gemeente over een vernummerlijst van de wijknummering naar de straataanduiding, maar die bood geen uitkomst om twee redenen:

1. vanaf de invoering van het bevolkingsregister (in Avereest is dat 1 januari 1850) is elke wijk in elk nieuw decennium hernummerd. Door die hernummering kon eens per tien jaar met een schone lei begonnen worden met een logische nummering. Nieuwe woningen werden in een logische volgorde tussen de bestaande genummerd en afgebroken huisplaatsen vervielen. Bij het hernummeren schroomde men niet om de volgorde geheel over de kop te gooien. Zo kon het gebeuren dat wijk C (Langewijk vanaf de kalkovenwijk tot aan Sluis 6) in 1850 van West naar Oost oplopend werd genummerd en vanaf 1870 van Oost naar West.
2. Als een nieuwe woning werd gebouwd was er per definitie geen wijk adres beschikbaar, alleen een wijk letter, maar die aanduiding is te globaal om een actueel adres te achterhalen.

Bij elke aanvraag was echter wel keurig de kadastrale aanduiding geregistreerd en dat bracht mij al snel tot de conclusie dat ik de kadastrale administratie zou moeten gebruiken om een eenduidige identificatie van de percelen te realiseren. Met medewerking van de gemeente heb ik vervolgens de inhoud van de kadastrale legger over de periode 1860 tot 1960 in een database vastgelegd, alsmede de summier gegevens van de registers der eigenaren (de artikelen). Vervolgens heb ik een programma geschreven waarmee van elk willekeurig kadastraal perceel de filiatie (vernummering) over de periode 1860-1960 kan worden bepaald. Door die gegevens te vergelijken met beschikbare kadasterkaarten (met name de belastingplannen 1880 uit het Rijksarchief en nieuwere kaarten uit het gemeente archief) heb ik uiteindelijk een 99% identificatie van de bouwvergunningen gerealiseerd.

Waar woonde Harm Zantinge in Dedemsvaart?

In het Dedemsvaart van 1870 werd plm 30% van de woonhuizen bewoond door de eigenaar. Door de gegevens van het kadaster systematisch naast de bevolkingsregisters te leggen, kan voor de meeste van deze eigenaar-bewoners met zekerheid worden vastgesteld wat de locatie van het woonhuis is, en daarmee ligt dan de relatie tussen de kadastrale aanduiding en de wijkaanduiding vast. In veel gevallen kan met die informatie worden gereconstrueerd wat de wijk aanduiding van de tussenliggende woningen is geweest. In elk geval is het op deze wijze inzichtelijk te maken in welke buurt een gezin heeft gewoond.

In het bevolkingsregister van 1870-1880 woonde Harm Zantinge met zijn gezin op het adres wijk E nummer 13. Wijk is het gebied, omsloten door de Reest, de Sponturfwijk (in die tijd nog Schotkampswijk geheten), het Rak, de Langwijk (toen nog Kruisinga's wijk) en de kalkovenwijk.

Wijkindeling Avereest

Het bijzondere van de wijkindeling was dat de grenzen tussen wijken veelal op bestaande wegen was gelegd, waardoor de overburen aan zo'n grensstraat in een andere wijk woonden. Zo viel de oostzijde van de Sponturfwijk in wijk E en de westzijde in wijk H.

Wijk E nummer 2 lag op de hoek van de Langewijk en de Kalkovenwijk. Hier woonde de familie Levolger, die werkzaam waren op de kalkbranderij van Trip. Nr 3 was het logement van Frederik Boterman. Dit pand is eenduidig gelokaliseerd.

Mijn betovergrootvader Jan Froeling woonde op het adres E nr 61 (eigenaar/bewoner). Dit komt overeen met Langewijk 82. Op E nr 60 woonde Lucas Schotkamp. Dit perceel, met kadastrale aanduiding sectie H nr 1138, is omstreeks 1848 bebouwd door brouwer en vervener Roelof Veeningen. In 1869 werd timmerman Lucas Schotkamp als erfpachter

ingeschreven in het kadaster op deze woning, die het eigendom was van Hilligje Jans Eppinge, de weduwe van Roelof Veeningen. Vanaf 1877 kwam de woning in handen van vervener Arend Berends. Lucas Schotkamp bleef de erfpachter tot 1881, toen hij de woning kocht. Schotkamp overleed op 10 februari 1883 (wijk E 65) en daarna werd de woning verkocht. Na een reeks van eigenaren, waaronder mijn overgrootvader Adolf Daniël Froeling (1911-1921), kwam de woning in 1923 in het bezit van Ernst Haveman, gehuwd met Aaltje Hooijer. Zij waren de ouders van "mijn" buurvrouw Kleis, die de boerderij bewoond heeft totdat deze voor afbraak is verkocht.

Maar waar woonde Harm Zanting dan wel?

Door het bevolkingsregister van 1870 voor wijk E gezin na gezin systematisch te controleren in de kadasterregistratie kwam de logica in de volgorde van de huisnummering boven water. Vanaf het logement van Boterman loopt de nummering naar het noorden, langs de Kalkovenwijk tot aan de boerderij van Beukeveld (E 5), in 1870 bewoond door de weduwe Geerdes-Scholte.

Vandaar naar het westen tot aan de Zuidwolderstraatweg en dan naar het noorden tot aan de brug over de Reest waar de erven Nieuw Vogelzang (E 9, fam. Frens Vogelzang) en Oud Vogelzang (E 10, fam. Hendrik Vogelzang) waren gelegen. Vandaar naar het westen naar het erve Kroks (E 11, vervener Hendrik Sieben, thans niet meer bebouwd). Iets verder naar het westen, aan de Schotkampswijk (later Sponturfwijk genoemd) lag perceel E 12. Hier woont in 1870 veehoudster Geesje Hein (wed. Arend Tibben). Volgens het kadaster is zij eigenaar van diverse percelen, waaronder het woonhuis sectie H nr 1271, thans Mulderij 16.

Hendrik Schotkamp woont in 1870 op het adres wijk E nr 15. In het kadaster is hij eigenaar van de woning op perceel sectie C nr 201, na 1860 vernummerd naar sectie H nr 497, thans Sponturfwijk 7 fragment kadasterkaart 1860, sectie H, met wijkaanduiding 1870.

Op de website www.bonmama.nl/avereest_kadaster.html. is een groter deel van deze kaart te zien in een grotere schaal.

Avereest 1860 sectie H

Avereest 2005 sectie H, Linksonder de begraafplaats.
(kaart Google maps)

Met de eenduidige identificatie van de panden wijk E 12 en E 15 is de ligging van de percelen E 13 en E 14 vanzelfsprekend, want in 1860 lagen er precies twee woonhuizen tussen beide percelen. E 13 is het kadastrale perceel H 1264, dat eigendom was van Jan Mulder, die zelf in de nabij gelegen Mulderij woonde (E 27). E 14 is het kadastrale pand H 375, eigendom van de provincie Overijssel en behorend bij het schutsluisje in de Schotkampswijk.

Harm Zantinge woont in 1870 op het adres wijk E nr 13. In het kadaster komt hij niet voor en derhalve is hij geen eigenaar. Ook staat hij niet vermeld als erfpachter. Hij huurde het woonhuis, thans Mulderij 15, van Jan Mulder. Dit woonhuis was uitermate geschikt gelegen voor Harm, want als beroep staat in het bevolkingsregister: doodgraver. De omstreeks 1840 aangelegde algemene begraafplaats van Dedemsvaart lag schuin tegenover deze woning. In 1851 is hier Willem Jan Baron van Dedem begraven en tot op de dag van vandaag is zijn graf het markante middelpunt van de oude begraafplaats.

begraafplaats de Mulderij, met op de achtergrond het perceel Mulderij 15, in 1870 wijk E nr 13 waar Harm Zantinge met zijn gezin woonde.

Harm Zantinge zal als doodgraver voor veel Avereesters hun laatste rustplaats in gereedheid hebben gebracht. Vermoedelijk was hij er bij toen Klaasje Stolk, de weduwe van Hendrik "Heinbaas" van Haeringen in 1869 ter aarde werd besteld. En in april 1870, toen vervener Bonne Berends werd begraven, een week na de te vroeg overleden rijksontvanger Hendrik Jacob d'Auzon. In december 1871 was hij bij de drukbezochte begrafenis van de 31 jarige Jan Willem Herman Hamilton of Silvertonhill, burgemeester van Oldemarkt, opgegroeid in Dedemsvaart. Twee weken later delfde hij het graf voor Hendrik Lucas van der Vecht, winkelier op de hoek van de Kalkwijk en de Wisseling. En in januari 1876, toen Hilligje Jans Eppinge, de weduwe van vervener Roelof Veeningen, was overleden. En 4 maanden later, toen Liebegien Arends Keuzen, de weduwe van Bonne Berends, werd begraven. Een jaar later was Avereest geschokt door het plotseling overlijden van de geliefde burgemeester Johannes Hendrikus van Barneveld op 18 april 1877. Maar drie weken daarvoor had Harm Zantinge met zijn gezin de woning tegenover de begraafplaats leeg geruimd om te vertrekken naar Hoogeveen. Hij liet zes van zijn 11 kinderen achter op de begraafplaats in de Mulderij.

Kadastrale Database Avereest

Met de kadastrale database, die ik later heb aangevuld met de gegevens over het tijdvak 1832-1860, heb ik de afgelopen jaren veel mensen inlichtingen kunnen verstrekken over bezittingen van voorouders. Nu is mijn plan om deze database op internet toegankelijk te maken, zodat een ieder op basis van een naam of een kadastrale aanduiding van voor 1960, de geschiedenis van een perceel of een groep percelen kan natrekken. Het plan is om deze website zo op te zetten dat bij ieder perceel een nauwkeurige aanduiding op een oude kadasterkaart, maar ook in de huidige situatie (bijvoorbeeld op Google Earth) wordt weergegeven. Daartoe ben ik begonnen om de kwalitatief uitstekende kadastrale plans van Avereest uit 1860 (in dat jaar is de gemeente kadastraal opnieuw ingedeeld) te digitaliseren en tot 1 kaart aaneen te voegen. Een eerste resultaat hiervan is te zien op mijn website www.bonmama.nl/avereest_kadaster.html.

Genealogische Database Avereest

Via een andere pagina op dezelfde website, <http://www.bonmama.nl/humo-gen/index.php>, krijgt U toegang tot de Genealogische Database Avereest. In deze database, in feite een groot Gedcom bestand, plaats ik alle mensen die op de een of de andere wijze gelinkt zijn aan de voormalige gemeente Avereest, bijvoorbeeld omdat ze er geboren, gehuwd of overleden zijn, of er lange of korte tijd gewoond hebben. Door elk individu een uniek nummer te geven, zeg maar een Burger Service Nummer met terugwerkende kracht, en deze codering te gebruiken bij het ontsluiten van historische bronnen, kunnen op termijn alle aan mensen gerelateerde archivalia eenduidig aan personen worden gekoppeld, waardoor andersom alle aan een persoon gekoppelde data met 1 druk op de knop toegankelijk worden. Door alle namen in de primaire genealogische bronnen (burgerlijke stand en bevolkingsregisters) te koppelen aan deze database weet je uiteindelijk zeker dat je alle misverstanden door verschrijvingen in namen kunt elimineren. Een proces, vergelijkbaar met mijn inventarisatie van bouwvergunningen, 25 jaar geleden.

Ik ben er van overtuigd dat we op termijn naar 1 centrale databank zullen gaan waarin alle Nederlanders, of uiteindelijk alle wereldburgers, eenduidig worden geregistreerd met hun relaties onderling en naar alle archiefstukken. Een nadeel van zo'n wiki-genea aanpak is dat een stuk van de charme van het primaire onderzoek in het archief zal verdwijnen. Maar als je nu al ziet hoeveel personen al 10 of 20 keer in een fragment genealogie op internet voorkomen, dikwijls met de nodige fouten, dan is een centrale aanpak uiteindelijk onontkoombaar. En dan kunnen we als genealogen meer tijd stoppen in het gezamenlijk ontsluiten van prachtige bronnen, waar we nu niet of nauwelijks aan toe komen omdat we allemaal zo druk zijn hetzelfde uit te zoeken.

Helmuth Rijnhart
Historische Vereniging Avereest
rijnhart@online.nl
www.bonmama.nl

Raadsel...

Door: Hennie Scholten

Jaren geleden zocht ik (nog in originele documenten in het toenmalige Rijksarchief te Zwolle) naar een ver familielid uit Den Ham, Jennigje Sluijer. Ze werd geboren 26-08-1819 in Den Ham als dochter van Wichert Slooijer (Sluijer) en Hendrika Huisbrink, (ook bekend als Jansen of Grootjan.)

Jennigje trouwde op **27-04-1849** in Den Ham met Hendrik Hutteman uit Hellendoorn, ze was toen 29 jaar oud. Ze had een voorkind, geboren in februari 1849 en bij haar eerste huwelijk werd het kind gewettigd door haar echtgenoot. Zoiets komt in de beste families voor, zei mijn moeder altijd.

Na een al of niet gelukkig huwelijk van zeventien jaren, stierf Hendrik in 1866 en in 1869 trouwde Jennigje opnieuw met Gerrit Jan Vloedgraven uit Ommen. Ze overleed in Ommen, Ambt op 12-03-1883.

Een leven in de negentiende eeuw in een notendop, de aktes zijn duidelijk, lijkt het.

Met de komst van internet haal je vanuit je gemakkelijke stoel de wereld binnen. Je haalt soms ook wat binnen waar je nog nooit naar gezocht hebt. Je gegevens waren immers compleet, dacht je.

Een half jaar geleden stuitte ik bij toeval op de onderstaande overlijdensakte uit het Utrechtse plaatsje Montfoort.

Overleden op **02-04-1848**: Jeunigje (verschrijving?) Sluijer, 28 jaar, dochter van Wichert Sluijer (Slooijer) en Hendrika Huisbrink, geboren in Den Ham, Overijssel.

Het overlijden werd op 05-04-1848 aangegeven door Isak Oprel, 52 jaar, gepensioneerd onderofficier en Dirk Bisschoff, eveneens 52 jaar en stadsbode te Montfoort.

Dat is op zijn minst opmerkelijk.

Jennigje trouwde toch in 1849 in Den Ham en in die omgeving heeft zich haar hele leven afgespeeld, vastgelegd in aktes van de burgerlijke stand.

Wat zegt het bevolkingsregister van Den Ham? Is Jennigje ooit vertrokken naar Utrecht?

Jonge meisjes vertrokken wel vaker als dienstmeisje naar het westen van het land.

Helaas, de registers van Den Ham beginnen pas na 1850.

Die akte in Montfoort is duidelijk genoeg: Jeunigje Sluier overleed op 02-04-1848, 28 jaar oud, in Stad-Montfoort, ze was geboren in Den Ham, Overijssel en een dochter van Wichert Sluier en Hendrika Huisbrink.

Toch klopt er iets niet. Jennigje Sluier heeft nog jaren geleefd in Den Ham en Ommen.

Een ding is een feit: In Montfoort waren haar gegevens bekend: haar leeftijd, de namen van de ouders en haar geboorteplaats.

Maar wat er verder achter die mysterieuze overlijdensakte schuilgaat?

Met dank aan Jan Harzevoort en Jan Nijhoff, Almelo

NB.

De aktes zijn te vinden op Genver.nl en Genlias.nl

SCHOENMAKER
VOETCOMFORT

Oostwal 6
Oldenzaal
Tel: 0541-537011

Erkend schoenconsulent

- ⊕ **ruim assortiment in comfort schoenen.**
- ⊕ **diverse breedtematen: E t/m M.**
- ⊕ **eerlijk advies.**
- ⊕ **uitstekende service: oa. huisbezoek.**
- ⊕ **bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen.**
- ⊕ **Carintpas 10% korting op niet afgeprijsde schoenen.**

www.schoenmaker-voetcomfort.nl

Informatie NGV afdeling Twente

door Johan Leushuis

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT)

De afdeling Twente van het NGV beschikt over een informatiecentrum waar bezoekers genealogische informatie kunnen verkrijgen en bronnen kunnen inzien. Het GIT is gevestigd in het "Stadsarchief Enschede" (SAE), Langestraat 24, 7511 HC Enschede. Tel. 053-4818181. Het GIT is geopend op vrijdag van 9.30 t/m 13.30 uur. Er zijn altijd 2 genealogen aanwezig die u kunnen helpen met uw genealogisch onderzoek. Het informatiecentrum bevat, naast de databank, ook een genealogische- en historische bibliotheek en een verzameling van ongeveer 25.000 bidprentjes. Tevens zijn er gegevens uit de aangrenzende Duitse gebieden te raadplegen. Om de diverse bestanden te kunnen inzien zijn er computers aanwezig. Het spreekt voor zich dat de bovengenoemde bronnen voor een groot deel betrekking hebben op Twente, de Grafschaft Bentheim, en het Emsland. Vanzelfsprekend kunnen ook de archieven van de gemeente Enschede en de voormalige gemeente Lonneker ingezien worden.

Website

De afdeling heeft een eigen website waarop, naast de algemene NGV- en afdelingsinformatie, ook de aankondigingen van de lezingen en de catalogus van onze bibliotheek in te zien zijn. Het adres is <http://twente.ngv.nl> maar ook via de landelijke website van de NGV zijn wij te bereiken. Het adres is www.ngv.nl

Genealogisch correspondent

De afdeling wil iedereen met vragen op genealogisch gebied helpen en heeft daarvoor een ervaren genealoog beschikbaar in de persoon van Anton Hilgerink die een coördinerende rol vervuld. Hij is te bereiken via correspondent@home.nl

Cursussen

De afdeling organiseert ook cursussen voor zowel beginners als gevorderden in genealogie en oud-schrift. Informatie over de NGV en de afdeling is per email verkrijgbaar bij de secretaris van de afdeling: secretaris@twente.nl

- & Begeleiding en advisering bij aankoop en verhuur**
- & Begeleiding en advisering bij huur en verhuur**
- & Taxaties**
- & Planvisie**
- & Bedrijfsonroerend goed**
- & Nieuwbouw**
- & Hypotheken**
- & Vastgoedbeheer**

Bisschopstraat 18
7571 CZ Oldenzaal
Tel. 0541 – 522022
www.etpmakelaars.nl

De Stichting Heemkunde Markelo heeft vele jaren haar werkruimte gehad in de kelder van het (voormalige) gemeentehuis van Markelo en daarna nog ruim een jaar tijdelijk in een ander gemeentelijk kantoor, maar zij is per december 2010 verhuisd naar haar nieuwe definitieve onderkomen: Een zaal van het dienstgebouw van **de NH kerk aan Kerkplein 41** (ingang tegenover de kerktoren).

Men is daar geopend elke dinsdag- en donderdagmorgen van 9.30 tot 12.00 uur.

Zie voor meer informatie de onlangs vernieuwde website:

www.stichtingheemkundemarkelo.nl

Correctie

Bij het artikel in TG nr. 4 - 2010 over "De anticipatie van de Almelose schippers op de dienstplicht (1811 - 1812)" zijn wij helaas vergeten te vermelden dat de auteur hiervan de heer Hennie Kok is. Ook dient nog vermeld te worden dat de bijbehorende tekening gemaakt is door mevrouw G. Beltman – de Groot. Onze excuses voor deze omissie.

Redactie

Email voor bestuur / secretariaat

Het komt regelmatig voor dat e-mails, bestemd voor het secretariaat, verstuurd worden naar de redactie van TG. Het kan daardoor gebeuren dat deze mail niet of veel te laat beantwoord wordt. E-mails voor het secretariaat dienen verstuurd te worden naar secretaris@twente.ngv.nl

Sientje Neurink

Bijdrage van Leidy Nahuis-Hümmels

Hierbij een foto uit 1931 (21 augustus), gemaakt ter gelegenheid van het 35-jarig jubileum van Sientje Neurink. De groep werkte bij Bendien's Confectie Fabriek in Almelo. Wie Sientje Neurink is weet ik niet. Mijn moeder Riek Spies staat bovenaan, vierde van rechts.

Auswanderung aus dem Emsland und der Grafschaft Bentheim nach Nordamerika - neue Datenbank online - „Emslanders“ und „Bentheimers“ in der Neuen Welt

Nach mehr als dreijähriger Vorbereitungszeit hat der Historiker Martin Koers aus Nordhorn nun eine neue Internetpräsenz zur historischen Auswanderung aus unserer Region nach Nordamerika vorgestellt.

Im 19. Jahrhundert wanderten mehr als 20.000 Menschen aus der Region Emsland - Grafschaft Bentheim aus - viele in Richtung USA. Anfangs noch enge Kontakte zwischen der Alten und der Neuen Welt brachen im Laufe vieler Jahre und Jahrzehnte fast völlig ab.

Die Seite www.german-immigrants.com möchte diese Verbindungen wiederbeleben und Daten bereitstellen, um Interessierten auf beiden Seiten des Atlantiks die Forschung und die erneute oder erstmalige Kontaktaufnahme zu ermöglichen. Kernstück des Ganzen ist eine kostenfrei nutzbare Datenbank mit Lebensdaten von zur Zeit ca. 15.000 Auswanderern nach Nordamerika.

Passagierlisten, Auswandererlisten, Kirchenbücher, regionale Archivbestände und Publikationen sowie im Internet verfügbare Datenbanken hat der freiberuflich tätige Historiker

und Genealoge, zusammen mit weiteren Mitstreitern, für die neue Internet-Seite ausgewertet und übersichtlich zusammengestellt. „Aus fast jeder Familie in der Grafschaft und im Emsland ist in der Zeit zwischen 1820 und 1890 jemand ausgewandert“, so Koers. Er sei sich sicher, dass in vielen Familien nach wie vor Auswandererbriefe, -fotos und Ähnliches vorhanden seien, und bittet darum, ihm diese Materialien kurzfristig zur Erfassung auszuleihen, um die Datenbank weiter auszubauen. Die technische Umsetzung und Programmierung von [german-immigrants.com](http://www.german-immigrants.com) lag bei Rainer Schippers (Webdesign Freren).

Kontakt:

Martin Koers
Deegfelder Weg 105
48531 Nordhorn
Tel.: (05921) 726499
www.german-immigrants.com
info@german-immigrants.com

Agenda NGV afdeling Twente 2011 tot de zomervakantie

- 9 april 2011 Afdelingsledenvergadering, met aansluitend “vlottrekken vastgelopen onderzoeksvragen”.
- 14 mei 2011 Lezing door Adri Roding. Het onderwerp wordt t.z.t. op de afdelingswebsite bekend gemaakt. Adri heeft in het verleden al de nodige zeer interessante – drukbezochte – voordrachten voor de afdeling gegeven

Het vrije gedeelte van bijeenkomsten begint om 13:00 uur. De aanvang van de lezing of vergadering is om 14:00 uur. Einde van de bijeenkomst is in principe om 16:00 uur. Alle bijeenkomsten vinden plaats in de Stephanshof, Grotestraat 207 te Borne.

Voorankondiging

Zondag 13 november 2011

de Twentse Voorouderdag

i.s.m. de Hengelose Bibliotheek en vele anderen.

Een markt voor stamboomonderzoek. Dit maal in het teken van 200 jaar burgerlijke stand met een knipoog naar Napoleon.

Noteer vast deze datum in uw agenda.

De organisatie zoekt naar stukjes genealogie rond 1811, toen de burgerlijke stand bij ons werd ingevoerd. Ook voorwerpen, mooie verhalen en leuke anekdotes uit die tijd, zijn uiteraard welkom om hiermee een kleine tentoonstelling mee in te richten. Uiteraard blijft het onderzoek centraal staan. Bent u in het bezit van een of meer dingen uit die tijd en bent u bereid ook anderen hiervan kennis te laten nemen, dan is dit een mooie gelegenheid.

De werkgroep Twentse Voorouderdag zoekt nog een drietal vrijwilligers om te helpen met de organisatie en begeleiden van deze dag.

Hebt u interesse neem dan contact op met mij.

Namens de werkgroep Twentse Voorouderdag,

Jan Aaldenberg.

E: rails@hetnet.nl

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.
Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen,
Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.
Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : Jan Oude Munnink, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. de website,
Twente Genealogisch en Iustrum 2014. Afgevaardigde van de afdeling.
Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte. 0541-511774
e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris : Marieken Scholten-Sijjes.
Anjelier 7, 7621 AK Borne. 074-2670256
e-mail: secretaris@twente.ngv.nl
- Penningmeester : Ben Schothuis, coördinator cursussen.
Het Loo 39, 7608 DM Almelo. 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjgschothuis@home.nl (privé)
- Lid : Johan Leushuis, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. Genealogisch
Informatiecentrum Twente (GIT).
Woolderweg 65, 7622 JR Borne. 074-2667229. e-mail: jleushuis@hetnet.nl

Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV:

- Ton Boswerger, Meindert Hobbemastraat 3, 1318 LA Almere. 036-5250894

Genealogisch correspondent:

- Anton Hilgerink, Reygershøftehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: correspondent@home.nl

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Helmoed Boom eindredacteur a.i., Titia Tjeerdsma, Georges Schafraad, Hennie Kok en Otto Huizinga.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur.

E-mail redactie: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT). Stadsarchief gemeentehuis Enschede, Langestraat 24.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 27^e jaargang 2011 nr. 2

Inhoud

Even bijpraten	blz. 46
In memoriam Theo Davina	blz. 48
100 jaar Gerhard Jannink & Zonen	blz. 49
De pen van de ambtenaar	blz. 53
Bidprentje	blz. 56
Opmerkelijk	blz. 56
PERSBERICHT	blz. 62
Van de Indische Genealogische Vereniging	
Naar aanleiding van melding boek	blz. 63
Begraafplaats Indië	
TG-nummer 3-2011	blz. 64
Fenneken Stevens	blz. 65
Wieggerinck	blz. 66
H.F. de Grijs, Hendericus Fredericus	blz. 69
Familie Wasser en turfwinning in het	blz. 71
Aamsveen / Amtsvenn bij Enschede	
Uit het Stadsmuseum Almelo	blz. 78
Van Tubbergen naar Glanerbrug	blz. 80
Van de redactie	blz. 87

Even bijpraten

Door Jan Oude Munnink, Voorzitter

Op de voorjaarsledenvergadering is Jan Aaldenberg door de leden benoemd tot bestuurslid. Jan beperkt zijn bestuurslidmaatschap tot één taak: de organisatie van de Twentse Voorouderdag. Dat is meer dan een “klusje”. Uiteraard neemt Jan deel aan de bestuursvergaderingen. De overige bestuursleden zijn blij met de versterking van Jan.

Ben Leushuis gaf te kennen te willen stoppen met een aantal werkzaamheden: één daarvan was het webmasterschap van onze afdeling. Gelukkig heeft Ben de nieuwe webmaster Ben Nijkamp kunnen inwerken en heeft hij toegezegd hem zonedig te willen ondersteunen. We betreuren natuurlijk het vertrek van Ben en danken hem voor het vele werk dat hij bij de start samen met Gerda Schepers heeft verzet. Vanzelfsprekend zijn we blij dat Ben Nijkamp de taken bijna geruisloos heeft overgenomen.

In dit nummer besteedt Frans Agterbosch aandacht aan het overlijden van Gerrit Davina.

Als afdeling kunnen we gelukkig constateren dat de daling van een aantal jaren geleden zich nu schijnt om te zetten in een langzame stijging.

De oproepen van Ton Boswerger en mij in TG 4 van 2010 en op de website hebben niet tot resultaten geleid. Het bestuur heeft daarom besloten om op basis van de huidige stand van zaken geen aandacht te schenken aan het volgende lustrum.

Rond de bidprentjes in het GIT valt er ook een ontwikkeling te melden. Dankzij de inzet van Marieken Scholten wordt het op korte termijn mogelijk om via de website de naam te achterhalen van de persoon die op de bidprentjes vermeld staat. Voor het inzien c.q. kopiëren zult u een bezoek aan het GIT moeten brengen. Of het inscannen nu helemaal van de baan is?. Voorlopig willen we de ontwikkelingen in het verenigingscentrum in Weesp afwachten. Het voordeel daarvan is dat het wiel niet op allerlei plekken uitgevonden wordt. Dat voorkomt dat er op allerlei plaatsen veel energie in constructies gestoken wordt die mogelijk slecht op elkaar aansluiten.

Via Jan Willem Berns kwamen we in het bezit van een groot aantal condoleancekaarten. Deze zullen op een identieke wijze als de bidprentjes verwerkt worden.

Misschien hebt u gemerkt dat de GDT (Genealogische Databank Twente) na het vertrek van de bibliotheek Hengelo naar het Stadsarchief Enschede geruisloos verdwenen is. Maar ook daar kunnen we de nodige positieve ontwikkelingen melden. Marieken is bezig om het oude bestand om te zetten, zodat geïnteresseerden via de website weer op naam kunnen zoeken. Wie meer wil weten zal een bezoek aan het GIT moeten brengen. We hopen dat ook dit gedeelte van de website binnen niet al te lange tijd weer werkt. Gestreefd wordt daarbij wel dat een belangstellende daar op een meer moderne wijze gegevens kan verkrijgen. M.a.w. de tijd van overschrijven is voorbij.

€ De Financiële Managers

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

In memoriam Theo Davina

Door: Frans Agterbosch

Op 7 april 2011 is Theo Davina na een lang ziekbed in Nordhorn Duitsland overleden. Theo is vanaf midden 80-er jaren lid van onze vereniging. Geboren in 1943 in Hengelo aan de industriestraat, waar zijn vader een viswinkel had, is hij met het gezin in 50-er jaren naar Nordhorn in Duitsland verhuisd waar zijn vader de viswinkel voortzette en waar Theo begon met een ambulante vishandel. Na het trouwen met Bärbel en het krijgen van twee kinderen, Andre en Kerstin, zag de toekomst er zonnig uit. Echter in de 70-er jaren wordt bij Theo een hartkwaal ontdekt, waarna een zware operatie volgde en hij zijn werkzaamheden moest staken. Theo kwam in huis en pakte zijn reeds eerder aangevangen hobby stamboomonderzoek weer op. Ik ontmoette hem in de 80-er jaren bij onze vereniging en het bleek dat wij gemeenschappelijke voorouders hebben. Al snel bleek dat Theo veel meer vrije tijd had en m.b.v. de toen opkomende computer is hij bezig gegaan met het transcriberen van bronnen. Eerst in de Genealogische Werkgroep Twente aan de eerste uitgave de transcriptie het RK trouwboek van Haaksbergen. Steeds meer kwam het "eigen" gebied in zicht en Theo ging transcripties maken van DTB-boeken uit het Emsland en het Grafschaft Bentheim. Door zijn medewerking aan het tot stand komen van de Duitse versie van Pro-Gen ging hij ook families uit deze DTB-boeken samenstellen. Hij geeft meer dan 100 transcripties uit en zorgt voor een grote databank van genoemde Duitse gebieden. Vele malen heeft Theo zijn "spullen" meegenomen naar onze bijeenkomsten en velen van ons hulp geboden bij ons genealogisch onderzoek in Duitsland.

Ik heb samen met mijn vrouw Theo begeleid naar zijn laatste rustplaats in Nordhorn en heb van hem afscheid genomen mede namens ieder van ons die hem dierbaar was.

- & Begeleiding en advisering bij aankoop en verhuur**
- & Begeleiding en advisering bij huur en verhuur**
- & Taxaties**
- & Planvisie**
- & Bedrijfsonroerend goed**
- & Nieuwbouw**
- & Hypotheken**
- & Vastgoedbeheer**

Bisschopstraat 18
7571 CZ Oldenzaal
Tel. 0541 – 522022
www.etpmakelaars.nl

100 jaar Gerhard Jannink & Zonen

Dit artikel is overgenomen uit “Spil en Spoel” van juli 1953.

1 juli 1853 werd te Enschede opgericht de firma Gerhard Jannink & Zonen, waaruit o.m. is voortgekomen de huidige NV Gerhard Jannink & Zonen, die derhalve dit jaar het eeuwfeest mag vieren.

Voordien kende men echter reeds enkele ondernemingen met de naam Jannink, hetgeen niet verwonderlijk is als men weet dat deze familie in de 18^e eeuw reeds in Enschede voorkwam en daar handel dreef.

Uit de weverij van E. Jannink & Zonen zijn de huidige ondernemingen ontstaan, nl. Artzenius Jannink & Co. Te Goor, Gebr. Jannink NV te Enschede en de huidige jubilaris.

De welvaart van de industrie hangt af van de innige samenwerking tussen ondernemingsgeest, koopmanschap en vakbekwaamheid en de historie van de thans jubilerende NV Gerhard Jannink & Zonen levert daarvan een uitstekend bewijs.

Het begin was niet gemakkelijk. Het familiebedrijf beschikte over een weverij – nog geheel met de hand gedreven – en een spinnerij, die in 1850 was gebouwd. Reeds toen een poging tot integratie, te opmerkelijker, omdat de katoenspinnerijen in die jaren nog niet erg succesvol waren geweest. Drie jaar werkten de beide fabrieken naast elkaar en toen kwam er een brand en de feitelijk nog nieuwe spinnerij ging in vlammen op. Gerhard Jannink Ezn zette echter door en richtte een nieuwe spinnerij op, uitgerust met nieuwe selfactors, die daartoe uit Engeland waren ingevoerd. Bij de grote brand van Enschede brandde de spinnerij aan de Zuiderhagen opnieuw af. Het zou tot 1900 duren voordat de fabriek zou worden herbouwd.

Afgezien van deze tegenslag was het begin voor Jannink daarom niet gemakkelijk, omdat zo omstreeks het midden van de vorige eeuw de opdrachten van de Nederlandse Handelsmaatschappij voor Indië geleidelijk ophielden. De Twentse fabrikanten realiseerden zich, dat ze nu zelf voor hun afzet moesten gaan zorgen. De bedrijven, die zich al wat te veel op de steun van de Nederlandse Handelsmaatschappij hadden verlaten, verdwenen omstreeks deze jaren van de kaart, maar de bedrijven die wakker gebleven waren, vonden elkaar als concurrenten op de markt, zowel in Nederland als in het buitenland.

Nog erger: de concurrenten kwamen zelfs uit het buitenland op ons jachtterrein. Van over onze Oostelijke grenzen kwamen de Duitse kooplieden, de “fiendoeks-poepen”, zoals ze toen smalend genoemd werden en met een pak Duitse manufacturen reisden zij de Noordelijke provincies af. Nederlandse grossiers hielpen hen om ons land vol te stoppen met Duitse flanellen en beaverteen (zg Duits leer). En die buitenlanders wisten veel beter wat er verlangd werd dan wij. De Nederlandse fabrikanten hadden het te gemakkelijk gehad en zwoeren bij het vanouds bekende produkt. Wil je het niet? Nou, dan laat je het. Maar dat de vraag compleet veranderd was en dat men nu vroeg naar pillow, Engels leer en flanel, dat was nog niet tot alle fabrikanten doorgedrongen. Engbert Jannink, die in 1869 na het overlijden van zijn vader, het roer in handen kreeg, heeft dat terdege ingezien. Hij heeft het kloeke besluit genomen: “Weg met de poepen! Die Duitse stoffen ga ik maken!”

Uit een opgave uit die tijd leert men dat er toen 200 getouwen in de stoomweverij stonden, terwijl er 49 mannen, 23 vrouwen en 24 kinderen beneden de 18 jaar werkzaam waren. De lonen lagen tussen f 10,- , f 9,- , f 4,50 , f 4,- en f 2,- . En toen begon de strijd. Toen begon in gemoedelijke verhoudingen de samenwerking tussen ondernemer, koopman en vakbekwame arbeider, die de onderneming tot bloei zou brengen. Men had het beroep van reisbediende al sinds 1824, maar zoals Jannink het aanpakte was het toch weer wat nieuws. Die zond er Friesendorp op uit om de Noordelijke provincies af te reizen. Friesendorp vertrok 's Maandags en keerde na twee weken ononderbroken arbeid des Zaterdags weer terug. Hij bracht uit Friesland monstertjes van de stof, die de baas wilde gaan maken. Hij kweekte met de klanten in de Noordelijke provincie een intieme relatie, die het bedrijf later zo ten goede zou komen. Janninks weverij, gelegen aan de Zuiderhagen hoek Pijpenstraat, beschikte sedert 1858 over met stoom gedreven machines, maar in 1875/1876 werd een nieuwe serie Engelse machines gemonteerd en een paar jaar nadien werd de fabrieksbaas Albert Goorhuis – zelf als wever begonnen – naar Engeland gezonden om zich daar bekend te maken met de fabricage van cords en manchester. Het was ontegenzeggelijk iets nieuws, dat een fabrikant een eenvoudige fabrieksbaas zo'n belangrijke opdracht gaf.

Onder de stevige vakkundige leiding van Goorhuis heeft het bedrijf zich daarop verder ontwikkeld. Goorhuis ontwierp de patronen, toen er later nog eens een verandering in de smaak van het publiek optrad. En Friesendorp veroverde de binnenlandse markt en wist precies te vertellen waar men witte katoenen flanel nodig had en waar men bonte gestreepte flanel verlangde; hij wist dat de Veluwe en Noordnederlandse klanten donkere hemden droegen in bruine, grijze en zwarte flanel met fantasiestreepjes. Eerst in de laatste halve eeuw heeft Jannink zich ook verzekerd van een aandeel in de export.

De derde van dit driemanschap was J.J. van Deinse, de rechterhand op kantoor van de directie. Deze vond naast zijn eigenlijke werk nog gelegenheid zich te wijden aan de studie van de Twentse folklore en geschiedenis.

Kwaliteit! Met dat woord schermden de deftig geklede grossiers in buitenlandse baverteencords, en manchester. Maar Jannink wist raad: hij voerde een kwaliteitsmerk in: de

bekende drie boompjes en zijn beaverteens, cords en manchester kregen een groen etiket met een drietal boompjes. In de jaren omstreeks de Wereldoorlog gaven Gerhard en Nicolaas Gijsbertus leiding aan het bedrijf dat o.m. uitgebreid werd met de Cromhofsbleek. In die tijd werd ook voor alle arbeiders de vrije Zaterdagmiddag ingevoerd – een primeur voor Enschede.

Het oude bedrijf is sinds 1938 in tweeën gesplitst: de Spinnerij aan de Haaksbergerstraat heeft thans de naam Gebr. Jannink NV en de weverij met de nabewerking is in handen gebleven van de honderdjarige onderneming Gerhard Jannink & Zonen NV. Tegenslagen, zoals de branden van een eeuw geleden en de bombardementen van 1944/1945 zijn het oude bedrijf niet bespaard gebleven, maar het heeft zich door energie en onderlinge samenwerking kunnen ontwikkelen tot een gezonde moderne onderneming.

Gerhard Jannink (1811-1869)
de oprichter van het bedrijf

De pen van de ambtenaar

door Harry Zanting, e-mail: h.q.zanting@casema.nl

Hendrikus Ekkel en Janna Blotens zijn getrouwd op 13 juni 1822 in het gemeentehuis van Ambt-Hardenberg, dat in Heemse staat. Een afschrift van Janna's doopinschrijving van 24 maart 1797 is het bewijs dat zij op haar trouwdag bijna vijftientig jaar is. Bij bruidegom Hendrikus heeft het meer voeten in de aarde gehad om zijn leeftijd vast te stellen.

Er is blijkbaar niet aan getwijfeld dat Hendrikus geboren is in Den Ham. Maar wanneer? In het doopboek komt hij niet voor. Aan zijn ouders kan het niet gevraagd worden want zij zijn niet meer in leven. Dat er bij de huwelijksluiting toch een ambtelijk document ter tafel is, is een gevolg van her en der ingewonnen informatie met als conclusie dat Hendrikus geboren moet zijn in de maand mei van het jaar 1789. Het is vastgelegd in een vonnis van de Rechtbank te Deventer en zo kan de ambtenaar van de Burgerlijke Stand concluderen dat de bruidegom drieëndertig jaar is. Oftewel zo'n acht jaren ouder dan zijn bruid. Hierna zullen we zien dat Hendrikus' leeftijd nog wel vaker problematisch is.

Een bijlage bij de huwelijksakte geeft aan dat Hendrikus op 4 mei 1822 voor de Nationale Militie nummer 125 heeft geloot, maar dat hij van militaire dienst is vrijgesteld.

Als beroep van de bruidegom wordt genoteerd *schaapherder* en van de bruid *dienstmeid*. Beiden zijn op de trouwdag afkomstig van *de buurschap Radewijk in de gemeente Ambt-Hardenberg*.

Naar Den Ham

Hendrikus en Janna gaan wonen in de naburige gemeente Den Ham. Daar krijgen ze hun eerste kinderen: in 1823 dochter Jennigje, in 1827 zoon Mannus en in 1829 dochter Jantje. Als vader Hendrikus de geboorte van zijn kinderen bij de Burgerlijke Stand aangeeft, wordt als zijn beroep zowel *arbeider* als *dagloner* vermeld.

Naar Nieuwleusen

Op enig moment tussen 1829 en 1833 is het gezin verhuisd van Den Ham naar Nieuwleusen. Waarom weet ik niet, maar het zal alles te maken hebben met werkgelegenheid. In Nieuwleusen krijgen Hendrikus en Janna nog twee kinderen: in 1833 dochter Gerrietdina en in 1838 dochter Geesje. Moeder Janna is eenenveertig als haar laatste geboren wordt.

Ambtelijke registratie (1)

Bij de geboorteaangiften van deze dochters kan vader Hendrikus zijn handtekening niet zetten *'verklarende de comparant niet te kunnen schrijven als hebbende zulks niet geleerd'* schrijft ambtenaar Barteld Stolke. In 1833 noteert hij als Hendrikus' leeftijd *'vierenvijftig jaar'*, een vergissing van maar liefst tien jaren! Met moeders naam wordt ook maar wat aangerommeld: in 1833 wordt zij Janna *Blodens* genoemd en in 1838 Janna *Bloemers*. Hendrikus zal het niet gemerkt hebben.

Bij de aangifte in 1838 valt ook op dat als familienaam niet *Ekkel*, maar *Nijman* wordt genoteerd. Dat zal – zo neem ik aan – te maken hebben met een gewijzigde woon-/werkplek. De naam Ekkel is te relateren aan een erf waar ooit Hendrikus' ouders woonden.

In het Nieuwleusense kerkboek lees ik dat Gerrietdina en Geesje daar gedoopt zijn op 27 oktober 1833 en 2 september 1838.

Naar Dedemsvaart

Wanneer het geweest is blijkt niet te achterhalen, maar niet lang na de geboorte van dochter Geesje is het gezin verhuisd naar Dedemsvaart, toen een betrekkelijk nieuwe veenkolonie in de gemeente Avereest. Het lijkt er op dat dochter Jennigje in Nieuwleusen gebleven is. Aldaar intern in een dienstbetrekking?

Ambtelijke registratie (2)

In Dedemsvaart heet Hendrikus gewoon Hendrik en wordt zijn achternaam Ekkel niet meer gebruikt. Het Bevolkingsregister van de gemeente Avereest over de jaren 1850-1859 vermeldt ons echtpaar als *Hendrik Nijman, geboren te Den Ham in 1780 en Janna Blotens, geboren te Heemse, amt Hardenberg, maart 1795*. Incorrect, want Janna – zie hiervoor – is in 1797 geboren en op de trouwdag had het Deventer vonnis toch uitgewezen dat Hendrik(us) in 1789 geboren is?

Het 'administratieve' verschil van negen jaren wordt daarna nooit gecorrigeerd. Op 3 juni 1856 vervoegen zich bij ambtenaar Herman Frederik Deel op het gemeentehuis van Avereest de landbouwers Pieter Teekman en Roelof Jans Woltman om te melden dat daags tevoren om 's middags één uur is overleden Hendrik Nijman, echtgenoot van Janna Blotens. De aangevers zullen niet exact geweten hebben hoe oud Hendrik geworden was, maar de ambtenaar heeft het nagekeken. *'In den ouderdom van zesenzeventig jaar'* schrijft hij in de akte. Dat had zevenenzestig moeten zijn en zo is – althans op papier – Hendrik negen jaren ouder overleden dan zijn werkelijke leeftijd...

Er staan meer onvolkomenheden in de overlijdensakte. Als Hendriks ouders worden vermeld Jan Nijman en Femmigje Ekkel. Maar Hendriks vader heeft nooit 'Nijman' geheten en de voornaam van zijn moeder is niet Femmigjen, maar Jennigje.

Waar en wanneer is Janna Blotens overleden?

Het moet na 1870 geweest zijn. Volgens het Bevolkingsregister van Avereest woont zij in de jaren 1860/1869 in bij het gezin van dochter Jantje en echtgenoot Derk Bosman. In de periode 1870/1879 woont zij bij schoenmaker Roelof Brand en diens echtgenote Elisabeth ten Klei. Ook familie? Zonder datum staat er bij geschreven *'doorgehaald'*. Vertrokken? Overleden?

Oostwal 6
Oldenzaal
Tel: 0541-537011

SCHOENMAKER
VOETCOMFORT

Erkend schoenconsulent

- ☺ ruim assortiment in comfort schoenen.
- ☺ diverse breedtematen: E t/m M.
- ☺ eerlijk advies.
- ☺ uitstekende service: oa. huisbezoek.
- ☺ bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen.
- ☺ Carintpas 10% korting op niet afgeprijsde schoenen.

www.schoenmaker-voetcomfort.nl

Bidprentje

Ingezonden door: Jan Oude Munnink

Dit bidprentje (zie bladzijde hiernaast) uit 1864 heeft een aantal bijzonderheden:

- * de beeldzijde is in het Frans
- * de tekst is in het Nederlands
- * de begrafenis is in Duitsland

Wellicht heeft u als lezer van TG een nog ouder bidprentje waar een verhaal aan zit en die u voor plaatsing beschikbaar wilt stellen. In dat geval verzoekt de redactie u die te mailen naar twentegenea@gmail.com.

Zie ook website <http://twente.ngv.nl/>

GEDENK IN DWE GEBEDEN
 DE ZIELE VAN ZALIGHE

MARGARETHA ALEIDA GANSFORT,
 HUISTOORN VAN

GERARDUS JOANNES KOCK,
Oeverleden, na het ontvagen der laatste HH. Sacramenten, op Springbied, in den ouderdom van 53 jaren, den 15 Mei 1864 en den 17 daer- aanslopende begraven op het R. G. Kerkhof te Bentheim.

Laet ons in onze wederworfigheden roemen; want wij weten, dat de kwelling het gebuld, het gebuld de beproeving en de beproeving de hoop bewerkt.

Nu dan Heer! doe met mij naar uwen heiligen wil, dat mijne ziel in vrede ontvamen worde, het is mij dienstigen te sterven dan te leven.

Job. III. 6.
 Kinderen! Hondt uwen Vader in care, en ver-
 guet de verzuchtingen uwer Moeder niet.

Eccl. VII. 39.
 Wij bidden U Heer! wees de ziel van uwetie-
 nares ALEIDA genadig; zilver haar van alle vlak-
 ken den besmetting, opdat zij spoedig in het eul-
 deel der eeuwige zaligheid, de kroon der zaligen
 uringen moge, door J. C. onzen Heer.

Onze Vader. — Wees gespreit.
 R. I. P.

Opmerkelijk

Door: Otto Huizinga

Scheepswrakken

Genealogische onderzoek kan (soms) helpen om scheepswrakken te dateren die aan de andere kant van de wereld gevonden worden.

Dit ondervond Bert Lever. Bij Ilha de Moçambique, een klein eilandje voor de kust van Mozambique werd een wrak gevonden geladen met kratten jeneverflessen van de firma A. Houtman & Co. De bergers hadden het wrak gedateerd op de tweede helft van de 19^e eeuw. Door het opschrift A. Houtman & Co kon Bert Lever de tijdsruimte terugbrengen tot de periode tussen 1860 en 1872

Uit: Genealogie jrg 16 nr 2

Stork

Iedere familie heeft zijn geheim. Ook de familie Stork van de machine- en textiel fabrieken uit Twente.

Iedereen kent wel het verhaal van de man die een pakje sigaretten ging halen en nooit weer terugkeerde. Zelf hoorde ik van een hoofdpersoon het verhaal uit zijn eigen mond: hij was inderdaad weggegaan en wel naar India. Twintig jaar later kreeg hij een ongeval waarbij hij zijn nek brak en volledig invalide werd. Hij keerde terug naar Engeland en vroeg zijn vrouw waar hij twintig jaar niet meer mee in contact geweest was of ze hem wilde verzorgen. Ze stemde daar in toe... Nu de familie Stork.

Cornelis Hendrik Stork, lid van de Almelose tak, kreeg vier zonen. Een van de vier, Hendrik Charles woonde in Delft en wilde op 28 november 1884 via Rotterdam naar Almelo reizen. Dat is het laatste wat er van hem bekend is. In 1892 werd door de Arrondissementsbank te Almelo verklaard dat er een rechtsvermoeden bestond dat hij was overleden. Voor het hele verhaal over de Almelose tak van de familie Stork lees:

Stad & Ambt 18^e jrg., nr. 1 januari 2010

Zie ook <http://www.johanphilipstork.nl/d1.htm#g1>

Help Mijn archief

Na enige tijd aan je genealogie gewerkt te hebben ontstaat er een verzameling van materiële en digitale informatie. Wat doe je daar vervolgens mee als familieleden er geen belangstelling voor hebben en uiteindelijk je eigen leven toch eindig blijkt te zijn.

Jim Evelein schrijft hierover hoe hij het familiearchief probeert onder te brengen bij het Centraal Bureau voor Genealogie. Dan blijkt dat het Bureau wel wat te wil hebben maar lang niet alles dat de genealoog zelf van belang vindt. Het blijkt dat er een duidelijk verschil gemaakt wordt tussen genealogische gegevens – wel gewenst, en sociaal-culturele gegevens – niet gewenst.

Lees het artikel van Jim Evelein in het tijdschrift van de NGV Familie Organisaties “Horizontaal” 17^e jaargang, nr. 2, mei 2010.

Slede

Als je denkt dat de slede als vervoermiddel alleen op situaties slaat als er sneeuw ligt heb je mis. In 1643 werd in Amsterdam het verbod uitgevaardigd om met karossen door Amsterdam te rijden. De oplossing was de vrachtslede, deze werd droog of met behulp van glijmiddelen over de stenen getrokken door een paard. Een jaar later werd de sleepkoets ontworpen om mensen door Amsterdam te vervoeren. De koetsier werd een sleper genoemd. De sleepkoets verdween in het derde kwart van de negentiende eeuw.

Hierover staat een artikel van de heer Lups in Erfgoed, 18^e jrg, maart-april 2010.

Zie ook:
http://www.bertsgeschiedenis.nl/nieuwe%20geschiedenis/17e%20eeuw/verkeer_stad.html

Barack Obama, 44^e President van de Verenigde Staten

In Nederland wordt er bij stilgestaan dat Barack Obama in Indonesië gewoond heeft en daarom een link heeft met Nederland. Duitsland overtreft Nederland echter.

Een oorsprong van Obama blijkt in Duitsland te liggen. Johan Conrad Wölfen is de betovergrootvader van zijn betovergrootvader (samen acht generaties) en werd op 29 januari 1729 geboren in Beutelsbach nabij Stuttgart. Hij vertrok

in 1750 met de boot "Patience" naar de Verenigde Staten en verandert daar zijn naam in Wolfley.

George Wolfley verschijnt in de volkstelling van 1850 als kleinzoon van Johan Conrad. George's zoon Robert Wolfley vecht in de burgeroorlog aan de kant van de Unionisten. Robert's dochter Della Wolfley-Payne wordt geboren in 1863. Della's zoon Rolla C. Payne is de overgrootvader van Obama. Rolla's dochter Madelyn Lee Payne is de grootmoeder die in 2008 in Honolulu sterft. Madelyns dochter Stanley Ann Dunham trouwt in 1961 met Barack Hussein Obama Senior, de ouders van de 44^e President van de Verenigde Staten.

Uit: Emsländische und Bentheimer Familienforschung Band 21, Heft 104, mei 2010.

Emigratie naar Amerika

In 1750 was emigratie geen vakantietrip blijkt uit het volgende verslag:

Das Schiff, das im Hafen vor Anker gegangen war, hatte die Ware Mensch geladen. Händler kamen an Bord. Männer, Frauen und Kinder, allesamt geschwächt von der langen Überfahrt, wurden von den Seeleuten auf Deck zusammen getrieben

„Wir mussten uns nackt ausziehen, damit der mögliche Käufer sehen konnten, dass unsere Körper perfekt entwickelt und gesund waren“, erinnert sich einer der Passagiere später an seine Ankunft in Amerika. „Nachdem der Käufer eine Auswahl getroffen hatte, fragte er: „Was soll dieser Junge oder dieses Mädchen kosten?“

Der schwäbische Schulmeister Gottlieb Mittelberger, der auf diese Weise 1750 nach Pennsylvania kam, berichtete später, Erwachsene hätten sich für drei bis sechs Jahre verpflichten müssen. Mitreisende Kinder wurden erst mit 21 Jahren wieder frei. „Oft passierte es, dass Eltern und Kinder nach dem Verlassen des Schiffes für viele Jahre getrennt wurden und sich vielleicht gar nie mehr wiedersahen“, schreibt Mittelberger.

Ongeveer 50% van de Duitse immigranten moesten zich aan dit 'welkomstritueel' onderwerpen.

Uit: Emsländische und Bentheimer Familienforschung Band 21, Heft 104, mei 2010.

De Zevende Zoon die heet Louis.

Hans van den Broek schrijft over dit katholiek gebruik. De zevende zoon zou geneeskrachtige gaven hebben, door de Franse koningsnaam aan deze zevende zoon te geven zou dit geneeskrachtig vermogen nog versterkt worden. Indien de ouders het vergaten was er altijd nog de pastoor die bij de doopplechtigheid de ouders eraan herinnerde dat Louis voor een zevende zoon een passende naam was. Een beroemde hedendaagse zevende zoon is Louis van Gaal.

Problemen veroorzaakte wel het woord zevende. Was het de zevende zoon of het zevende kind? En wat gebeurde er met de doodgeboren kinderen, telden die ook mee?

Voor de hele beschouwing lees het artikel in:

Erfgoed; 18^e jrg. Oktober 2010

De Verfhal-Hengelo

*Als kleur in uw leven
echt belangrijk is !!!*

Binnenhavenstraat 54
7553 GJ Hengelo
te. 074-2435805
www.deverfhal.nl

**Op onze scherpe prijzen geven we 10 procent
extra korting voor NGV-leden.**

<p>Ambachtelijke lijstenmakerij met 1800 voorbeeld lijsten</p> <p>Kerkstraat 6, 7571 EE Oldenzaal T. 0541-53 19 85/F. 0541-53 53 13</p> <p>Openingstijden: di, wo, do 12-18 uur / vr 12-21 uur / za 10-17 uur</p>	<p>Grote collectie oude landkaarten, gravures en foto's van Oldenzaal, Twente, Overijssel en Nederland.</p> <p>Steeds wisselende exposities</p> <p>Werk van Jan Schoenaker, Wiebe Bloemena, Ton Anconé, en fotografie van 12 regionale fotografen</p>
--	--

PERSBERICHT

Van de Indische Genealogische Vereniging

Eind december 2010 is een nieuwe IGV-publikatie verschenen, getiteld:

Gevallen op het veld van eer.

Een genealogische verkenning van de militaire erebegraafplaats Peutjoet.

In deze eerste werkgroeppublicatie wordt een overzicht gegeven van alle militairen wier naam verbonden is met de voormalige militaire erebegraafplaats Peutjoet (tegenwoordig: Peucut) in Kota Radja (tegenwoordig: Banda Aceh). Auteur is oud-bestuurslid Adriaan P. Intveld.

Duizenden militairen zijn in de periode 1873-1940 begraven op Peutjoet. Daar de registers van Peutjoet helaas in de Tweede Wereldoorlog verloren zijn gegaan (en omdat Peutjoet niet onder het beheer van de Oorlogsgravenstichting valt), was het tot voor kort onduidelijk welke personen hier begraven liggen (of begraven hebben gelegen).

De bedoeling van deze publicatie is om in deze leemte te voorzien, niet alleen door het opsommen van de namen van de betreffende personen, maar ook door deze te voorzien van de belangrijkste genealogische en biografische gegevens, zonder onderscheid in rang of landaard. In totaal worden de gegevens van ruim 2300 militairen gepresenteerd.

Naast militairen zijn er in de Nederlandse periode (tot 1942), maar ook daarna nog vele burgers begraven op Peutjoet. Meestal betroffen het hier vrouwen en kinderen van militairen. Ook van deze groep, bijna 700 personen in totaal, zijn in deze publicatie enige gegevens opgenomen.

Gegevens:

Pagina's: 426, Omslag: kleur, Binnenwerk: zwart-wit
 Bindwijze: harde koft, Afmetingen: 21,0 × 27,3 x 2,9 cm
 ISBN/EAN: 978-90-73994-23-2

Prijs: • € 25,00 (voor leden) • € 32,50 (voor niet-leden).

Verzendkosten: • € 3,50 (Nederland);

• € 8,00 (binnen Europa); • € 20,00 (buiten Europa).

Bestellen: via penningmeester@igv.nl

Het boek is zeer rijk geïllustreerd. Het bevat ruim 100 portretten en bijna 200 foto's van graven.

Naar aanleiding van melding boek begraafplaats Indië

Aanvulling door de redactie.

De bovenstaande boekaankondiging kan interessant zijn voor Twente omdat er mogelijk ook Twentse soldaten op het beschreven ereveld begraven zijn.

Van veel groter belang voor Twente is echter het boek "Tahoen jang soedah loepa: de vergeten jaren", met als ondertitel Twentse jongens in Nederlands-Oost Indie en Nieuw Guinea 1942-1962. Dit boek werd geschreven door P.F. Berends en rond 1993 uitgegeven door Hassink Drukkers BV in Haaksbergen. Zonder twijfel zal dit boek in sommige Twentse bibliotheken te vinden zijn. Voor het geval dat het boek nog te koop is, het ISBN nummer is 90 9006168. Op 118 bladzijden worden van alle Twentse jongens die in de genoemde periode in Indië of Nieuw Guinea dienden de volgende gegevens vermeld:

Naam, woonplaats ten tijde van het vertrek, vertrekdatum, naam van het schip waarmee heen werd gereisd, locatie in Indonesië, terugdatum, naam van het schip waarmee werd teruggereisd, veelal de laatst bekende woonplaats en de naam van het onderdeel waarbij men diende.

In een apart overzicht worden de 122 omgekomen Twentenaren genoemd.

Van veel van de schepen waarmee werd gereisd staan afbeeldingen in het boek. Verder wordt de nodige aandacht gegeven aan de reis en het verblijf overzee.

Dit asbakje, met de tekst "Ik diende mijn land in Indonesië" en het gemeentewapen van Hengelo ontvingen de jongens uit die gemeente na terugkomst.

TG nummer 3 – 2011

De volgende TG verschijnt eind september. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 15 augustus. Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg bestand.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com .

Fenneken Stevens

Door: Helmoed Boom

Soms kan een klein stukje tekst veel vertellen. Onderstaand fragment maakt deel uit van stukken over de gedwongen verkoop van een huis en hofje van Fenneken Stevens in het Enschede van 1826. Niet alleen wordt het pand beschreven, ook de bewoners en eigenaren van aangrenzende percelen worden aangegeven.

Fenneken zou overigens 79 jaar worden, maar was op het moment van deze verkoop al voor de tweede keer weduwe. Eerst was zij gehuwd met ene Hesseling, tapper te Enschede, daarna met Jan Wensink, uit Neede afkomstig en ook (naast andere beroepen) Tapper en na deze verkoop met Derk Evers. Zij woonde met hem in een woning aan de Haaksbergerstraat . In deel 3 (Usselo) van het boek boerderijen in Enschede wordt die woning vermeld. Volgens datzelfde boek zou zij met Jan Wensink herberg Het Fortuin hebben bestierd. Ook haar eerste man, Hesseling kwam uit een bekende Enschedese horeca familie, al zal dat woord toen nog niet hebben bestaan.

Beschrijving van het geveilde huis:

een huis waarin zeven woningen, gecoteerd no 88, staande in de Hengelosche straat te Enschede, arrondissement Almelo, rondom opgemetseld met tichelsteenen, hebbende een pannendak met vijf schoorsteenen, ten oosten twee ramen en twee deuren, ten zuiden drie ramen en twee deuren, ten westen, vijf ramen en eene deur, ten zuidwesten twee ramen en twee deuren, en ten noorden zes ramen, belendende ten oosten aan de Hengelosche straat, ten zuiden aan de hofgrond van Jan Stenvers, ten westen aan het volgende perceel, en ten noorden aan de hofgrond van Hermannus Verbeek, wordende de woning ten noordoosten aan de straat bewoond door Gerrit Roelvink Hz, die ten oosten aan de straat door Jan Hendrik Pluimers, de eerste ten zuiden en die ten westen door Fenneken Stevens nagenoemd, de andere ten zuiden door Jannes Nijhuis, die ten zuidwesten door Gradus ter Horst en de laatste door Jannes Vos.

Onze producten:
 LCD/DLP projectoren
 Interactieve whiteborden
 Projectieschermen
 Multimedia producten
 Verzorging van uw complete
 installatie

Professioneel presenteren

Laat ook uw presentatieruimte
 door een van onze specialisten
 met de modernste technieken
 inrichten.

Hillen kantoorefficiency

Professioneel presenteren
 Twestpoort Coast 1
 www.hillenkantoor.nl
 7800 RG Almere
 0360-872138

Ook uw leverancier voor
 audiovisuele producten

Wieggerinck

Bijdrage door Leidy Nahuis-Hümmels, Wierden

Hiernaast een oude foto gemaakt in ongeveer 1920 / 1930 bij een bruiloft, waarschijnlijk in Nijverdal. Veel kan ik er niet over vertellen. Ik veronderstel dat er veel mensen uit Nijverdal, Hellendoorn en Wierden op staan. De bruidegom heet Wieggerinck. De 2e en 3e persoon vanaf links van de mensen die op de stoelen zitten zijn mijn overgrootouders Albert Bernardus Antoon Spies en Henrica Maria Wieggerinck.

Het zou fijn zijn als iemand hierop kan reageren om er meer over te kunnen vertellen.

Reacties graag naar twentegenea@gmail.com .

HOFLAND
 OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

DENEKAMP · EIBERGEN · ENSCHEDE · LOSSER
OLDENZAAL · HAAKSBERGEN · BORNE

Contactlensspecialisten o.n.v.c.
Optometristen o.v.n.

www.hoflandoptiek.nl

 Verzamelstek.nl
Collectable4all.com

**Inkoop / verkoop
Verzamel-objecten
Goud & zilver**

Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.

<p>oude ansichten munten – filatelie – fdc's - poststukken</p> <p>GOUD – ZILVER – SIERADEN</p>	<p>Firma den Riet Heutinkstraat 20 7512 GM Enschede Tel : 053 4312567 Email : denriet@home.nl WWW.VERZAMELSTEK.NL WWW.COLLECTABLE4ALL.COM WWW.GOUD-INKOOP-ENSCHEDI.NL</p>
--	--

H.F. de Grijs, Hendericus Fredericus

Door: Stadsmuseum Almelo, Riet Strijker en Jan Harzevoort

Geboren te Groningen 19-03-1866 – overleden in Almelo
14-11-1933

Hij woonde en werkte in Leeuwarden, Den Haag, Oirschot en van 1901-1918 in Hilversum en Amsterdam. Daarna in Almelo. De Grijs was een leerling van J.J.G. van Wicheren in Leeuwarden en van de Akademie van Beeldende Kunst in Den Haag. Hij schilderde, aquarelleerde en tekende figuren (portretten) en boereninterieurs en was lid van Arti en Amicitiae te Amsterdam.

Er is werk van hem in het Rijksprentenkabinet in Amsterdam: zelfportret (aquarel).

Op een expositie in 1901 in Arnhem, was zijn Brabantse Boerenherberg te zien. Verder zijn er schilderijen van de Grijs te bewonderen in het Stadsmuseum in Almelo.

(voor kwartierstaat zie website <http://twente.ngv.nl/>)

Schuit in Kanaal

Inventarisnummer SAET 0286, Olieverf op doek

Het schilderij is in vrij grove streken geschilderd, bijna impressionistisch. Het stelt voor het oude kanaal in 1924, ongeveer op de plek waar nu Bolletje is gevestigd. In de buurt van enkele boerderijen en schuren ligt een zomp met gestreken zeilen in het kanaal. Wat er vervoerd wordt weten we niet, dat is op het achterdek verborgen onder een wit dekzeil. Aan de hoge mast wappert een lange wimpel. Vaart de boot? We kunnen het niet zien. Er staat een figuurtje aan dek, misschien boomt hij het vaartuig. In de verte, achter de bomen, die vol in blad staan, zijn vaag twee kranen te zien. Almelo in aanbouw. Er liggen een paar roeibootjes aan de oever. De lucht is blauw met een paar witte wolken. Een rustige zomerdag.

H.F. de Grijs

Familie Wasser en turfwinning in het Aamsveen / Amtsvenn bij Enschede

Door: Georges Schafraad

Dit artikel behandelt een stukje geschiedenis over de turfwinning in het Aamsveen / Amtsvenn en de betrokkenheid hierbij van de familie Wasser. Meerdere generaties Wasser hebben zich bezig gehouden met de turfwinning maar slechts weinig daarvan is beschreven of voldoende bekend

Johannes Henricus Wasser, geboren 14-05-1797 te Kalkar (Dld.) en overleden 18-02-1880 te Avereest was veenwerker te Dedemsvaart en mag gezien worden als de stamvader van een generatie “Bedrijfsleiders” voor veenderijen en turfstrooiselfabrieken.

Zijn zoon, Petrus Johannes Wasser, geboren 18-05-1823 te Kalkar (Dld.) en overleden 14-04-1898 in Deurne – Liessel was niet minder bekend met het veen.

De familie Wasser kwam uit Duitsland en vestigde zich in 1829 in Dedemsvaart. Als gevolg van de sedert 1845 bestaande contacten tussen Jan van der Griendt die eigenaar was van de veenkolonie bij Dedemsvaart en in 1853 een veenkolonie stichtte in het Brabantse Helenaveen, is Peter Johan Wasser in 1868 naar Helenaveen verhuisd en maakte daar carrière als bedrijfsleider.

Ook zijn zoon, eveneens Petrus Johannes geheten en geboren 26-03-1864 te Avereest werd in 1902 bedrijfsleider van de veenderij en turfstrooiselfabrieken van Griendtsveen AG te Schöningsdorf, net over de grens bij Klazienaveen. Zijn zoon Antonius, geboren in 1905 in Nederweert, volgde hem hier op.

Eerst genoemde Petrus Johannes Wasser had 8 kinderen waaronder Marij (Marc) Gradus, geboren 01-04-1854 te Dedemsvaart en overleden 26-01-1926 in Horst America. Deze Marc was eveneens bedrijfsleider maar werkte voor de fa. Steegh & Esser in de Peel. Steegh & Esser had onder meer een turfstrooiselfabriek bij Halte Helenaveen en bij het station America aan de spoorlijn naar Venlo.

Op zijn beurt was Godefridus Wasser, zoon van Marc Wasser, bedrijfsleider bij Steegh & Esser in de Broekheurne bij Enschede. Onderstaande beschrijving gaat voornamelijk over de activiteiten van deze Godefridus Wasser in Enschede.

Godefridus Wasser, 05-04-1947

Turfwinning in het Aamsveen / Amtsvenn

Voor de periode 1900 bestond het Aamsveen (aan Duitse zijde Amtsvenn) uit moerassen, heideveld en woeste grond. De veengrond, ontstaan na de laatste ijstijd en zo'n 4 meter dik, leende zich uitstekend voor de turfwinning en zo pachtte de fa. Steegh & Esser van de Duitse graaf Solm zu Solm rond 1912 een flink aantal hectaren in het Amstvenn om daar turf te gaan winnen.

Allereerst werd begonnen met de bouw van de turfstrooiselfabriek aan de Arendsweg. De fabriek werd gebouwd bij het spoorstation Broekheurne aan het traject van de Zuiderspoorlijn van Enschede naar Alstätte. Vlak voor het uitbreken van de eerste wereldoorlog kwam de bouw gereed. Bijzonder was dat de fabriek niet bij de veenderij en ook niet

aan een kanaal was gebouwd. De aanvoer van de bolsterturven vanuit het Amstvenn geschiedde over een 6 ½ kilometer lang smalspoor van 90 cm breed.

Godefridus Wasser, geboren 11-01-1893 in Deurne-Liessel, was in de Peel werkzaam als vervener en kwam als veenbaas op 19 jarige leeftijd (20-07-1912) naar de Broekheurne. Korte tijd later, op 28-08-1912 gaat hij weer terug naar Horst (L) voor het vervullen van zijn militaire dienstplicht maar op 4 september 1914 komt hij voor de 2^e keer naar Enschede waar hij door Steegh & Esser werd aangesteld om aan de veenderij en turfstrooiefabriek in de Broekheurne, toen nog gemeente Lonneker, leiding te geven. Godefridus woont dan kort bij de familie Mekkelholt aan de Sumatrastraat nr. 33.

Een van de eerste activiteiten die Godefridus ter hand neemt is het ontwateren van het Duitse veen. Dit deed hij door het stelselmatig aanleggen van greppels en sloten.

Nadat het veen voldoende bezakt was, kon met het vervenen begonnen worden. Met door paarden getrokken lorries werd de turf vanuit het Amstvenn naar de fabriek gereden alwaar het verwerkt werd tot balen. Voor het trekken van de lorries had Steegh en Esser 13 paarden beschikbaar die elk een 12-tal lorries trokken.

Gedurende de periode van de 1^e wereldoorlog was er niet al te veel activiteit in het veen omdat het moeilijk was de gewonnen turf de grens over te krijgen. In dezelfde periode kwamen er veel vluchtelingen uit België naar Nederland. Ook op de veenderij in de Broekheurne werkten verscheidene Belgen.

Op 11-10-1915 treedt Godefridus in Tegelen in het huwelijk met Johanna Maria Rooskens, geboren 28-03-1893 in Horst – America . Een woning was op dat moment voor het nieuw bakken echtpaar nog niet beschikbaar zodat zij zich bij hun komst naar Enschede op 19-10-1915, eerst vestigden aan de Nieuwstraat nr. 3. Johanna raakt al snel zwanger en kort voor haar bevalling verhuist het echtpaar Wasser naar de Parkstraat nr. 21. Op 07-08-1916 wordt hier hun eerste kind Gerard Martin geboren. Uiteindelijk vertrekt het gezin op 23 januari 1917 naar hun “villa” in de Broekheurne.

De fa. Steegh & Esser vroeg op 6 september 1915 een vergunning aan tot het stichten van een gebouw bestemd tot (villa) woonhuis B op het perceel kadastraal Sectie G 4^e blad no. 1151, gemeente Lonneker, nu Twistveenweg geheten. Bij de aanvraagvergunning staat in de kantlijn de opmerking

“vraagt beleefd ontheffing van artic. 5, 1^e lid om achter de rooilijn te mogen bouwen”. Deze woning werd op 23-01-1917 betrokken en het echtpaar Wasser-Rooskens kreeg daar maar liefst 11 kinderen.

De “villa” aan de Twistveenweg in de Broekheurne.
De oorspronkelijke bouw was geheel anders maar deze is in ca. 1941 in de huidige staat verbouwd door de heer Gabriëls

Bij het grote raam, links naast de voordeur, was vroeger het kantoortje van de fabriek. In de zijgevel links zat een luikje waardoor iedere zaterdag het loonzakje aan de veenarbeiders werd overhandigd.

Aan de achterzijde van het pand, waarlangs de grens met Duitsland loopt, had Godefridus een winkeltje ingericht waar hij met name aan Duitse klanten koffie en andere levensmiddelen verkocht. Ook werd op bestelling fietsen aan de Duitsers verkocht. Een van de werknemers, dhr. Doornbos, zorgde er voor dat de Nederlandse fietsen een meer Duits aanzien kregen. Fietsen kregen een zadel en lampen zoals die in Duitsland gebruikelijk waren.

Ook in de Peel was het niet ongebruikelijk om bij de turfstroomfabriek een winkeltje te hebben. Dit had Godefridus in de Peel afgekeken.

In de villa bleef steeds een logeerkamer gereserveerd voor als de heer Steegh of de heer van Essen vanuit Venlo op bezoek kwam. Meestal stond de logeerkamer leeg en als de kinderen druk waren werden ze weleens voor straf naar “de slaapkamer van mijnheer Steegh” gestuurd.

Een tweede woning aan dezelfde Twistveenweg werd bewoond door het echtpaar Christianes Josephus Lormans, roepnaam Sjef, (geb. 19-03-1887 te Asten, overleden te Enschede op 20-04-1980) en Cornelia Wasser (geb. 13-12-1890 te Deurne-Liessel, overleden 13-12-1961 te Enschede). Sjef was een zwager van Godefridus Wasser en werkte op het bedrijf als opzichter. Het echtpaar kreeg hier 10 kinderen.

Pieter Jan Wasser, geb. 16-08-1898 te Horst en overleden 29-10-1958 te Eindhoven (broer van Godefridus) kwam van 18-09-1920 tot 19-11-1920 vanuit Gramsbergen naar de Broekheurne om er enige tijd te werken als adviseur / veenopzichter. Onderdak vond hij bij zijn zwager Christianus Lormans. Wellicht waren deze 2 maanden een soort proefperiode want op 23-04-1921 komt hij opnieuw naar de Broekheurne als veenbaas. Hij woont dan zelfstandig met zijn echtgenote in Enschede nr 3C 60 ². Hier wordt ook hun zoon Gerardus Lambertus op 12-04-1925 geboren. Op 21-07-1925 vertrekt het gezin voor goed naar Horst – America.

Op 25 mei 1925 kwam Anton Rooskens (geb. Griendtsveen, 16 maart 1906 – overl. Amsterdam, 28 februari 1976) vanuit Tegelen naar Enschede. In die tijd was hij bankwerker van beroep. Anton werkte in Haaksbergen maar vond enige tijd onderdak bij zijn zwager en zus in de villa. Anton vertrok op 29-10-1926 naar Haaksbergen en woonde aan de Hengeloseweg E 1a. Later kreeg hij bekendheid als kunstschilder en was hij een van de oprichters van de Experimentele Groep in Holland, welke later opging in de Cobra-beweging. Van de Cobra-schilders was hij de enige met een vaste betrekking, zodat hij zijn medebroeders zoals Karel Appel en Corneille van verf en doeken kon voorzien.

De compagnons Steegh & Esser kregen verschil van mening over het te voeren beleid waarop de turfstrooiefabriek van Steegh & Esser in 1938 verkocht werd aan Gerhardus Johannes Hubertus Gabriëls. Hij was afkomstig uit Limburg en had geen enkele ervaring met turfwinning. Eigenlijk was hij paardenhandelaar.

Door een brand in 1949 werd een deel van de fabriek verwoest maar er werd daarna wel weer een nieuwe loods gebouwd. Uiteindelijk werd de bedrijfsvoering geheel beëindigd in 1962 omdat er van de ca. 1900 hectare veen niet veel meer over was. Turfwinning was niet langer rendabel.

De beide zoons van Gabriëls, Huub en Eugiën, hebben nog een tijdje bij de turfstrooiefabriek een fabriekje gehad voor stalen meubelen. Dit is echter nooit goed van de grond gekomen.

Turfwinning door Turfhandel G. Wasser

Godefridus Wasser beëindigde zijn werkzaamheden voor de fa. Steegh & Esser in 1936. Hij trad in dienst bij de gemeente Enschede, afdeling Maatschappelijk hulpbetoon. Anno nu noemen we dat de Sociale Dienst. Zijn taak was het controleren of “stempelaars” misschien ergens zwart werkten. Bekend is dat hij dit geen leuk werk vond. In 1938 vestigde hij samen met zijn compagnons Thij Rooskens en Sjeng Teeuwen (beiden zwagers van hem) onder de naam Turfhandel G. Wasser, later genoemd “de Twentse Turf Maatschappij” een turfstrooiefabriekje aan de Horstvelderweg / Lappenpad bij het Aamsveen. Thij en Sjeng waren niet actief op het bedrijf maar waren in feite de geldschietters. De fabriek staat er inmiddels niet meer maar op die plek in het Aamsveen staat nu een houten uitkijktoren. Dit stuk grond, tot aan grenspaal nr. 52, was door Godefridus gekocht. Aan de Duitse zijde pachtte hij 40 hectare veengrond welke eigendom was van Landheer Hünsfeld. Tevens werden er enkele hectaren gepacht van Otto van Delden (bij de Florbach) en van Schulze Dinkelborgh uit Epe. De totale veenderij werd begrensd door de weg Gronau / Epe / Alstätte. Ook hier werd voor het transport van de turven gebruik gemaakt van lorries (15 stuks) die over een smalspoor van 60 cm breed reden.

De lorries werden in eerste instantie getrokken door paarden maar vanaf de fusie met Th. Vonk in 1948 werden de lorries getrokken door een oude leger Jeep. Als de turf van Duits grondgebied naar de fabriek op Nederlands grondgebied vervoerd werd, moest daags er voor bij het Zollamt bij Sandersküper doorgegeven worden om hoeveel lorries het ging. Daarover moest dan accijns betaald worden.

Behalve turfstrooisel, werd er ook persturf gemaakt voor de steenfabriek (ook van Herr Hünsfeld) in Alstätte. Deze werd door een vrachtauto opgehaald bij een klein overlaadperron welke bij het eindpunt van het smalspoor in het Amtsvenn lag.

In 1947 fuseerde de Twentse Turf Maatschappij met de fabriek van Th. Vonk te Zuid Barge tot de Verenigde Turf Industrie (V.T.I.). De beide compagnons van Godefridus stapten uit het bedrijf en G.Th. Vonk uit Ter Apel werd de nieuwe directeur.

Om gezondheidsredenen moest Godefridus het bedrijf beëindigen in 1957 en verkocht het aan het Centraal Bureau Rotterdam. Nog voordat de acte bij de notaris gepasseerd was, ontstond er een grote veenbrand waarbij de gehele voorraad turf verloren ging. Gelukkig werd de schade door de verzekering vergoed. Na de verkoop heeft er geen turfwinning meer plaatsgevonden bij de fabriek aan de Horstvelderweg. De sporen van de turfwinning zijn in het veen evenwel nu nog zichtbaar in de vorm van veenribben, sloten en veenputten.

Het gezin Wasser moest, nadat Godefridus met ontslag ging bij Steegh & Esser, de villa in de Broekheurne verlaten en kwam te wonen aan de Kuipersdijk 127 in Enschede. Naast dat hij een eigen turfstrooiselfabriek had, verhuurde en verkocht Godefridus hier vanaf 1937 dekkleden. In die tijd was dat een lucratieve handel. Vooral aannemers waren goede klanten.

Godefridus overleed 25-03-1959 te Enschede. Zijn zoon, Martinus Alphonsus Maria Wasser (geb.in de Broekheurne op 11-11-1925) nam het bedrijf over en vormde het geleidelijk om tot een sportzaak.

Uit het STADSMUSEUM ALMELO

door Jan Harzevoort.

In onze collectie "Rutgers" bevinden zich vele gegevens afkomstig uit het Huisarchief van Huize Almelo, ook het onderstaande.

Hermannus van Boxel en Aaltjen Geusendam.

Hermannus van Boxel en zijn vrouw Aaltjen Geusendam woonden met hun twee dochters in het Gijzenstraatje te Rijssen. Zij hadden een winkel in textielgoederen.

Hun dochter Hendrika van Boxel huwde in 1807 met Hendrikus Tusveld en dit was de aanleiding om op 3 juli een testament te laten maken waarin wordt bepaald dat deze bij hen komen inwonen en dat zij na hun beider overlijden zullen erven: hun huis en de daar achter gelegen hof met de halve houtschuur en het halve hout daarin en de turfschuur, achter de hof, benevens de winkel en inboedel.

Na het overlijden van de beide ouders zal deze dochter aan haar zuster Maria van Boxel (gehuwd met Hermanus Geerlink, te Rijssen) f.1500,- moeten uitbetalen, benevens zal zij moeten overdragen twee gaardens op de Beeke of aan de Waterstege.

Op 15 september 1808 leent hij f.200,- aan Berend Bisschop, smid te Enter. Dit bedrag wordt namens zijn erfgenamen op 20 februari 1818 door zijn schoonzoon Hendrikus Tusveld teruggevorderd.

Op 16 november 1822 wonen zijn erfgenamen naast het bouwland dat Hendrikus Tusveld van Boxel koopt van Bernardus Altink, gelegen aan de Enterweg in de Rijssener Esch.

In de winkel van Hermannus werden waarschijnlijk ook vele andere zaken verhandeld, zo mogelijk ook allerhande kruiden etc.

Hij noteerde op 23 maart 1771 de volgende recepten in een boekje .

1. Een seer goet middel voor iemand die sijn water niet kan maken.

Men moet selderij koken en van dat water een glas vol drinken en dan boven een pot vol van dat heete selderijwater, met het bloote lijf, gaan zitten.

Noch een ander: Neemt boomlijf en losse suiker wit en dat ondereen gemengt en daer een mael of drie daags van gedronken. Is heel goet.

2. Voor een kraamvrouw die geen arbeit heeft.

Neemt een hasenspronk, gepolverseert met een lepel vol jenever.

3. Voor een kint dat de vallende ziekte heeft.

Neemt men de botjes uit het achterbeen van een haas, gepolverseert.

4. Een schoon middel voor een vrouw die sere borsten of teppels heeft.

Neemt kapoene vet en daer met gesmeert.

5. Een seer schoon middel voor iemand die de belroos heeft.

Neemt een varkenskeutel van een borg, heel vast. Daer het nat uijtgeperst en dat met een lepel vol witte wijn ingenomen, so sal de belroos weggaen en niet weerkomen.

6. Een middel voor iemand die een quaeije borst heeft.

So moet men neemen hars en was en dat ondereengesmolten in een nieuw aerden pot en daer dan boven of bij gaen sitten in een digt gemak. So sal de damp de borst los maeken.

7. Een goet middel voor een vrouwspersoon die de maendstont al te sterk heeft.

Neemt een moerhaas, daer stopt een schoone witten doek in, dat het bloet daer intrekt en die doek binnenshuijs gedroogt en dan daer een lapjen als 2 vingers groot afgesneden en dat in een glas rode wijn gehangen tot dat bloet weer uijtgetrokken is en daer 3 mael daags een glas van gedronken.

8. Een schoon middel voor bloetzweren.

Neemt klassenwortels in zoete melk gekookt.

Noch een ander voor deselfde kwaal.

Neemt jonge nettels in bier gekookt.

Noch een ander middel.

Neemt hondeclemee in zoete melk gekookt.

9. Een onfeijlbaer middel voor verlamming in de zenuwen. Neemt een of meer jonge honden, solang als die blind sijn, 24 uer gekookt in een aerden pot, met huijt en bot, so lang tot dat het salf wort en daer mee gesmeert.

10. Recept om bier klaar te maken.

Op een half vat bier neemt 1 kop vol witte weijte, 1½ lood vislijm in een mengel water katen weken, dan dat nat op het bier gieten.

11. Als het bier suer is geworden.

Neemt men op een half vat bier 2 á 3 citroenen an stukken gesneden en een beetwortel an stukken gesneden, doet dit op het bier.

12. Een seer schoon middel voor een koe die niet van het fuijt kan komen.

Dan moet men een maetijen graeuwe erften koken in water en dat water de koe geven te drinken.

13. Een koe die bloet pist.

Neemt 3 leevendige kijkforssen en die de koe in den hals laeten kruipen.

14. Recept voor koorts.

Aloe, galgen, mirre en rabarber voor 6 pond samen, dit op een oort jenever op het vuur laten trekken, daarvan smorgens nugter, middags en savens en als de koorts begint te voelen, een teekopjen vol van nemen.

Van Tubbergen naar Glanerbrug; het levensverhaal van Jan Pots (1840-1908)

Door: Paul Rouing

Glanerbrug, mijn geboorteplaats, is eind 19^e eeuw tot grote bloei gekomen. Hiervoor is het niet meer dan een grenspost met een herberg, douanekantoor en enkele verspreid liggende woningen. Eind 19^e eeuw begint het dorp zich stormachtig uit te breiden. Van alle kanten vestigen zich immigranten in Glanerbrug. Ze komen met name uit het noorden en oosten van ons land. Het dorp heeft een strategische ligging: vlak over de grens in Duitsland ligt textielabriek Eilermark. Voor menigeen is het aantrekkelijk om te werken in Duitsland en te blijven wonen in Nederland.

Een van de nieuwe bewoners van het 19^e eeuwse Glanerbrug is mijn overgrootvader Jan Pots. Over hem gaat dit verhaal.

Jan wordt op 27 maart 1840 in Tubbergen geboren en is een zoon van de wever Gerrit Jan Pots en Marie Hilberink. Zijn vader heeft zijn wortels in Reutum en dorp Tubbergen. Zijn moeder is afkomstig van het gewaarde erve Hilberink in de buurtschap Tubbergen. Via haar kant stamt Jan af van grote boeren, zoals Grote Hunze in Geesteren en Geerdink in Vasse.

Jan geniet zijn onderwijs op de lagere school in Tubbergen. In 1858 moet Jan verschijnen voor de keuringscommissie voor de dienstplicht. Hij wordt afgekeurd, omdat hij een misvormde rechtervoet heeft. Het militieregister noemt het 'kromvoetig'. Jan houdt van een borreltje op zijn tijd. Op 13 september 1868 is hij direct of indirect betrokken bij een grote vechtpartij in een cafe in Tubbergen. De betrokkenen zijn de kleermaker Hermanus Wilderink, de bakkersknecht Antonie Wilderink, de dienstknecht Gerhardus Kottink en de boerenknecht Johannes Pots. Allen zijn woonachtig in Tubbergen. Er wordt ingegrepen door de plaatselijke veldwachter en er wordt procesverbaal opgemaakt.

Het volgende wordt hem ten laste gelegd: 'onderlinge moedwillige mishandeling te Tubbergen'. Jan is de enige van het stel die wordt vrijgesproken.

Jan heeft al vroeg plannen om Tubbergen te verlaten. In het archief van de provincie Overijssel komen we in 1870 een verzoek tegen van de burgemeester van de gemeente Tubbergen waarin deze verzoekt om een paspoort af te geven aan de landbouwer Johannes Pots. De pas was bedoeld voor een reis naar Pruisen. De pas wordt ook afgegeven. In de stukken komt ook het signalement voor van Jan: lengte, 1,63 meter, ovaal aangezicht, breed voorhoofd, blond haar en wenkbrauwen, ronde kin, blauwe ogen en een gezonde kleur. Hij heeft geen merkbare tekens.

Mogelijk vertrekt Jan naar het net over de grens gelegen Duitse plaatsje Epe. Hoe lang hij daar gewoond heeft is niet bekend. Op 26 oktober 1873 is hij in elk geval weer terug in Tubbergen. Hij wordt dan namelijk opnieuw op de bon geslingerd door de veldwachter. Johannes Pots (koopman in Tubbergen), Gradus Lenferink (arbeider in Tubbergen),

Johannes Brokelman (blauwverver in Tubbergen) en Herman Wilderink (kleermaker in Tubbergen) zitten op 26 oktober 1873 's avonds om half tien in de gelagkamer van tapper Gerrit Jan Golbach in Tubbergen en blijkbaar is dat op dat tijdstip niet toegestaan. Jan moet een boete van twee gulden betalen.

Op 26 juli 1874 vindt er opnieuw een vechtpartij plaats in een cafe in Tubbergen. Jan is daar opnieuw bij betrokken! Deelnemers aan de vechtpartij zijn Johannes Pots 'GJzoon' (34 jaar), Gerardus Pots (22 jaar) en Hermannus Jeurnink (arbeider te Fleringen). Er wordt hen ten laste gelegd: 'moedwillige mishandeling van J. Brokelman te zamen en in vereniging gepleegd'. Jan Pots wordt veroordeeld tot een half jaar cel en f 8,- boete (of 1 dag cel).

Begin 1874 heeft Jan al een relatie met de in Tubbergen wonende Rika Wilderink. Zij is een zus van Antonie en Herman Wilderink, de personen met wie Jan in 1868 in een vechtpartij verzeild is geraakt. Rika raakt in verwachting en bevalt op 5 september 1874 van een levenloze zoon. Op 21 januari 1875 stapt het stel in het huwelijksbootje. De bruid is op 14 september 1852 geboren in Tubbergen en is een dochter van de uit Hengelo afkomstige Albertus Wilderink en de Tubbergse Gezina Brokelman. Het jonge stel blijft wonen in Tubbergen.

Jan heeft inmiddels het landbouwwak achter zich gelaten. In 1876 wordt hij blauwverversknecht genoemd. Uit het huwelijk met Rika worden de volgende kinderen geboren: a. Gesina (Sina) Pots (1876-1938); ongehuwd; b. Gerhardus Albertus Pots (Gerhard) Pots (1878-1961); is getrouwd met Christie Aagten; c. Johannes (Jan) Pots (1880-1959); is getrouwd met Johanna Leferink; d. Albertus Bernardus (Bernard) Pots (1881-1953); ongehuwd; e. Maria (Marie) Pots (1884-1963); is getrouwd met Jan Scholten; f. Aleida (Leida) Pots (1886-1981); is getrouwd met Jan Olde Hengel.

De familie Pots is woonachtig in de Oranjestraat in Tubbergen. Deze straat wordt ook wel Koffiesteg genoemd.

In 1885 is het opnieuw raak met Jan: 'Johannes Pots, oud 45 jaar en arbeider in Tubbergen' wordt veroordeeld vanwege moedwillige mishandeling van M.H. Smithuis. Deze mishandeling heeft op 20 september 1885 plaats gevonden in Tubbergen. Blijkbaar is Jan, al dan niet als gevolg van drank, een opgewonden standje.

De familie krijgt opnieuw plannen om uit Tubbergen te vertrekken en naar Epe te gaan. De plannen worden steeds uitgesteld, omdat schoonvader Wilderink dit niet ziet zitten.

Epe ligt vlak over de grens bij Glanerbrug en wordt in de tweede helft van de negentiende eeuw een belangrijke plaats voor de textielindustrie. Met name de vestiging van 'Gebr. Laurenz Ochtrup' in 1880 is van belang. Vele Nederlanders vestigen zich in Epe. In de krant Tubantia worden diverse advertenties geplaatst door 'Gebr. Laurenz' waarin arbeiders geworven worden. Zo wordt bijvoorbeeld in 1897 de volgende advertentie geplaatst: 13 januari 1897: Wegens vergrooting hunner Weverij vragen ondergeteekenden 50 FLINKE WEVERS. Gebr. Laurenz Ochtrup. WEVERS. FLINKE WEVERS vinden tegen goed loon werk bij Gebrs. Laurenz in Ochtrup of Epe. Goede woningen zijn beschikbaar'.

In 1895, grootvader is dan al overleden, vertrekt het gezin Pots tenslotte toch naar Epe. Het vervoer gebeurt per paard en wagen. De zonen Jan en Gerhard worden vooruit gestuurd. Uit overlevering is het bekend dat bij aankomst bij het spoor in Oldenzaal, zoon Bernard hard begint te huilen. Hij heeft nog nooit een trein gezien! Bij de grens in Glanerbrug aangekomen mogen ze, vanwege het feit dat het na zes uur is, er niet over. Bij gaststätte Verspohl hebben ze toen in het hooi geslapen. Hierdoor kunnen Jan en Gerard onverrichterzake weer terugkeren naar Epe. De fabriek in Epe is net klaar, maar de huizen nog niet. Het gezin heeft die winter erg veel kou geleden en Jan's vrouw is hierdoor erg ziek geworden.

Het gezin Pots heeft zo'n vier jaar in Epe gewoond. Ze beginnen zich echter steeds meer zorgen te maken over het feit dat de oudste jongens hun dienstplicht in Duitsland zullen moeten vervullen. Jan neemt dan ook het besluit om terug te keren naar Nederland. Hun oog valt op Glanerbrug. De vraag is waar ze moeten gaan wonen. Gelukkig komt Rika's vriendin Mina Bekman te hulp. Zij heeft een zus Gezina Bekman die getrouwd is met de Glanerbrugger Johannes Bernardus Heersche. Deze J.B. Heersche heeft aan de Rijksweg (de huidige Gronausestraat) een aantal woningen laten bouwen. Die woningen zijn eigenlijk al toegewezen aan andere mensen, maar dankzij de bemiddeling van Mina Bekman krijgt het gezin Pots toch een woning. Het gezin Pots vestigt zich op 3 mei 1899 in Glanerbrug.

De oudste twee jongens Gerhard en Jan zijn hen al voorgegaan. Zij vestigen zich op 20 februari 1899 al in Glanerbrug en gaan tijdelijk wonen bij het gezin van Johannes Bernardus Heersche en Gezina Bekman. Nadat hun ouders korte tijd later ook in Glanerbrug komen wonen, gaan ze weer thuis wonen.

De familie heeft de periode aan de Rijksweg altijd als erg gezellig ervaren. Achter deze woning houdt men, ondanks het kleine oppervlak, een varken en een aantal kippen.

Opnieuw krijgt Jan te maken met de plaatselijke politieagenten. Zo lezen we in het archief van de Arrondissementsrechtbank van Almelo dat 'Johannes Pots' (oud 61 jaar en fabrieksarbeider in Glanerbrug) wordt verdacht van 'eenvoudige belediging aangedaan aan J. Slotboom en H. Krommendijk'. Dit zou hebben plaatsgevonden op 3 juli 1901 in Glanerbrug. Er wordt echter niet tot vervolging overgegaan omdat het delict 'te gering' is.

Het is niet verbazingwekkend dat in een grensplaats als Glanerbrug druk wordt gesmokkeld. Ook Jan houdt zich hiermee bezig. Minimaal eenmaal is dat verkeerd afgelopen: 'Johannes Pots' (oud 61 jaar en fabrieksarbeider in Glanerbrug) wordt op 23 april 1902 betrapt op 'frauduleuze invoer van gedistilleerd vanuit Pruisen in de gemeente Lonneker'. Hij wordt op 15 juli 1902 veroordeeld tot één dag gevangenisstraf. De straf wordt op 10-11- 1902 ten uitvoer gebracht.

Ook in de periode dat ze in Glanerbrug wonen worden de contacten met de familie die elders woont aangehouden. Zo ook met tante Johanna Wilderink (1822-1901) uit Hengelo (O). Ze is een tante van Jan's vrouw Rika. Ze is een zogenaamde 'klop', dat wil zeggen een ongetrouwde geestelijke dochter, Ze is niet onbemiddeld. In de woonkamer van het gezin Pots hangt een groot portret van haar. Jan's liefde voor tante Johanna gaat vrij abrupt over, nadat tante Johanna Wilderink aangeeft dat na haar dood alle geld naar de rooms-katholieke kerk in Hengelo zou gaan en niet naar de familie in Glanerbrug. Ze zou hebben gezegd: 'an de Brug verdeent ze genoeg'. Dit valt op zijn zachtst gezegd nogal verkeerd bij Jan. Hij stormt naar de woonkamer, rukt het portret van de muur en hangt het op in het varkenshok.

Voor degenen die nieuwsgierig zijn naar dit portret, het staat afgebeeld in het boek van Rinus Scholten: Het zout in de pap; Levensschetsen van markante Hengeloers.

Jan sterft op 11 april 1908 in Glanerbrug. Zijn doodsoorzaak is 'pneumonie'. Dit is een longontsteking. Op 14 april 1908 wordt hij begraven op het rooms-katholieke kerkhof van Glanerbrug. Het gezin blijft wonen in de woning aan de Rijksweg. Om een idee te krijgen van de welstand van de weduwe Pots, geven de belastingregisters een mooi beeld. Enkele voorbeelden uit de hoofdelijke omslag van de gemeente Lonneker:

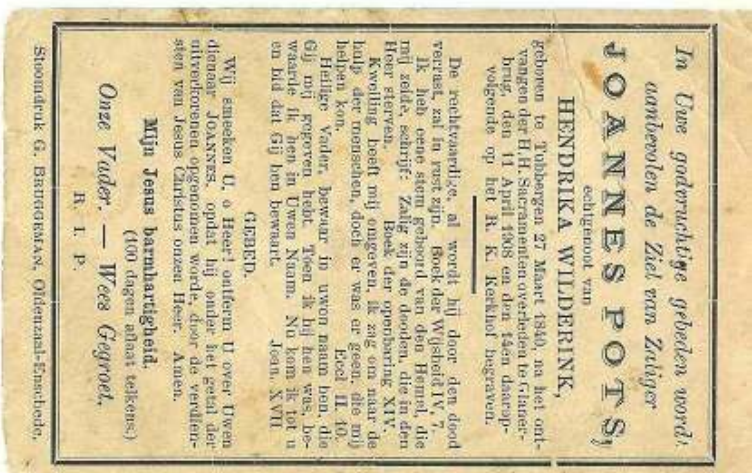
- 1909 Derde klasse. Belastbaar inkomen van f 150 tot f 225. Buurtschap Noord-Eschmarke nr. 311: Wed. J. Pots
- 1913 Derde klasse. Belastbaar inkomen van f 140 tot 225. Buurtschap Noord-Eschmarke nr. 361: Wed. J. Pots.
- 1915 Eerste klasse. Belastbaar inkomen van f 50 tot f 100 nr. 361 J. Olde Hengel. De weduwe Pots wordt niet meer genoemd.

Het gezin bestaat die jaren uit de weduwe Pots, de twee ongetrouwde kinderen Siena en Bernard Pots en het gezin van dochter Leida Olde Hengel-Pots.

Kleindochter Sien herinnert zich haar grootmoeder Pots als een grote vrouw die altijd een schort droeg.

Jan's vrouw Rika sterft op 23 november 1925 in Glanerbrug. Ze overlijdt aan 'vitium cortis'. Dit betekent falen van het hart. Op 27 november 1925 wordt ze begraven op het rooms-katholieke kerkhof van Glanerbrug.

Het gezin Pots-Wilderink heeft in de archieven en middels familie verhalen hun sporen achtergelaten. Maar er is ook een erfenis op culinair gebied. Nog elk jaar geniet ik van de heerlijke balkenbrij (bij ons ook 'pannas' genaamd) waarvan het recept afkomstig is van mijn moeder Mien Olde Hengel, grootmoeder Leida Olde Hengel-Pots en overgrootmoeder Rika Pots-Wilderink. Het water loopt me nu al weer in de mond. Kon het maar snel weer winter zijn.

Bronnen:

1. Burgerlijke stand.
2. Herinneringen Rika Spelmink-Scholten en Sien Olde Hengel.
3. Arrondissementsrechtbank Almelo.
4. Kantongerecht Ootmarsum.
5. Notarieel archief Tubbergen.
6. Provinciaal Archief Overijssel.
7. Gemeentearchief Enschede: Geneeskundige verklaringen van overlijden en doodsoorzaak.

Van de redactie

Helmoed Boom

Beste Lezers,

Zoals u waarschijnlijk inmiddels wel weet, staat de Twentse Voorouderdag 2011, die op zondag 13 november a.s. in de Bibliotheek te Hengelo plaats vindt, in het teken van **200 jaar burgerlijke stand**. Zoals de eindverantwoordelijke voor de organisatie van de dag, Jan Aaldenberg heeft aangegeven "**met een knipooog naar Napoleon**".

TG nummer 3 van dit jaar verschijnt kort voor de Twentse Voorouderdag. Het leek de organisatie, het afdelingsbestuur en de redactie een leuk idee om van TG-3 een themanummer "**200 jaar burgerlijkse stand en het leven in Twente ten tijde van Napoleon**" te maken.

Informeel hebben al een paar mensen een bijdrage toegezegd. Toch zijn er nog schrijvers nodig. **Hierbij dan ook een verzoek aan alle lezers om de pen te pakken en hun mooiste verhaal over de begintijd van de burgerlijke stand of de invloed van Napoleon in Twente te beschrijven.**

Voor mijzelf is de tijd van Napoleon van groot belang geweest; sterker nog: ik heb er mijn leven aan te danken. Toen mijn voorvader Gerrit Jan Wevers in Hengelo in 1808 een chercher of belastingcontroleur letterlijk de hersens insloeg werd hij ter dood veroordeeld. Het was Lodewijk Napoleon, van 1806-1810 koning van Holland, die hem gratie gaf. Twee jaar later werd zijn zoon Jan Willem Wevers geboren, waar ik van afstam. Overigens heeft Lodewijk Napoleon er door de gratie voor gezorgd dat Nederland een groot muziektalent zou krijgen; ook Herman Krebbers stamt namelijk van Gerrit Jan Wevers af.

Schroom niet om uw bijdrage, uiterlijk begin augustus te sturen aan de redactie van Twente Genealogisch - twentegenea@gmail.com

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.
Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen,
Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.
Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : Jan Oude Munnink, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. de website,
Twente Genealogisch en Iustrum 2014. Afgevaardigde van de afdeling.
Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte. 0541-511774
e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris : Marieken Scholten-Sijjes.
Anjelier 7, 7621 AK Borne. 074-2670256
e-mail: secretaris@twente.ngv.nl
- Penningmeester : Ben Schothuis, coördinator cursussen.
Het Loo 39, 7608 DM Almelo. 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjgschothuis@home.nl (privé)
- Lid : Johan Leushuis, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. Genealogisch
Informatiecentrum Twente (GIT).
Woolderweg 65, 7622 JR Borne. 074-2667229. e-mail: jleushuis@hetnet.nl
- Lid : Jan Aaldenberg, coördinator Twentse Voorouder Dag. Rembrandtlaan 84, 7606 GN
Almelo. 0546-815950. email rails@hetnet.nl

Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV:

- Ton Boswenger, Meindert Hobbemastraat 3, 1318 LA Almere. 036-5250894

Genealogisch correspondent:

- Anton Hilgerink, Reygershöffehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: correspondent@home.nl

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Helmoed Boom eindredacteur a.i., Titia Tjeerdsma, Georges Schafraad, Hennie Kok en Otto Huizinga.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur. E-mail redactie: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT). Stadsarchief gemeentehuis Enschede, Langestraat 24.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 27^e jaargang 2011 nr. 3

Inhoud

Even bijpraten	blz. 90
Twentse Voorouderdag	blz. 91
De invoering van de Burgerlijke Stand in Twente	blz. 92
Lodewijk Napoleon, bedankt !	blz. 108
Naamsaanneming 1812 in Vriezenveen	blz. 119
Enkele gewoonten en gebruiken onder de boerenbevolking van Almelo	blz. 121
Naamsaanneming in Twente, meer vragen dan antwoorden	blz. 126
Twentse Voorouderdag, beurs voor stamboomonderzoekers	blz. 133

TG nummer 4 – 2011

De volgende TG verschijnt eind december. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 19 november. Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg bestand.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com

Even bijpraten

Door Jan Oude Munnink, Voorzitter

Deze TG is een themanummer dat geheel in het teken staat van de invoering van de Burgerlijke Stand. Omdat wij hiervoor meer kopij hebben dat we kunnen plaatsen, hebben we besloten dat ook TG nr. 4 voor een deel aan dit thema gewijd zal zijn. Onze hoofdredacteur a.i. had liever alles in één nummer willen plaatsen maar het bestuur heeft echter anders besloten. Omwille van de kwaliteit van TG 3 is de convocatie voor de najaarsledenvergadering afzonderlijk bijgesloten.

In november wordt de Twentse Voorouderdag gehouden met als thema: Tweehonderd Jaar Burgerlijke Stand.

Bij ons genealogisch onderzoek lopen we nog lang na 1811 tegen naamsverschrijvingen aan en je zou je afvragen “was er dan geen eenheidsspelling?” Zeker wel. Dat was namelijk de spelling van Siegenbeek uit 1804 , gemaakt in opdracht van Lodewijk Napoleon. Opmerkelijk is dat deze in 1801 aan Matthijs Siegenbeek (Amsterdam 23 juni 1774 – Leiden 26 november) , hoogleraar Nederlands aan de Rijksuniversiteit van Leiden, opdracht gaf om niet de Franse taal als uitgangspunt te nemen. Aan Siegenbeek hebben we o.a. de lange -ij- i.p.v. de -y- en de -aa- i.p.v. -ae- te danken. Ook toen zorgden de spellingregels net als nu voor veel commotie en onbegrip. Maar een nieuwe spelling betekent nog niet dat elke ambtenaar die regels beheerste en toepaste.

Zoals het er nu naar uitziet zal de SWGT op de Twentse Voorouderdag waarschijnlijk een nieuwe cd-rom presenteren. Onderwerpen op deze cd-rom: Wie is wie in De Lutte (aliassen) en het doopboek r.-k. Oldenzaal e.o van 1701-1732.

Twentse Voorouderdag

Door: Jan Aaldenberg, coördinator Twentse Voorouder Dag

Het is een woensdag in augustus als ik dit stukje schrijf, maar het lijkt wel herfst. Op dit moment zijn wij druk bezig met de invulling van onze Twentse Voorouderdag op zondag 13 november 2011, met medewerking van het Historisch Centrum Overijssel en de Bibliotheek Hengelo. De uitnodigingen zijn al een aantal maanden de deur uit.

Het is nog een hele klus om de stands bemand te krijgen. Oorzaak daarvan zou wel eens kunnen zijn de overvloed aan genealogische dagen en het gebrek aan vrijwilligers bij diverse organisaties om deel te nemen aan dit soort evenementen. In ieder geval, wij gaan door.

Het Historisch Centrum Overijssel en de Bibliotheek Hengelo hebben hun medewerking aan ons evenement toegezegd. Wij gaan u nog niet verraden, waar zij mee komen. In ieder geval zullen er twee lezingen worden verzorgd met betrekking tot de invoering van de burgerlijke stand en de gevolgen hiervan.

Napoleon heeft voor ons genealogen en historici, een mooie nalatenschap achter gelaten. Door de invoering van de burgerlijke stand kunnen wij vanaf 1811 onze hobby gestructureerd uitvoeren. Ook heeft hij ons Fransen achter gelaten, die er voor gezorgd hebben dat in de bestanden Franse achternamen zijn achter gebleven en misschien verbasterd zijn naar een Nederlandse vorm. Ook zijn er nog Franse woorden achter gebleven, trottoir, portemonnaie, dressoir zijn maar enkele voorbeelden die de meeste Nederlanders als Nederlandse woorden beschouwen.

TG 3 is een speciale uitgave geworden, waarin u kunt lezen wat de kleine generaal nog meer heeft veroorzaakt. Met dank aan alle auteurs voor hun bijdrage en mevrouw Beltman - De Groot voor haar bijzonder mooie illustraties bij de verhalen. Hierdoor is deze uitgave een bijzondere uitgave geworden en zal ze door menigeen goed bewaard worden.

De Twentse Voorouderdag, een dag voor een ieder die zich wil verdiepen in genealogie en historie van zijn voorouders.

Tot ziens en welkom op de Twentse Voorouderdag op zondag 13 november 2011.

De invoering van de burgerlijke stand in Twente werd ondersteund door de rechterlijke macht.

Door: Mr. R.F.A. Rorink

Inleiding

Eind 18de eeuw was het gedaan met veel oude structuren in Nederland. Zij hadden onder invloed van nieuwe ideeën hun tijd gehad. Er kwam een verschuiving van macht van aloude provincies naar de landelijke overheid. De Bataafse Republiek (1795-1801) was de opmaak voor de invoering van een nieuwe rechterlijke organisatie en de geboorte van nieuwe rechtspraak. Die ontwikkeling kreeg gedurende de eerste helft van de 19de eeuw zijn beslag. Per 1 maart 1811 was de nieuwe rechterlijke organisatie in Nederland een feit. Het Burgerlijk Wetboek zag uiteindelijk pas in 1838 het levenslicht. Maar niet alleen op het gebied van rechtspraak zat er einde 18de eeuw vanuit een landelijke overheid baanbrekende materie aan te komen. Vanwege de bevolkingsgroei bleek het voor de overheid moeilijk een goed beeld van een steeds meer migrerende bevolking te hebben en te houden. Eind 18de eeuw was in Frankrijk al een burgerlijke stand tot stand gekomen. In 1792 werd ook in Nederland een daartoe strekkende wet aangenomen en vervolgens kwam er in 1796 een decreet. In het jaar 1811 was het zover dat in Nederland op wisselende data bij de diverse gemeentes een burgerlijke stand werd ingevoerd. Vanaf 1 januari 1850 zouden daar nog eens de bevolkingsregisters bijkomen. Daarmee werd het beeld van de overheid op de eigen bevolking op scherp gesteld.

De burgerlijke stand heeft een statische opzet: de relevante feiten worden vastgelegd en zijn in beginsel niet meer te veranderen. Dit ligt anders bij het bevolkingsregister, dat een continue bijgehouden levendig register is, van wie waar woont aangevuld met andere destijds relevant geachte gegevens (gezindte, beroep en functie binnen de op dat adres ingeschreven gemeenschap).¹

De pijlers van de burgerlijke stand

De burgerlijke stand begint met het meest logisch denkbare begin. Elke geboorte moest vanaf 1811 worden geregistreerd op het gemeentehuis van de plaatselijke gemeente. Over elk kalenderjaar werd een boek bijgehouden dat aan het eind van het jaar werd afgesloten. Later zou ook weer de dood van die persoon moeten worden ingeschreven in de gemeente waar de overledene de laatste adem had uitgeblazen. Ook doodgeboren kinderen moesten worden geregistreerd. Het werd verplicht gesteld dat de vader - of meer formalistisch: de echtgenoot van de getrouwde vrouw die was bevallen - het kind kwam aangeven in gezelschap van twee getuigen. In de eerste jaren na 1811 was de aangever verplicht om pasgeboren kinderen mee te nemen naar het gemeentehuis en daar te tonen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand, later gold die verplichting niet meer. Was de vader verhinderd, dan werd de aangifte gedaan door een persoon die bij de bevalling aanwezig was geweest of die daar tenminste uit eerste hand kennis van droeg. Voor aangiftes van geboorten en ook overlijden waren termijnen gesteld waarbinnen de aangifte diende te geschieden.

Naast geboorte en overlijden vormde het burgerlijk huwelijk, het 'trouwen voor de wet' de derde pijler van de burgerlijke stand. Ook hier gold dat zowel het begin als het einde van belang waren. Ook echtscheidingen moesten worden ingeschreven, wat als een vierde pijler – destijds nog een heel dun pijlertje - van de burgerlijke stand kan worden beschouwd. Er kon geen kerkelijk huwelijk meer worden gesloten vóór een bewijs werd overgelegd van het huwelijk 'voor de wet'.

Huwelijksafkondigingen werden aangeplakt bij het gemeentehuis. Daardoor kon één ieder kennis nemen van voorgenomen huwelijken en zo nodig bezwaar maken. Dat laatste was overigens wel begrijpelijk in een tijd waarin een trouwbelofte nog kon worden afgedwongen en in elk geval kon leiden tot schadeplichtigheid als die belofte niet werd nagekomen. Maar ook na de invoering van het Burgerlijk Wetboek kon men bezwaar maken tegen een voorgenomen huwelijk. En van die mogelijkheid werd dan ook gebruik gemaakt, op soms weinig kansrijke gronden (de bruidegom was bijvoorbeeld weduwnaar met grote kinderen en had

volgens zijn schoonouders in spé dus geen vrouw meer nodig). Maar uiteraard heeft de wetgever bedoeld om dubbele huwelijken zoveel mogelijk tegen te gaan en daardoor de mogelijkheid van bezwaar open te stellen.

De geslachtsnaamaanneming

De invoering van de burgerlijke stand liep voor op de invoering van de geslachtsnaam-aanneming, zij het niet veel. Bij keizerlijk decreet d.d. 18 augustus 1811 werden alle Nederlanders verplicht om binnen een jaar een vaste geslachtsnaam (achternaam, familienaam) te kiezen en die te doen registreren. Deze termijn werd naderhand verlengd tot 1 januari 1814.

De verplichting tot het voeren van een vaste geslachtsnaam moest het fundament onder de burgerlijke stand worden. Maar om een geslachtsnaam te kunnen laten registreren had men de lokale overheid nodig. Daadwerkelijk zijn vanaf 1811 bij de diverse gemeenten registers aangelegd. Bij sommige gemeenten moesten de inwoners zich komen melden bij de ambtenaar, bij andere gemeenten gingen de ambtenaren zelf op pad.

In een aantal gemeenten werd het register vlot aangelegd, zoals bijvoorbeeld in Oldenzaal, al in 1811. Maar bij andere gemeenten bleef de invoering jarenlang achterwege. Ook in onze omgeving bleef een aantal gemeenten jarenlang in gebreke. Uiteindelijk zou het tot na een streng Koninklijk Besluit d.d. 8 november 1825 duren voor een ongehoorzame gemeente als de toenmalige gemeente Weerselo dan eindelijk overstag ging en tot het aanleggen van een dergelijk register overging. Met name in deze gemeente Weerselo, kon mede hierdoor een wildgroei plaatsvinden aan soms opvallende geslachtsnamen.

Niet alle burgers gingen op pad om een eigen geslachtsnaam te laten vastleggen. De mannen kozen een naam voor zichzelf en hun kinderen – en daarmee voor hun nageslacht. Getrouwde vrouwen lifften in zekere zin mee op de keus van hun echtgenoten. Ongehuwde vrouwen meldden zich in de praktijk niet bij de gemeente. De wens om geslachtsnamen te bevrozen was met name van belang bij hen die het aanging: de vaders en hun gezinnen. Bij de invoering van het Burgerlijk

Wetboek in 1838 is de verplichting tot het voeren van een vaste geslachtsnaam in de wet verankerd.

Praktische problemen

Foute gegevens in akten?

Zo vlot als de burgerlijke stand werd ingericht, zo moeilijk bleek het in de praktijk om het pas ingevoerde systeem te handhaven. Met name in Twente waren de randvoorwaarden volop aanwezig voor vervuiling. In die gemeenten waar de geslachtsnaamaanneming kennelijk geen prioriteit had kwam het systeem sowieso al ernstig onder druk te staan. Maar ook in andere gemeentes bleek het register van de geslachtsnaamaanneming bepaald geen ijkpunt. Er lijkt geen, in elk geval geen afdoende, controle te zijn geweest of de achternaam die werd genoemd bij het aangeven van een kindje overeenstemde met de inschrijving in het register van de geslachtsnaamaanneming. Er werd blijkbaar ook niet onderzocht of de pasgeboren kinderen binnen een gezin alle dezelfde achternaam kregen. De theorie was kortom eenvoudig en uitgekend, maar de praktijk weerbarstig. De gevolgen konden in de jaren die volgden maar moeizaam worden hersteld.

De problemen begonnen letterlijk al vanaf dag één. De verplichting om een kind binnen enkele dagen aan te geven op het gemeentehuis werd veelvuldig ontduken. Door drukte, laksheid of om andere redenen werden kinderen weken, soms maanden na hun geboorte pas aangegeven. En soms werden zij helemaal niet aangegeven. Naar verluidt zijn er ook wel jongensbaby's aangegeven als meisje om de dienstplicht te ontduiken.²

Een aanwijzing voor de veronderstelling dat de kinderen te laat werden opgegeven zijn de bevolkingsregisters van na 1850. Daarin staan frequent afwijkingen van data opgenomen ten opzichte van de geboortedatum zoals die staat opgenomen in de geboorteakte. Dat zegt uiteraard in principe niet alles, vergissingen aan de kant van de persoon in kwestie of een misverstand in de communicatie met de ambtenaar zullen veelvuldig hebben plaatsgevonden. Maar als bijvoorbeeld de doopboeken van de rooms-katholieke kerk ernaast worden

gelegd, dan blijkt in een aantal gevallen dat de geboortedatum in de geboorteakte niet juist is geweest terwijl de werkelijke datum wel in het bevolkingsregister staat. Bij katholieke gezinnen was het als bekend gebruikelijk een kindje te laten dopen op de dag van de geboorte of een dag later.

De burgerlijke stand gaat echter uit van aangenomen werkelijkheden. Dat de vader van een kind bijvoorbeeld de echtgenoot is van de vrouw die is bevallen. En ook dat de data die in de akte staan opgenomen de juiste data zijn – ook al zouden die aantoonbaar niet juist zijn. Als de akte niet wordt gewijzigd, dan gelden de gegevens als opgenomen in de akte. Er staan kortom in beginsel geen fouten in akten van de burgerlijke stand. Kennelijke vergissingen en verschrijvingen kon de ambtenaar van de burgerlijke stand nog bij en kort na het opmaken van de akte doorvoeren, zoals ook veelvuldig gebeurde. Dit dan in aanwezigheid van de vader, de aangever van een overlijden of bruidegom en bruid, en steeds de getuigen. Maar naderhand niet meer.

Oude gewoontes bleken sterker dan wet- en regelgeving

In Twente vervuilde de burgerlijke stand ook om een andere reden als vanzelf, met name op het platteland. In Twente kende men immers van oudsher de gewoonte om als achternaam te voeren de naam van de boerderij waar men woonde. Men kon ook genoemd worden naar het gebouw op het erf waar men woonde. Vanwege de bevolkingsgroei aan het einde van de 18de eeuw en het markestelsel, dat het stichten van nieuwe boerderijtjes lange tijd tegenhield, woonde men uiteindelijk werkelijk in alle gebouwen op een boerderij. De boer en boerin die bijvoorbeeld in het boerenerfhuus woonden op een erve Mensink, heetten Mensink. Woonde men in het zogenaamde 'lijftuchthuis', het boerderijtje dat bestemd was geweest voor de oude boer en boerin van die boerderij, dan kreeg men de aanduiding 'Oude' of 'Olde' Mensink. Leefde men in het bakhuis aldaar, dan konden die personen allicht worden aangeduid als 'in Mensinks bakhuis'. In de schuur woonden dan misschien weer mensen die 'in Mensinks schoppe' werden genoemd. Al die gezinnen hoefden geen familie van elkaar te zijn. Niet zelden was dat wel het geval en woonde bijvoorbeeld een jongere broer of zus in een

bijgebouw op het erf. Maar men kan er bepaald niet vanuit gaan dat alle mensen die in dezelfde periode op hetzelfde erf woonden tot dezelfde boerenfamilie behoren. Om nog maar te zwijgen over de talrijke pleegkinderen, inwonende meiden, knechten en kostgangers.

De oude boerenerven werden in de loop der eeuwen in veel gevallen gesplitst, waardoor men kon wonen op dat deel van een erf dat het 'nije' deel was, of op het 'grote' deel of daarentegen het 'kleine' deel. Bekende resultaten van de Twentse gewoonten zijn achternamen die aan de telefoon elders in Nederland wel twee keer navragen zullen opleveren als 'Oude Grote Bevelsborg' en 'Telgenhof Oude Koehorst'.

Verhuisde een gezin van een boerderij naar een andere boerderij, dan kreeg men gebruikelijkerwijs ook een andere achternaam. Dat is wel het uitgangspunt. Soms sleepte men een eigen naam – of zelfs een naam waarmee men vroeger wel aangeduid werd - mee naar een andere buurtschap of marke, maar in veel gevallen verdween de vroegere naam en kwam er een nieuwe aanduiding voor in de plaats.

De invoering van de burgerlijke stand zou een eind moeten maken aan de oude gewoontes waardoor iemand gedurende zijn leven diverse verschillende achternamen kon dragen - maar dat gebeurde niet. Met name uit de eerste decennia na 1811 stamt een aantal onmiskenbaar Oost-Nederlandse achternamen als 'Wissink of Geerdink', 'Terhaar sive Droste', 'Leferink op Reinink', 'Scholten Meilink Lenferink', 'Borghuis ook genaamd 'Op de Borg' en, vanwege een bekende telg, de inmiddels in heel Nederland bekende naam 'Vennegoor of Nijhuis'. De invoering van de burgerlijke stand betekende dus bepaald niet dat de achternamen overal binnen het tijdsbestek van één generatie werden gefixeerd. Het was veeleer een moeizaam geboorteproces, waarbij overal in Twente c.q. Oost-Nederland vele vergrijpen tegen de regels plaatsvonden. Hierdoor ontstond een grote diversiteit aan achternamen. De regelgeving omtrent de geslachtsnaamaanname maakte daar aanvankelijk dus geen einde aan, integendeel. Er werden vele geslachtsnamen vastgelegd die normaliter weer zouden zijn verdwenen.

De gevolgen van dit alles laten zich raden. Nauw verwante families droegen soms totaal verschillende achternamen, omdat bij het aangeven in het ene geval de gekozen

achternaam werd vastgelegd en in het andere geval weer de naam van het erf waar men woonde. Vele boerderijen hadden ook nog eens een wat langere naam, afkomstig uit een ver verleden en een wat kortere naam als bijvoorbeeld 'Lentferink' en 'Lenfert'. Binnen een gezin kon men ook hierdoor verschillende achternamen dragen, die echter naar dezelfde boerderij verwijzen. Het is ook diverse keren voorgekomen dat een boerenzoon een andere naam is gaan voeren dan zijn vader had laten vastleggen. Zo ook Joannes Wagelaar of Leussink, geboren te Lonneker in 1814, dus na de invoering van de burgerlijke stand. Hij was een zoon van 'Albert Wagelaar bevorens ook Leussink genaamd geweest' en van 'Fenne Wagelaar'. In het register van de aangenomen familienamen van de Gemeente Lonneker is op 4 mei 1826 ingeschreven dat zijn vader Albert de naam 'Wagelaar' voor zichzelf en zijn zes kinderen als vaste naam heeft laten vastleggen, onder aantekening dat hij tot dat moment ook wel de naam 'Leussink' had gevoerd. Maar desondanks ging zoon Jannes zich naderhand 'Leussink' noemen.

Dat de Twentse gewoontes maar moeilijk konden worden uitgebannen leert wederom raadpleging van de kerkelijke registers. Tot eind 19de eeuw ziet men daar dat de kinderen werden gedoopt, dat huwelijken werden ingeschreven en overledenen werden aangegeven onder namen die niet de geslachtsnamen zijn volgens de burgerlijke stand. Men hield bij de kerk bij veel parochies en gemeentes veelal de 'daagse naam' aan. De voorbeelden daarvan zijn legio. Ook uit andere aantekeningen van de kerken destijds blijkt dat het gebruik van 'daagse namen' floreerde als nooit tevoren. Tot op de dag van vandaag duren die oude gewoontes voort op het Twentse platteland: men noemt de bewoners in sommige streken nog steeds naar het erf dat zij bewonen.

Maar het is op zich merkwaardig dat nog vanaf de tweede helft van de 19de eeuw, ondanks het bestaan van trouwbrieven en de latere trouwboekjes, kinderen bij de burgerlijke stand konden worden aangegeven onder de vastgelegde geslachtsnaam en een broertje of zusje onder de naam die inmiddels als 'bijnaam' (liever: 'daagse naam') gold. Verschrijvingen in de achternaam, vergissingen dus, bleven ondanks de trouwboekjes in elk geval aantoonbaar plaatsvinden tot aan de Tweede Wereldoorlog en wellicht in incidentele gevallen ook nog wel daarna.

Achterhaalde tenaamstellingen in doopinschrijvingen

In het systeem van de burgerlijke stand zelf was een inconsequentie ingevlochten. De burgerlijke stand zocht aansluiting met de meest voor de hand liggende gegevens die dateerden van vóór 1811: die van de kerken. In de eerste decennia na 1811 moest een uittreksel worden overgelegd uit het doopboek of een ander bewijs vanuit de kerk als men wilde trouwen. Na verloop van een aantal decennia na 1811 kwamen hiervoor uittreksels uit de geboorteboeken van de burgerlijke stand in de plaats – waarvan wij weten dat die ook bepaald niet altijd foutloos zijn geweest. Maar in de eerste decennia van 1811 moest men zich behelpen met de kerkelijke registers als bron.

Men voorkwam als bruidspaar 'gedoe', en ook kosten, als men destijds trouwde op de meest voor de hand liggende wijze. Men liet dan simpelweg als naam in de trouwakte vermelden de naam van de vader zoals die vermeld stond bij de doopinschrijving. Dit is overigens vaak de naam zoals de ouders tijdens de doop samen waren aangeduid. Een kleine wijziging werd dan wel eens en passant doorgevoerd, door bijvoorbeeld de Twentse uitgang '-inck' te veranderen in het inmiddels meer gangbare '-ink', dit tot verdriet van die genealogen die dat anno 2011 graag anders hadden gezien. Bij de rooms-katholieken werden de Latijnse doopnamen veelal vernederlandst.

De naam waaronder men was gedoopt was tenminste bij de katholieken een naam die de ouders van het gedoopte kindje decennia eerder hadden gebruikt. Maar dat kon allicht een naam zijn die naderhand niet meer werd gebruikt, nadat de vader met zijn gezin elders was gaan wonen. Met name bij de getrouwde boerenknechten kwam dit verschijnsel veel voor. Dan kwam er vele jaren later plotsklaps een naam in een trouwakte van één van de kinderen te staan waarin de bruidegom en bruid zichzelf niet zullen hebben herkend. In een aantal gevallen werd er bij wijze van noodoplossing nog wel een naam aan de vervallen naam toegevoegd, om aan te geven waar men inmiddels woonde. Of wellicht om aan te geven welke naam men had laten vastleggen in het register van de geslachtsnaamaanname.

Voor herstel naar de rechter

Vrederechter en Rechtbank van Eerste Aanleg

De gevolgen van al die misverstanden en verschrijvingen moesten in bepaalde gevallen weer worden rechtgebreid. Men moest soms kunnen aantonen wie aan wie in welke graad verwant was, bijvoorbeeld bij boedelscheidingen en voogdijsstellingen. Als men aanspraak wilde maken op een erfenis moest soms de familierechterlijke verhouding worden bewezen. Het kwam daarnaast veelvuldig voor dat een overledene kinderen naliet die minderjarig waren. Dan moesten de naaste familieleden een toezienend voogd kiezen, of – als beide ouders waren overleden – een voogd en een toezienend voogd. Wilde men minderjarig trouwen terwijl de ouders allebei niet meer leefden, dan moest een bewijs van het overlijden van de ouder(s) en grootouders worden overgelegd. Die akten sloten vaak niet op elkaar aan.

Een voorbeeld uit mijn eigen voorgeslacht ter illustratie, maar een vergelijkbaar verhaal zou over zoveel Twentse families kunnen worden opgetekend. Het onderstaande relaas kostte enkele jaren onderzoek, daar waar genealogen elders in Nederland na een middagje gemeentehuis fluitend terugkomen met acht generaties voorouders onder hun arm.

Voorouder Jan Hendrik werd gedoopt in 1783 als 'Joannes Henricus', zoon van 'Joannes' en 'Getrudis' in het Oude Hanninck te Dulder en trouwde – logischerwijs – in 1817 als 'Jan Hendrik Oude Hannink' met 'Aleida Oude Springbijle op Snoeijink' uit De Lutte, terwijl zijn ouders toen nog leefden. Zijn vader stierf evenwel in 1819 onder de naam 'Jan ten Brake' (terwijl die in 1745 was gedoopt als 'Joannes Olde Maetman' uit Lemselo). Zijn moeder overleed in 1826 als 'Geertrui Broekhuis' (terwijl laatstgenoemde was gedoopt in 1758 als 'Getrudis Brill' uit Saasveld). Jan Hendrik en zijn vrouw Aleida Snoeijink – die zich nimmer van de naam Oude Springbijle bediende - woonden vanaf 1817 op het erve Grote Roord of Rorink te Deurningen, waarna zij zes zonen kregen die onder vijf verschillende achternamen werden aangegeven. Jan Hendrik overleed in 1842 en werd ingeschreven in het

overlijdensregister van de gemeente Weerselo als 'Jan Hendrik Rorink Oude Hannink', zoon van 'Jan Rorink Oude Hannink' en 'Geertrui Oude Hofmeijer' maar werd in de overlijdensakte van zijn vrouw uit 1861 aangeduid als 'Hendrik Roord'. Toen kleindochter Geertrui Roorink in 1874 te Hengelo als wees wilde trouwen met Jan Hendrik Westerhof, had ze heel wat uit te leggen. De voor haar huwelijk noodzakelijke akten werden aan de hand van verklaringen opgesteld. Daarmee had Geertrui aan het formele vereiste voldaan om de bewijzen te overleggen dat haar ouders en grootouders niet meer leefden. Aan de zijde van haar moeder speelde overigens nog een soortgelijk verhaal, waarbij werd vastgelegd dat haar opa uit Gammelke kwam en naast 'Oude Vrieling' ook wel 'Arendsman' werd genoemd.

Voor deze uitleg en verklaringen moest men naar de rechter. Na 1811 hebben vele mensen zich tot de Vrederechters gewend om de gevolgen van de gemaakte fouten op te vangen. De Vrederechter gold als de rechter waar eenvoudige zaken konden worden aangebracht. Na 1838 werden de Vrederechters vervangen door Kantonrechters met een enigszins vergelijkbare taak. Herstel van fouten in de akten van de burgerlijke stand gebeurde door tussenkomst van de rechtbanken.

Tot 1838 werd de rechtbank genoemd de Rechtbank van Eerste Aanleg, daarna de Arrondissementsrechtbank.

Met behulp van gerechtelijke (getuigen)verklaringen kon men al bij de notaris akten laten opmaken, bijvoorbeeld om een voogdijsstelling te kunnen regelen of een boedelscheiding te laten doorvoeren. Er werd dan bijvoorbeeld een afschrift van het proces-verbaal van de Vrederechter aan de notariële akte aangehecht. Maar men had een vonnis nodig om fouten in akten van de burgerlijke stand te laten herstellen. De uitkomst van een rechtbankprocedure is wel een totaal andere geweest dan een gerechtelijk opgemaakte getuigenverklaring bij de Vrederechter. Want akten van de burgerlijke stand zijn authentieke akten en hebben als zodanig dwingende bewijskracht tegenover één ieder. Noem het een fictieve werkelijkheid, maar het is wel een realiteit dat de wetgever bedoeld heeft om aan dergelijke akten het hoogste gewicht toe te kennen.

De akte van notoriteit bij de Vrederechter

Menigeen zal zich in het verleden volstrekt niet hebben bekommerd over het feit dat men met een andere naam door het leven ging dan de eigen broers of neven van vaderszijde. Ook zal het hem of haar tamelijk onverschillig zijn geweest of en onder welke naam de ouders of grootouders waren ingeschreven in de overlijdensregisters van de burgerlijke stand. Het ging echter vaak wringen als men wilde trouwen of bij een aantal al genoemde gebeurtenissen als boedelscheidingen en voogdijstellingen. Dan ontkwam men niet aan een bezoek aan de rechter om zaken te laten vaststellen, te laten ophelderen of verduidelijken. In die gevallen was de aangewezen rechter de Vrederechter.

De gang van zaken was daarbij als volgt. De getuigen kwamen samen ten overstaan van de Vrederechter. Die tekende een samenvatting van de verklaringen op en – het is van groot belang dit steeds te blijven beseffen – onderzocht nadrukkelijk geen feiten. Dit is vergelijkbaar met de gang van zaken bij het huidige voorlopige getuigenverhoor bij de rechtbank. De getuigen verklaarden wat zij wisten of meenden te weten. De rechter kon de getuigen onder ede stellen en bewaakte de juiste procesorde.

De Vrederechter besliste niet over (rechts)feiten. Maar er werden door de Vrederechter wel vragen gesteld over hoe de getuigen aan hun kennis kwamen. Dit blijkt wel als men de proces-verbalen doorneemt. Het meest voor de hand liggende was dat de getuigen verklaarden uit dezelfde marke of buurtschap afkomstig te zijn, en daardoor veel omgang hadden of hadden gehad met de betreffende persoon waarover een verklaring moest worden afgelegd. Getuigen verklaarden te weten wanneer iemand was geboren, omdat ze bijvoorbeeld een oom waren of ten tijde van de geboorte als kostganger in het huis van de ouders hadden gewoond. Soms wist men verklaringen nog meer gewicht mee te geven door bijvoorbeeld aan te geven dat ze met de betreffende persoon in de 'kinderleer' waren gegaan en dus hetzelfde (godsdienst)onderwijs hadden genoten. De meeste mensen weten immers jaren later nog wel wie er bij hen vroeger als kind in de klas heeft gezeten. Vaak staat er bij op welke boerderij of in welk bijgebouw die personen hadden gewoond.

Meestal werd dit opgemerkt om daarmee de latere naamgeving te kunnen verklaren van de kinderen en kleinkinderen. Bij het opstellen van het proces-verbaal ging de Vrederechter doelgericht te werk.

Indrukwekkend zijn vaak de verklaringen waarin de wetenschap werd vastgelegd dat iemand niet meer leefde. Gewoonlijk wist men dit zeker omdat men aanwezig was geweest bij de begrafenis. In het landgericht Oldenzaal werd steevast vermeld dat de getuigen hadden gezien dat de overledene op het kerkhof rondom de Plechelmuskerk te Oldenzaal was begraven.³ Dit hoewel in een enkel geval de overledene ook elders is begraven, bijvoorbeeld omdat men vervoerder (schipper) was en de getuige kennelijk deel uitmaakte van dezelfde bemanning. Dit levert dan opvallende getuigenverklaringen op. Sommige getuigen verklaarden een rol te hebben vervuld bij de begrafenisrituelen, door het overlijden te melden bij de kerk, het lijk in de kist te leggen of te verzorgen (bijvoorbeeld door de dode man te scheren).

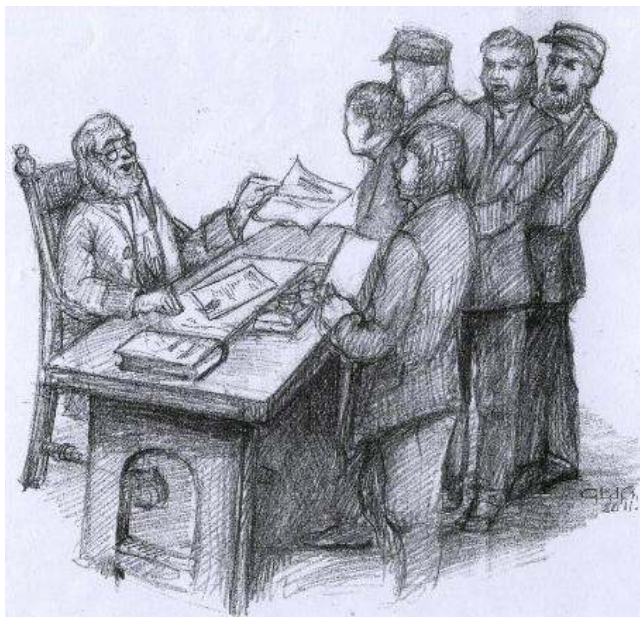
De familie van de – hoogstwaarschijnlijk – ergens tussen het Twentse Hasselo en de Russische toendra's overleden Fredericus Olde Engberink kon in 1820 geen overlijdensakte tonen en evenmin een akte van notoriteit. Daardoor moesten de nabestaanden van Fredericus genoeg nemen met een gedeelte van het bedrag dat Fredericus zou hebben ontvangen omdat hij tegen betaling als remplaçant de plaats van iemand anders had ingenomen om met de legers van Napoleon mee te marcheren.⁴

De getuigenverklaringen zijn gewoonlijk vrij stellig. Soms wordt een jaar speling ingebouwd ('17 of 18 jaar geleden...'), dat de verklaring op afstand bezien zelfs nog wel sterker doet ogen. De getuigen vergissen zich echter niet zelden. Men kan dat op voorhand al wel vermoeden. Maar dit blijkt ook onomstotelijk als de inhoud van de getuigenverklaringen wordt vergeleken met bronnen als bijvoorbeeld de verluidensregisters van de Sint Plechelmuskerk te Oldenzaal en de algemene rechterlijke archieven. Aktes van notoriteit zijn een genealogische bron die zeer moet worden gewantrouwd.

Getuigen zaten er soms vele jaren naast, bij hun inschatting van het aantal jaren dat iemand overleden was. Men schatte overleden mensen veelal ouder dan hun biologische jaren.

Maar ook andere zeer wezenlijke gegevens werden soms verkeerd weergegeven. Getuigen meenden in 1834 bijvoorbeeld zeker te weten dat de omstreeks de vorige eeuwwisseling gestorven ouders van de overleden boerin Bernardina Groothuis gewoond hebben en overleden waren op een boerderij in Deurningen. Maar die boerin was een pleegkind geweest, terwijl haar moeder met haar stiefvader op de boerderij in Gammelke had gewoond. Haar eigen vader was blijkens het verluidensregister van de Plechelmuskerk te Oldenzaal al overleden in juli 1773.⁵

Sommige personen legden zelfs om welke reden dan ook (onwetendheid? gemakzucht? slechte familieverhoudingen?) onjuiste verklaringen af. De weduwe Stopel uit Dulder bijvoorbeeld verklaarde in 1813 dat geen familie van haar meer in leven was. Haar beide broers en haar talrijke neven en nichten zullen die dag bezig zijn geweest met hun dagelijkse beslommeringen, niet echter met de vraag wie toeziennd voogd moest worden over het minderjarige zoontje Stopel.⁶

Magistraat met delibrende boeren

Rechtbankvonnissen tot wijziging van akten van de burgerlijke stand

In een aantal gevallen liet men het niet bij getuigenverklaringen als red- c.q. lapmiddel om gaten uit het verleden op te vullen of fouten en tekortkomingen te herstellen. Bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Almelo en de latere Arrondissementsrechtbank te Almelo zijn diverse procedures aanhangig geweest, gericht op naamswijziging en/of herstel van fouten die in de akten van de burgerlijke stand waren geslopen.

Wat opvalt is dat met name de fout wordt rechtgezet die frequent ontstond nadat de vader was ingetrouwd op de boerderij van de moeder. Het pasgeboren kind kreeg dan de naam van de familie van moederszijde mee. Dat zal men in een aantal gevallen toch als merkwaardig hebben ervaren, een naam te dragen die werd gedragen door de familie van moederszijde en niet door de familie van vaderszijde. Maar ook in dit geval ligt de directe aanleiding voor de wijziging vaak in erfrechtelijke omstandigheden.

Een voorbeeld. Boerin Aleida ('Aaltjen') woonde tijdens haar leven op het erve Kleine Rouwen te Hasselo. Zij was gedoopt als 'Aleida Geerdinck' op 16 december 1777 in de RK kerk van Deurningen/Saasveld. Aaltjen overleed op 30 december 1817 te Hasselo als 'Aaltjen Rouwen', huisvrouw van 'Jannes Rouwen', dochter van 'Gerritjan Rorink' en 'Zwenne Geerdink', beide dan overleden. Haar vader was op het erf van zijn schoonfamilie ingetrouwd. Aaltjen stierf op 30 december 1837 op 40-jarige leeftijd. Daarna leverde de inhoud van haar overlijdensakte voor haar nabestaanden erfrechtelijke problemen op. Een gerechtelijke procedure werd ingeleid, gericht op wijziging van de geslachtsnamen van Aaltjen en haar echtgenoot. Op de overlijdensakte is minder dan een jaar later in de kantlijn aangetekend dat bij vonnis van de Rechtbank Almelo d.d. 15 augustus 1838 voor de naam 'Jannes Rouwen' die van 'Johannes Wiggers' moest worden gelezen en voor die van 'Aaltjen Rouwen' die van 'Aleida Geerdink'. Dit ongeacht de vragen die de rest van de overlijdensakte nu nog zouden kunnen opwerpen – want die delen werden niet gewijzigd. Het heeft er alle schijn van dat 'Johannes Wiggers' de tweede echtgenoot van Aaltjen is

geweest en dat 'Jannes Rouwen' de naam van haar overleden eerste echtgenoot was en dat zo op een praktische wijze de naam 'Wiggers' alsnog in de akte werd doorgevoerd.

Een procedure die bedoeld was om een naam te laten wijzigen eindigde in een vonnis. De partij die de wijziging verzocht c.q. vorderde moest een belang aanvoeren bij de naamswijziging, een motivering geven en zo mogelijk bewijstukken overleggen, bijvoorbeeld getuigenverklaringen (vergelijkbaar met de akte van notoriteit bij de Vrederechter) en uittreksels uit kerkboeken. Een afschrift van het uiteindelijke vonnis werd toegezonden aan de gemeente waar de oorspronkelijke akte was ingeschreven. Daarna moest de nieuwe realiteit in de akte van de burgerlijke stand worden doorgevoerd.

Niet ieder kind werd aangegeven bij de burgerlijke stand. Als men helemaal geen bewijs van geboorte na de invoering van de burgerlijke stand kon overleggen, dan moest het bestaan bij de rechter worden bewezen, waarna die gegevens alsnog konden worden doorgevoerd in de akten van de burgerlijke stand. Dit gebeurde in de 19de eeuw bijvoorbeeld bij een vrouwelijk lid uit het gezin Stokkentré uit Hekkertshutte te Hertme en haar nazaten.

Besluit

De burgerlijke stand kwam in Twente in de tweede helft van de 19de eeuw op orde, hoewel verschrijvingen tot ver in de 20ste eeuw plaatsvonden. Tussentijds werden wel procedures ingeleid bij de rechtbank waarbij personen vergissingen in een akte van de burgerlijke stand lieten herstellen. Mensen blijken in een aantal gevallen te hechten aan hun familienaam, om daarmee een zekere onderlinge verbondenheid met naaste familieleden te weten. Meestal had men in dergelijke gevallen echter geen keus, met name in erfrechtelijke aangelegenheden.

Verreweg de meeste mensen in Twente lieten in de 19de eeuw vergissingen of onjuistheden in de akten van de burgerlijke stand voor wat ze waren. De akte van notoriteit bij de Vrederechter of de latere Kantonrechter volstond immers meestal wel om de familieachtergronden duidelijk te maken.

Die mensen die alles bij het oude lieten gaven in een aantal gevallen de oorspronkelijke vergissingen of onjuistheden door aan hun nazaten. En daarmee werden die tot een nieuwe realiteit. Om kleine verschrijvingen maakten de meeste mensen zich al helemaal niet druk.

In de 21ste eeuw komt het nog maar zelden voor dat men uit historisch perspectief een wijziging van de geslachtsnaam wenst. Die mogelijkheden zijn er nog wel. De procedure is omslachtig. De verzoeken tot naamswijziging op historische gronden worden soms, wat denigrerend, 'ijdelheidsverzoeken' genoemd. Er zijn duidelijke en ook minder duidelijke ministeriële richtlijnen. Maar voor de meeste mensen is het belangrijker net zo te heten als zijn of haar vader dan een naam te willen dragen die overgrootvader of betoevergrootvader ooit heeft gevoerd.

Noten:

1. Uitgebreider: Vulsma, R.F., *Burgerlijke Stand en Bevolkingsregister*. Centraal Bureau voor Genealogie (Den Haag, 1988).
2. Een voorbeeld hiervan is mij niet uit de praktijk bekend, wel van alle andere in dit artikel genoemde voorbeelden. De lezer vergeve het me wel dat ik in dit artikel met name uit eigen onderzoek naar een aantal families en bepaalde boerderijen heb geput bij het schrijven van dit artikel. Dit maakte wel dat ik stellig(er) kon zijn over mijn bevindingen in deze.
3. De verluïdensboeken van de Plechelmuskerk te Oldenzaal worden bewaard in het Gemeentearchief van de stad Oldenzaal, Oudarchief van de stad Oldenzaal (O.A.G.), inv.nrs. 393 (1712-1747) en 394 (1747-1790).
4. Rorink, R.F.A., "Gegokt en verloren II". *Heemkunde Gemeente Weerselo*, voorjaar 1990, nr. 33, p. 22-23.
5. H.C.O. Burgerlijke Stand gemeente Weerselo, huwelijksbijlagen Joannes Pol en Johanna Hendrika Hondeborg (1834, aktenummer 8).
6. H.C.O. Notarissen in Overijssel 1811-1925, toegang 122, inv.nr. 2850, notaris F.C.W. Stork te Oldenzaal, nummer 100 van het repertorium (1813).

Lodewijk Napoleon, bedankt !

Door: Helmoed Boom – Utrecht

Inleiding

Was het de schok ? In ieder geval overleed Gerrit Jan Wevers uit Hengelo op 3 augustus 1855, drie weken nadat de wet van 13 juli 1855 was getekend die diende tot “afschaffing van de belasting op het malen”. Op 24 Juli van dat jaar was de wet verschenen in het Staatsblad zodat aangenomen mag worden dat deze pas een paar dagen later in Hengelo bekend werd. Misschien hoorde Gerrit Jan ervan en werd het nieuws hem teveel zodat hij nog geen week later overleed.

Het kan natuurlijk toeval zijn, want Gerrit Jan was in 1778 geboren en dus al een oude man. Aan de andere kant had de belasting op het malen hem, in 1808, bijna het leven gekost. Het was alleen aan de broer van de grote keizer, Lodewijk Napoleon, die op dat moment Koning van Holland was, te danken geweest dat hij de eerbiedwaardige leeftijd van 77 jaar bereikt had.

Gerrit Jan, van oorsprong een eenvoudige jongen uit Aalten in de Achterhoek, had er altijd een grote bewondering voor Lodewijk Napoleon Bonaparte aan over gehouden. En dat hoewel hij natuurlijk ook goed wist tot welke ellende de bemoeienis van zijn broer met Nederland had geleid.

Vlak voordat Gerrit Jan overleed had hij nog eens overdacht wat hij in zijn lange leven allemaal had meegemaakt. Hij werd geboren in de aloude Republiek der Verenigde Nederlanden en had meebeleefd dat deze in 1795 werd veranderd in de Bataafse Republiek. Deze had heeft het ook maar uitgehouden tot 1801, toen het Bataafse Gemenebest werd uitgeroepen. Van 1806 tot 1810 hadden we deel uit gemaakt van het Koninkrijk Holland om, in 1811, te worden ingelijfd in het Eerste Franse Keizerrijk. Van 1813 tot 1815 was er dan nog het Vorstendom der Nederlanden geweest, vervolgens tot 1830 het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, om in 1830 uiteindelijk het Koninkrijk der Nederlanden te worden.

Je zou er moe van worden, zoveel Staatsvormen binnen één mensenleven.

Wat was nou de reden van de schok die het – voor de gemiddelde Nederlander en zeker ook Twentenaar niet zo ingrijpende - nieuws van de afschaffing van de maalbelasting had veroorzaakt.

Gebeurtenis in Hengelo in 1808

Om daar achter te komen moeten we terug naar het jaar 1808, midden in de tijd dat Lodewijk Napoleon het, ook in het aloude Twente, als Koning van Holland, voor het zeggen had.

Tot 1795 was er maal- of winddwang geweest. Niet iedereen mocht zomaar een molen neerzetten of “gratis” gebruik maken van wind of water. Dit voorrecht was over het algemeen aan adellijke heren voorbehouden geweest; je had je granen maar daar te laten malen waar het de hoge heren beliefdde, die er dan ook nog goed geld aan verdienden. In 1795 vonden de revolutionairen dit absoluut niet meer passen in de tijden van de Bataafse Republiek en dus werden de voorrechten van de adel afgeschaft. Onder meer in Almelo leidde dit tot grote strijd met de koppige Gravin Sophia .

In Hengelo ging het er allemaal gemoedelijker aan toe. Er bleven overigens kosten aan het malen van granen verbonden. Ook in Hengelo was dat het geval. Er moest namelijk belasting voor het malen worden betaald.

Dat ging als volgt: aan een zak meel moest een reçu worden gebonden. De helft werd er vanaf gescheurd en diende als basis voor de belastingbetaling door de molenaar. Op het reçu stond precies wat voor soort meel er in de zak zat.

Op een koude winterdag in januari 1808, net na de verjaardag van Gerrit Jan, moest hij als bakkersknecht bij bakker Getkate met twee zakken naar de molenaar. In de ene zat Rogge, in de andere Tarwe. Het was altijd genoeglijk wachten bij de molenaar, die altijd de laatste nieuwtjes wist te vertellen. Druk waren de mannen dan ook met elkaar in gesprek. Misschien was dat de aanleiding voor een fout die fatale gevolgen zou hebben. Wat gebeurde er namelijk ?

De molenaar bond aan de zak roggemeel het reçu voor het tarwemeel en omgekeerd. Bij elkaar dus geen probleem omdat in het totaal de juiste gegevens aanwezig waren.

Op het moment dat GJ echter beneden bij de molen kwam en met de zakken naar bakker Getkate wilde lopen stond daar de belastingcontroleur, de heer Eberth. Deze chercher, zoals de franse naam voor de belastingcontroleur luidde wilde controleren of de inhoud van de zakken wel met de re utjes overeenkwam. Er werd in die tijd namelijk erg veel gesmokkeld met het betalen van de juiste belasting en dit was **DE** manier om daar achter te komen.

En toen, toen gebeurde er iets verschrikkelijks.

Manslag

Eberth liet de zakken openen en stelde vast dat de inhoud van elk van de zakken niet met de re utjes overeenkwam. Dat er duidelijk een vergissing moest zijn begaan, omdat het in het totaal wel klopte, interesseerde hem overduidelijk niet. Hij probeerde vervolgens de zakken in beslag te nemen.

Gerrit Jan, zoon van een boer, dertig jaar en in de kracht van zijn leven en ook als knecht wel gewend om zware spullen te sjouwen, pikte dit niet. Het klopte niet met zijn gevoel voor rechtvaardigheid en ook wilde hij zijn vrachtje gewoon bij zijn baas, de bakker inleveren.

Er ontstond een regelrechte vechtpartij waarop Eberth onze GJ met zijn pistool in de hand schoot; Gelukkig werd Wevers maar licht gewond, maar hij kreeg wel een waas voor ogen. "*Woedende van Kwaadaardigheid*", zoals het later in de stukken zou staan, liep hij de molen weer in, pakte het eerste voorwerp dat hij zag en ging de chercher achterna. Deze had zijn knecht al opdracht gegeven de zakken op te laden en was net op weg gegaan.

Gerrit Jan, die zijn gevoel voor rechtvaardigheid zo sterk geschonden zag, bedacht zich geen moment en sloeg Eberth op het achterhoofd. En een klap met een koevoet, want dat was het voorwerp geweest dat hij het eerst kon grijpen, komt

hard aan; Eberth overleed dan ook nog dezelfde dag aan zijn verwondingen.

Rechtsgang

Ja, Wevers kon zich ook in 1855 nog goed herinneren dat hij niets eens in de gaten had gehad wat hij had gedaan; hij was nog steeds zo verontwaardigd dat hij naar de Vrederegter, die in het grotere Delden zetelde, ging om daar aangifte te doen van het feit dat hij, op onterechte gronden, door Eberth in zijn linkerhand was geschoten. Helaas voor Gerrit Jan was daar ook al bekend wat er verder gebeurd was en zo werd hij opgesloten en vervolgens naar Deventer gebracht waar in die tijd het Hof zetelde dat dit soort zaken moest behandelen.

Misschien vonden de Hooge Heeren het wel ingewikkeld want aan de ene kant snapte men ook wel dat GJ in drift had gehandeld en dat de aanleiding van het hele drama had gelegen in een verkeerde aanname door Eberth. Aan de andere kant mocht je je nu eenmaal niet verzetten tegen een overheidsdienaar”, wat die ook gedaan had. Op 26 april 1808 kwam het verschrikkelijke vonnis dan ook af : *“dien ten gevolge voornoemde Gerrit Jan Wevers behoort te worden gecondemneerd zoals gecondemneerd wordt bij deze. Om te worden gebracht te Hengelo in Twenthe binnen dit Departement van Overijssel, en aldaar op een geschikte plaats door den Scherprigter met zwaarde te worden gestraft, dat er de dood op volgt”*.

Hij was dan wel veroordeeld tot de meest eervolle wijze van ter dood gebracht worden, zo werd onthoofding immers beschouwd, maar hij had toch erg weinig zin gehad om al op zo'n jonge leeftijd te sterven voor iets waarvan hij nog steeds vond dat het helemaal de schuld van die Eberth was geweest.

Veranderingen in het denken over straf

Frankrijk

Als gevolg van de revolutie was het denken over straf in Frankrijk veranderd. In 1791 kwam er nieuwe wetgeving. Het bracht de afschaffing van verminking en geseling en ook van

de doodstraf bij een groot aantal delicten. Na 1795 werd deze nieuwe humanere wijze van straffen echter al weer langzamerhand teruggedraaid. De enige schavotstraf die was overgebleven was de “kaak”; in 1802 werd bijvoorbeeld het brandmerken opnieuw ingevoerd. De “code pénal van 1810” was dan ook veel conservatiever en kende veel elementen van voor de revolutie. En het denken over straf was in het kader van vrijheid, gelijkheid en broederschap dan wel veranderd, dat betekende niet dat tijdens de “Terreur” onder Robespierre, tienduizenden waren gesneuveld onder de guillotine.

Nederland

Voor 1795 had De Republiek geen eenheid van straffen gekend. Vanaf de komst van de Bataafse Republiek werd daar wel aan gewerkt; de rechtsmacht kwam in de handen van onafhankelijke instanties te liggen en deze zouden zonder onderscheid des persoons rechtspreken, op basis van voor het hele land geldende rechtsregels.

Er zijn, nooit tot wet gekomen, ontwerpen voor een Lijfstraffelijk Wetboek van 1801 en van 1804. Men werd het er echter niet over eens. Uiteindelijk kwam er toch nieuwe wetgeving tot stand, namelijk het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland in 1809. Dit wetboek was, voor die tijd, opmerkelijk mild van toon. De doodstraf bleef wel gehandhaafd, maar kon slechts in bijzondere gevallen worden opgelegd. Aan de toediening van wrede lijfstraffen werd een einde gemaakt. Radbraken, verdrinking, verbranding en wurging werden als onmenselijk bestempeld en om die reden afgeschaft. Daarbij moest de rechter zich vooral rechtvaardig en toegeeflijk opstellen.

Het wetboek is maar kort van kracht geweest want toen Lodewijk Napoleon in 1810 verdween en Nederland daarop werd ingelijfd werd het franse wetboek van Strafrecht, de Code Pénal, ingevoerd. Napoleon vond niet dat er in Holland een eigen wetgeving nodig was. De Code Pénal was een stap terug omdat hier nauwelijks aandacht werd besteed aan de dader en alle nadruk op de daad lag. Bovendien werden deportatie en dwangarbeid ingevoerd. Uiteindelijk zou de Code nog tot in 1886 worden gebruikt !

Het bovenstaande geeft aan dat er in 1808 nog geen geldend wetboek van strafrecht was, maar dat dit wel bijna klaar was; er zal dan ook al in deze geest zijn gehandeld.

Volgens een lijst in het boek van Dick Schlüter (zie bij documentatie) werden er in Twente vanaf 1800 nog maar vijf mensen ter dood veroordeeld totdat de doodstraf in 1870 helemaal werd afgeschaft.

Naam	Executie datum	Delict	Wijze terechtstellen	Plaats
Gerrit Jan Wevers uit Hengelo	26 april 1808	Doodslag	Onthoofding omgezet in schavotstraf	Hengelo
Gerrit Knoef uit Stepelo	November 1808	Overval gedood in vuurgevecht	Ophanging van lijk	Stepelo
Gerrit Jan Pieperiet uit Delden	3 maart 1818	Doodslag	Ophanging	Almelo, Koornmarkt
Albertus Heupink uit Oldenzaal	28 juni 1831	Leider oproer	Ophanging, gevluucht	Almelo
Gerrit Jan Fij uit Eschmarke	28 juli 1868	Stichten van brand	Ophang, gratie 20 jaar	Zwolle

Van Ruller heeft het in zijn boek (zie bij documentatie) voor het hele Koninkrijk Holland over:

In 1806 zes ter dood veroordeelden (wegens kindermoord, moord, diefstal, kindermoord, diefstal en moord) . Allen kregen gratie

In 1807 vijf ter dood veroordeelden (wegens gewelddadige ontvoering van vader uit de gevangenis/moord/diefstal, diefstal, moord/diefstal, diefstal en diefstal). Drie van hen kregen gene gratie, één pleegde zelfmoord in de gevangenis en één veroordeelde kreeg wel gratie.

In 1808 zes ter dood veroordeelden (wegens diefstal met geweld, diefstal, verkrachting, roof, manslag en falsiteit/diefstal). Mogelijk was Lodewijk Napoleon dit jaar op het hoogtepunt van zijn macht want allen kregen gratie.

In 1809 zes ter dood veroordeelden (wegens moord, moord/diefstal, moord, diefstal,diefstal en moord). Vijf van hen kregen geen gratie !.

In 1810 negen ter dood veroordeelden (allen wegens diefstal of moord). Vijf van hen kregen geen gratie, één groepje van vier voor dezelfde diefstal veroordeelde mannen kreeg wel gratie.

Met uitzondering van oorlogstijd, zou de doodstraf in Nederland in 1860 voor het laatst worden uitgevoerd, om in 1870 ook uit de wet te verdwijnen. Van 1811 tot en met 1820 zouden er per jaar, op één uitzondering na, altijd minder dan 10 doodvonnissen worden uitgesproken. Ruwweg de helft van deze vonnissen werd ook uitgevoerd.

Lodewijk Napoleon lijkt een “goed mens” te zijn geweest. Hij heeft – tevergeefs – geprobeerd de doodstraf uit het Crimineel Wetboek te houden. Wel lukt het hem om de lijfstraf ‘der slagen’ er uit te houden. Zijn broer schreef hem ooit een brief waarin zijn lankmoedigheid werd gelaakt.

Van Ruler schrijft over hem: *“Zijn uitoefenen van het recht van gratie is te zien als één van de vele manieren waarop hij uiting gaf aan zijn bekende streven om een goed en vaderlijk vorst te zijn, maar tevens vinden wij hierin zijn consequent milde opstelling ten opzichte van heersende strafrechtelijke praktijken weerspiegeld. De aan Nederland opgedrongen koning had ideeën over het straffen die in dit land pas decennia later gemeengoed zouden worden.”*

De gratie van Gerrit Jan Wevers

Al op 28 juni 1808 stuurden de President en Raden in het Hoog Nationaal Geregtschhof een advies naar aanleiding van het ingediende gratieverzoek aan Koning Lodewijk Napoleon.

Na eerst te hebben aangegeven dat er vooral redenen zijn die aangeven dat het besluit Wevers te doden terecht was komen er dan toch redenen die “de lang weifelende evenaar eindelijk zoo ver doen hellen deden ten voordele van den Suppliant, dat hij onzer inziens kon worden vrijgepleit van de straffe des doods”.

Een paar argumenten had Wevers nooit vergeten:

“ De Suppliant nu overtuigd, en zoodanig geloven wij ons denzelve, benevens den toedracht deer zaak te moeten voorstellen – de Suppliant nu overtuigd dat er geen bedrog, noch overtreding, maar slechts eene blote vergissing plaats vond, met voor zich zelve daarteboven, maar uit een prijzenswaardige trouwhartigheid, ijverende voor het belang zijnen Meester, om voor deezen naar zijn inzien, deugdelijk aangegeven Zak met Meel te behouden, wordt in het ogenblik, dat zijn gevoel van gemeente verongelijking alrede tot een zekere hoogte was opgewonden, door een schot getgroffen en geraakt daar door zoo danig bij woede, dat hij, buiten zichzelf, ijlings naar de dicht bijgelegene Molen.....

Van zijnen kant, zijn wij recht geneigd te geloven, dat die uiterste noch bedoeld, noch vermoed is. Daar hij in stede van op eigene veiligheid bedacht de vlucht te nemen, met alleen de aan den Chercher ontvallene zak met Meel aan zijnen Meester te huis brengt, maar zich ook begaf naar het Geregte te Delden, en aldaar, zonder nadenken van zich zelve, zoo zeer te hebben vergrepen, aangifte deed van het onvragen Schot en de daardoor veroorzaakte wonding. “

Nou ja, het was min of meer duidelijk geworden dat hij gratie zou krijgen. Één argument maakte hem nu echter nog steeds kwaad, het ging over de fysieke pijn die hij had gehad waardoor zijn toorn zo erg had kunnen ontvlammen *“en dit temeer bij eene classe van Menschen waarbij zelfbeheersing ‘of eene ogenblikkelijke onderdrukking van dt gevoel, moeilijker valt, dan bij een meer beschaafde”*.

Uiteindelijk had het toch nog tot 14 december 1808 geduurd voordat Lodewijk Napoleon, in het Koninklijk Paleis te Amsterdam, als Lodewijk Napoleon, door de Gratie Gods en de Constitutie des Koninkrijks, Koning van Holland, Connetable van Frankrijk, het volgende besluit ondertekende:

“Aan Gerrit Jan Wevers, wordt geaccordeerd remissie van de straffe des doods, waar toe hij, wegens begane manslag is gecondemneerd geworden bij vonnis van Landdrost en Assessoren van het Departement Overijssel, met overlating aan den Regter om zoodanige andere straffen te bepalen als hij in goede justitie zal vermeenen te behooren”.

Op dat moment wist Wevers dat hij het leven er niet bij in zou schieten. In februari 1809 hoorde hij de nieuwe straf. Er was *“goedgevonden en verstaan dat de gedetineerde Gerrit Jan Wevers thans nader behoort te worden gecondemneerd om gebragt te worden ter plaatse als waar alhier binnen dese stad gewoonlijk Criminele justici wordt geoeffend en aldaar te worden gestraft met het zwaard door de scherprechter over zijn hoofd te zwaaijen en voorts gebannen voor den tijd van tien jaren uit dit Departement van Overijssel, op poene van zwaardere straffen indien hij binnen voorgeschreven tijd wederom in hetzelfde Departement mogt worden bevonden”*.

Van de voltrekking van deze alternatieve straf, waarbij de zwaai met het zwaard boven het hoofd” als een wel heel duidelijke waarschuwing voor de veroordeelde en alle toeschouwers moest worden beschouwd, is niets bekend. Wel weten we dat Gerrit Jan op 27 augustus 1809 in Hengelo in het cachot zat. Hij was toen de enige die daar vast zat en er werd aan koning Lodewijk Napoleon gerapporteerd dat hij zich *“zeer gepast en gelaten gedragen heeft zich doorgaans bezig houdende met het lezen van den Bijbel en andere stichtelijke boeken”*.

In maart 1809 had Lodewijk Napoleon overigens Twente bezocht en daarbij ook Hengelo aangedaan. Het is onzeker of Wevers daar toen ook al “vastzat” maar wat zal hij in dat geval Lodewijk Napoleon graag hebben willen bedanken.

De laatste dagen

Toen Gerrit Jan in de laatste dagen van zijn leven terugkeek, was hij eigenlijk best tevreden. Zijn lieve vrouw Aaltjen Luijterink, die al zeven jaar overleden was, had samen met haar moeder Anneken Dekkers, nog een verzoek tot gratie ingediend. Misschien had het feit dat haar opa, de vader van Anneken ,nog luitenant in een legeronderdeel van een Graaf Van Rechteren was geweest, wel geholpen bij een goede uitslag. Zelf was Gerrit Jan de laatste jaren van zijn leven opgenomen in het gezin van zijn zoon Jan Willem.

Al snel had hij zich van de verbanning niets meer aangetrokken. Dat bleek wel uit het feit dat op 5 oktober 1810 zijn zoon Jan Willem gewoon in Hengelo werd geboren. Waarschijnlijk was dit mogelijk omdat, direct nadat we onderdeel van het Franse Keizerrijk uit waren gaan maken – wat overigens officieel pas op 1 januari 1811 het geval was alhoewel Lodewijk Napoleon in al in juli 1810 uit Holland vertrokken was, verbanning als straf werd opgeheven. Misschien was een andere reden dat het justitiesysteem helemaal opnieuw werd ingericht en het opsporingsapparaat uit de tijd van het Koninkrijk Holland ook niet meer functioneerde. Na 1810 werden er in Hengelo nog twee andere zonen geboren. Dat was toen allemaal duidelijk vastgelegd in de in 1812 ingevoerde burgerlijke stand. Bij de eerste aangifte, in 1812 had hij als beroep dagloner opgegeven, in 1820 korenmolenaar en bij het huwelijk in 1822 van zijn oudste zoon was hij, evenals Anneken tapper. Bij het huwelijk in 1820 had hij voor het eerst zijn handtekening op een huwelijksakte gezet; hij had intussen een beetje leren schrijven. Bij dat huwelijk was bakker Getkate trouwens getuige geweest, wat voor Wevers duidelijk had gemaakt dat ook die hem nooit wat verweten had, maar zich, in tegendeel misschien wel schuldig had gevoeld aan wat hem overkomen was.

Eigenlijk was het allemaal best goed gekomen. Hij had een eigen huis gekregen in de Molenstraat, vlak bij de molen waar het drama in 1808 zich had afgespeeld. En als tapper had hij een redelijk inkomen gehad. Daar was hij best trots op geweest. Ook was hij er trots op dat hij in 1808 zo voor zijn baas had gevochten en niet over zich zelf heen had laten lopen. De gevolgen waren uiteindelijk te overzien geweest. Dat gold natuurlijk niet voor Eberth, maar ja die had nu eenmaal iets heel erg verkeerd gedaan; zijn weduwe had trouwens al in 1808 een pensioen van 200 gulden per jaar gekregen. Maar nu was hij vooral heel erg moe; toen hij voorgoed zijn ogen sloot had hij een glimlach op zijn lippen, misschien wel bij de gedachte dat hij toch maar mooi in bed en niet op het schavot stierf.

Het gratiebesluit:

No 24 14 december 1808 Geheime Raad met de Leden van het Nationaal Geregtschof.

LODEWIJK NAPOLEON, door de Gratie Gods en de Constitutie des Koninkrijks, Koning van Holland, Connetable van Frankrijk.

Wij hebben besloten en besluiten:

Art.1

Aan Gerrit Jan Wevers wordt geacordeerd remissie van de straffe des doods, waar toe hij, wegens begane manslag, is gecondemneerd geworden bij vonnisse van Landdrost en Assessoren van het Departement Overijssel; met overlating aan den Regter om zoo danige andere straffe te bepalen als hij in goede justitie zal vermeenen te behooren.

Art.2

Onze Minister van Justitie en Policie is belast met de executie van het tegenwoordig Besluit.

Gegeven in ons Koninklijk Paleis te Amsterdam den 14 December van het Jaar 1808 en van onze Regering het Derde.

Lodewijk

Documentatie:

- Ruller van, Sibó, Genade voor Recht – gratieverlening aan ter dood veroordeelden in Nederland 1806-1870, Amsterdam 1987, ISBN 90.6707.162.5
- Schlüter, Dick Drs, Met den koorde of door het zwaard, Criminele rechtspraak, dood- en lijfstraffen in Twente vanaf de middeleeuwen, Oldenzaal 1994, ISBN 90.6693.067.5
- Munck de, Christina, Lodewijk Napoleon, koning van Holland, een miskende Bonaparte, Zutphen 1997, ISBN 90.7081.205.3
- Boom, Helmoed, Ter dood veroordeelde Hengeloer krijgt gratie, tijdschrift Oald Hengel, 24^e jaargang, nummer 4, augustus 1999
- Schwertasek, Jos, de straat waarin wij wonen en Nijhuis, Gerard A.B., Gratie voor Gerrit Jan Wevers, beide artikelen in Hengelo toen & nu, februari 2009 met reactie Boom, Helmoed, Veroordeling Gerrit Jan Wevers in april 2009 nummer en van Engelbertink, Tonnie, Waar is Gerrit Jan Wevers gebleven? in juni 2009 nummer
- Website Helmoed Boom: www.boom.uwstamboonline.nl onder andere voorouders - kwartierstaat

De "harde gegevens" in dit verhaal zijn conform de waarheid. De overpeinzingen van Gerrit Jan zijn aan de fantasie van de schrijver ontsproten. Gerrit Jan was de grootvader van Anna Alieda Wevers die getrouwd was met Gerrit Boom. Anna Alieda en Gerrit waren overgrootvader en overgrootmoeder van de schrijver. Ook de wereldberoemde violist Hengelose violist Herman Krebbers stamt af van Gerrit Jan

Naamsaanneming 1812 in Vriezenveen

Door: Jan Harzevoort.

Een gevolg van de invoering van de Burgelijke Stand was de vastlegging en/of aanneming van een vaste familienaam. Dit gebeurde ook in Vriezenveen in het "Registré des Noms de Famille de la Commune de Vriesenveen" 1812 en 1826.

Even vooraf:

Gerrit Fredriks werd op zondag 26 maart 1747 te Vriezenveen gedoopt als Garrit , zoon van Jan Frericks (29 jaar oud) en Kunniertjen Gerriths Feijer (22 jaar oud). Hij huwde te Vriezenveen, de huwelijksdatum is onbekend, met Leentje Hendriks Evertman. Zij werd op vrijdag 22 maart 1748 te Vriezenveen gedoopt als Leena, dochter van Hendrik Hendrikz Evertman (ongeveer 53 jaar oud) en Geertjen Jansen Smit (34 jaar oud). Leentje stierf te Vriezenveen op vrijdag 13 juni 1806, 58 jaar oud en liet geen kinderen na.

Op 5 maart 1812 gebeurde er in Vriezenveen iets vreemds bij de naamsaannemingen.

Op deze datum werden er achttien aktes opgemaakt door de Maire Gerrit Engels.

Als nummer 13 werd de akte van naamsaanneming van Gerrit Fredriks ingeschreven. Hij had gekozen voor de nieuwe familienaam EVERTMAN. Was het een eerbetoon aan zijn overleden echtgenote Leentje Hendriks Evertman? We weten het niet.

Wel weten we dat deze zelfde Gerrit Fredriks, nu met de naam Gerrit Fredriks Evertman, in akte nummer 15 zijn naam weer laat wijzigen. Nu neemt hij de familienaam NIJHUIS aan, Waarom? Ook dit weten wij niet.

Ook weten we dat een (verre) neef, Jan Fredriks, geboren op 25-12-1788 te Vriezenveen, zich op dezelfde datum ook NIJHUIS heeft laten noemen. Een mogelijke reden voor Gerrit om dit ook te doen? Had hij, gezien zijn kinderloosheid, misschien verzorging nodig? Het is allemaal gissen en wie het echt weet mag het zeggen.

Gerrit komt te overlijden op maandag 8 juni 1818 te Vriezenveen, (akte 45) 's avonds om 9.- uur in het Oosteinde, huis nummer 126. En... hij wordt ingeschreven onder de naam Gerrit Fredriks EVERTMAN.

- & Begeleiding en advisering bij aankoop en verhuur**
- & Begeleiding en advisering bij huur en verhuur**
- & Taxaties**
- & Planvisie**
- & Bedrijfsonroerend goed**
- & Nieuwbouw**
- & Hypotheken**
- & Vastgoedbeheer**

Bisschopstraat 18
7571 CZ Oldenzaal
Tel. 0541 – 522022
www.etpmakelaars.nl

Uit het STADSMUSEUM ALMELO.

Hoewel niet van “alle tijden” hebben onderstaande gewoonten en gebruiken toch enkele eeuwen bestaan, dus ook zeker in de Franse tijd rond de jaren 1800.

Jan Harzevoort

ENKELE GEWOONTEN EN GEBRUIKEN ONDER DE BOERENBEVOLKING VAN ALMELO

De hieronder volgende gewoonten en gebruiken zijn van de boeren van de Waterregge (de vermoedelijke betekenis van het woord “egge” is “kant”) en omgeving. Met geringe afwijkingen waren of zijn ze ook elders in Twente en omstreken van toepassing.

NOABERSCHOP: Dit is een vorm van burenhulp, die geldt bij geboorte, huwelijk en overlijden. Elke boerenfamilie heeft twee “nächste noabers”. Dat zijn de dichtsbij gelegen boerenerven, tenzij hier een broer of zuster ingetrouwd is. In dit geval schuift de “nächste noaber” één op. Vervolgens zijn er twee “tweede noabers”. Daarna is er tenslotte nog een wisselend aantal gewone “noabers”, meestal de overige boeren uit de buurschap.

GEBOORTE: De kraamvrouw kreeg vier dagen achtereen van de nächste en de tweede noabers “kroamvrouwensoep”, een versterkende, ongebonden soep.

NAAMGEVING: De oudste zoon werd genoemd naar de vader van de vader, de tweede zoon naar de vader van de moeder, de oudste dochter naar de moeder van de moeder en de tweede dochter naar de moeder van de vader. De volgende kinderen werden afwisselend benoemd naar vaders- of moederskant.

Het dopen van de jonggeborene was uitsluitend een familie aangelegenheid. Het kind werd door de oudste zuster van de vader ten doop gehouden.

HUWELIJK: Over het algemeen gaf men de voorkeur aan een huwelijksluiting in mei.

De bruid zorgde voor de uitzet, de bruidegom bracht een kist, kast of kabinet in.

Na het "inschrijven" (ondertrouw) ten gemeentehuize volgde een feestje dat "broedstroal" werd genoemd. Naast het bruidspaar, de wederzijdse ouders, broers en zusters, waren als gasten hierop bijeen de vrienden en vriendinnen van bruid en bruidegom. Op de muziek van een accordeon danste men o.a. polka's en zong men het lied van "Anton met 'n bok".

Inschrijven

Voor de bruiloft zelf werden de gasten uitgenodigd door de twee "brulfteneugers". Dat waren of twee mannen of twee vrouwen, broers of zusters van bruid en bruidegom, van elke partij één, die met een papieren roos op de borst familieleden, vrienden en kennissen lopend langs gingen met de boodschap "ie wodt verzoch".

Brulteneugers

Ten stadhuiuze traden de nächste noabers op als getuigen. Bruid en bruidegom waren gewoon gekleed in Twentse klederdracht.

De volgende dag haalde de bruidegom, bijgestaan door de nächste noabers zijn bruid op met een met papieren rozen versierde wagen. De tweede noabers haalden uit het huis van de bruid de "broedskoo".

De Broedskoo

Op de derde dag kwamen de hele dag de familieleden ter bruiloftsviering, 's avonds voegden zich hier de verdere door de brulfteneugers gevraagde familieleden, vrienden en kennissen bij. De nächste en de tweede noabers waren de hele dag druk in de weer om de gasten zo goed mogelijk te verzorgen. De overige noabers waren op de bruiloft niet aanwezig, voor hen werd twee dagen later het "noabersmoal" gehouden.

OVERLIJDEN: De overledene werd door de nächste noabers “verhennekleed” en gekist. Bij de begrafenis zaten deze zelfde noabers voorop de boerenwagen, waarop ook naast en achter de kist de naaste familieleden zaten. Op het kerkhof liepen de nächste noabers voorop. De kist werd gedragen door de tweede en andere noabers. Terug van de “grove” at men brood met kaas, waarbij koffie werd gedronken. Daarna dronk men nog wat bier.

DE BOERDERIJ: De meeste boeren om Almelo waren en zijn pachters van de Graaf van Rechteren Limpurg (Huize Almelo). Uit een pachtvereenkomst van 1838 de volgende aanhaling: De pacht is “te betalen in alhier gangbare klinkende nederlandsche muntspeciën aan handen en ten kantore van den tijdelijken Rentmeester des Huizes Almelo, op den verschijndag van de huur”. Dat was vroeger met “Martini” (= 11 november). Tegenwoordig betalen de pachters per 1 mei en 1 november de halfjaarlijkse pacht per bank. In het pachtcontract van 1838 stond ook nog een regeling vermeld over “De voor den Huize Almelo, binnen de Heerlijkheid Almelo en Vriezenveen voorvallende en benodigde diensten met wagen en paarden, op de daartoe aan de Huurder vanwege den Verhuurder te doene aanzage”. Deze herendiensten bestonden uit het gedurende één dag in het jaar vervoeren van hooi voor de graaf. Kort na 1900 raakten deze herendiensten in onbruik.

Meestal was er een gemengd bedrijf, d.w.z. landbouw en veeteelt worden beide beoefend. Men verbouwde vroeger rogge, haver, aardappels en spurrie (veevoer). De koeien stonden met het oog op de mest ook in de zomernachten op stal. De boer hield zowel roodbonte koeien (meer vlees) als zwartbonte koeien (meer melk). Boven de koeien in de stal zaten een stuk of 25 kippen. De boer had verder nog een stuk of 10 varkens en wat ganzen.

Men karnde zelf boter, die werd donderdags in de stad verkocht aan vaste klanten. Het graan was bestemd voor eigen gebruik. Men leverde rogge bij de bakker in en als men het roggebread kwam ophalen, kocht men er “stoete” (wittebread) bij. Als breadbeleg gebruikte men spek, ham en worst.

DAGINDELING: Al deze gewoonten en gebruiken en de wijze van uitoefening van het boerenbedrijf zijn uit de tijd van vóór de Tweede Wereldoorlog, want die vormt in feite het breukpunt met de wijze van leven tussen vroeger en nu.

De oude indeling van een dag in de zomer zag er b.v. als volgt uit: Men begon de dag om 6 uur met een kop koffie. In de hooitijd gingen de maaiers wel om 4 uur al naar het veld. Een paar uur later werden zij daar van pannenkoek voorzien. Op de boerderij at men bij de koffie van 6 uur een snee stoete. Na het melken en verzorgen van de koeien en ander vee, at men om 8 uur gortepap met wat brood. Soms at men in plaats hiervan ook wel pannenkoek. Om een uur of 10 dronk men weer koffie. Op zondag werd hierin een kandijkrontje gedaan. Om ongeveer half een werd de warme maaltijd gebruikt. Deze bestond uit aardappels met b.v. bonen. In de winter at men ook vaak stampot (zuurkool, snijbonen, wortels). Hierbij was vlees of spek. In plaats van aardappels nam men soms ook erwten- of bonensoep. Om een uur of 3 dronk men thee. Als men op het land werkte kreeg men daar om ongeveer half 5 ("verspertied") koffie met stoete of (rogge)brood.

's Avonds om 8 uur dronk men op de boerderij weer koffie. Om 9 uur werd als laatste maaltijd een bord pap gegeten. Men ging over het algemeen niet later dan om 10 uur naar bed.

Men stookte hout of turf in de open haard, waarboven aan de "hoal" de pot hing te pruttelen.

Etenspot aan de Hoal

**Ambachtelijke lijstenmakerij
meer dan 2000 voorbeeldlijsten**

Let op! Wij zijn verhuisd naar Hengelo
Drienerbeekweg 30
7557 AN Hengelo
074-242 37 57 / 06 54 66 13 87

Laat uw oude documenten door ons
reproduceren en inlijsten:

- * Een uniek kunstwerk aan de muur
- * Het origineel kan veilig in de kluis
- * Meerdere exemplaren mogelijk: de rest van de familie kan er ook een krijgen
- * Niet van echt te onderscheiden, vaak mooier dan het origineel

e-mail: info@fotogaleriekistemaker.nl
www.lijstenmakerijkistemaker.nl
www.fotogaleriekistemaker.nl

Naamsaanneming in Twente, meer vragen dan antwoorden

Door Hennie Kok

Inleiding

Op woensdag 18 augustus 2011 was het precies 200 jaar geleden dat Napoleon verordonneerde dat iedere persoon in het gebied benoorden de grote rivieren een voornaam en een familienaam moest hebben. Enkele extra voorwaarden waren onder meer dat de naamsaanneming voor 1812 gerealiseerd moest zijn. Holland hoefde dat naamsaannemingsproces niet uit te voeren omdat iedereen daar al een familienaam had.

Het proces verliep echter niet zo snel en op 17 mei 1813 werd bepaald dat de uiterste termijn was 1 januari 1814. Ook toen was het niet volledig in kannen en kruiken. Koning Willem I gaf op 5 november 1825 het bevel om uiterlijk 1826 een familienaam van zijn vader of grootvader aan te nemen. Bij verzaken zou overgegaan worden tot strafmaatregelen. In dat kader zijn zowel in 1812 als 1826 in diverse gemeenten registers van naamsaanneming gepubliceerd.

Betreffende de naamsaanneming werden er in 1811 nog enkele voorwaarden aangegeven en wel: de achternaam mocht niet identiek zijn aan een stad en bij aanneming van een achternaam moesten kinderen en kleinkinderen in de akte gespecificeerd worden en dezelfde naam gaan dragen als de aanvrager.

In dit verhaal wordt eerst beschreven hoe ongeveer het proces verlopen is daarna wordt aangegeven wat de resultaten zijn en tenslotte wordt geïndiceerd wat de huidige waarde is vooral bezien vanuit de optiek van de genealoog.

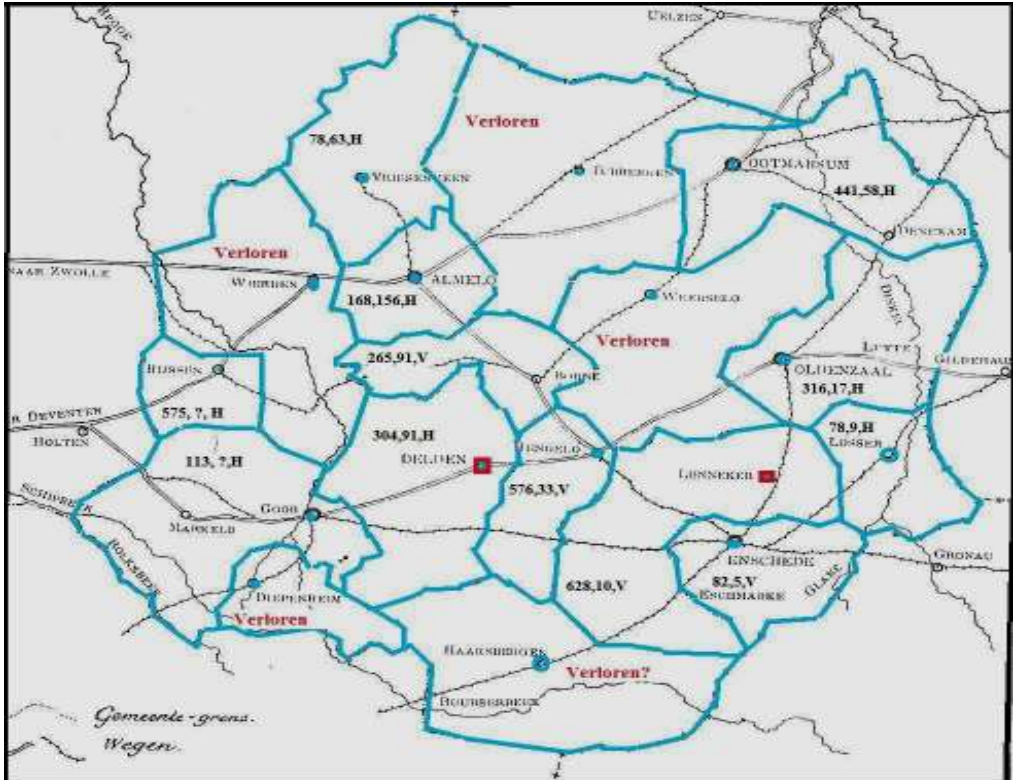
Het naamsaannemingsproces

Hoewel min of meer aangegeven werd dat iedere persoon gevraagd moest worden namen de besturen van de meeste gemeenten dat met een korreltje zout. Het ging er immers om dat als iedereen een familienaam had, de klus geklaard was. Binnen de Twentse steden werd met uitzondering van de joden praktisch niemand opgeroepen. Waarschijnlijk had dat te maken met dat twee jaar daarvoor al volkstellingen waren gehouden in het kader van de toewijzing van kerken. Hierdoor wisten de besturen dat hun inwoners al familienamen hadden. Op het platteland lag de zaak anders. Enerzijds was er sprake van patroniemen zoals in Vriezenveen en anderzijds was er sprake van dagloners die nogal mobiel waren. Vooral zij die hun toevlucht hadden gezocht in bakhuizen werden op soms merkwaardige wijze benoemd. Verder was de wijze waarop geregistreerd werd nogal verschillend. Bij sommige gemeenten waren de formulieren handgeschreven terwijl andere zoals de gemeente Enschede fraaie voorgedrukte exemplaren hadden.

Het proces vond niet meer in 1811 plaats maar in 1812. Enkele gemeenten als Borne en Delden namen de moeite om het totale document van de naamsaannemingen te voorzien van alfabetische indexen. De resultaten van het proces waren totaal verschillend.

De resultaten

De belangrijkste gegevens zijn weergegeven in onderstaande afbeelding

Resultaten per gemeente Eerste cijfer: aantal registraties, tweede cijfer aan naamveranderingen. H: Document handgeschreven; V= Document voorge drukt

Opvallend is het grote aantal naamswijzigingen in Noordwest Twente, In Zuidoost is het praktisch nihil.

De 17 naamswijzigingen in Oldenzaal hebben ook nog uitsluitend betrekking op joodse ingezetenen. Het aantal personen dat opgeroepen werd bedroeg in de regel minder dan 30 % van de huisgezinnen. Van de gemeenten Tubbergen (grote brand in 1868), Wierden, Diepenheim, Weerselo en Haaksbergen zijn de naamswijzigingen verloren geraakt. Hengelo is een grote uitzondering, hier is daadwerkelijk de totale bevolking opgeroepen. De vraag is nu: in hoeverre heeft de naamsaanneming zin voor de genealoog?

Het nut voor de genealoog

Het nut voor de genealoog varieert van gemeente tot gemeente. Gemeenschappelijk is de specificatie van een gehele familie en wel de namen van de kinderen en kleinkinderen. Soms worden ook de huisadressen vermeld zoals in Rijssen. Ook wordt soms aangegeven of één van de zonen al is opgenomen in het keizerlijke Franse leger. In geval van het aannemen van een andere naam is totaal geen sprake van het specificeren van een lachwekkende familienaam. Ook in Twente blijkt het een fabeltje te zijn. Integendeel er was juist een mogelijkheid om er vanaf te komen en dat werd niet altijd benut. In Borne veranderde Jan Dood zijn naam in Jan Wevers maar Roelof Dood handhaafde zijn achternaam. Interessant is ook de wijze waarop aangegeven werd waar de personen gehuisvest waren.

(zie volgende afbeelding : indicatie huisvesting Naamsaanneming Lucas van Uelsen Noordeurningen)

Een belangrijk punt was natuurlijk de gedachte dat door de naamsaanneming de verwarring rond namen als zodanig tot het verleden zou behoren. Was dat het geval? Neen analfabetisme, bewust misbruik en het ontbreken van een persoonsbewijs stonden dat ideaal in de weg. Enige voorbeelden illustreren het.

De verwarring blijft

Burgemeester Thummius van Lonneker ontdekte in 1812 dat er bij de keuring van twintigjarige jongelingen iemand zich als Jan Hendrik Kavelink had opgegeven. In het geboorteboek stond hij vermeld als Wiefker terwijl zijn vader in 1811 de naam van Winkel had aangenomen.¹

Twee jaar later, Napoleon zat al op Elba, rapporteerde Thummius aan de gouverneur van Overijssel, B.H. Bentinck dat de bode Roskamp en de veldwachter Tekko zich hadden laten misleiden door bij de verkeerde boer Grondman een nachtelijke inval te doen. Ze hadden opdracht gekregen om een voortvluchtige dienstplichtige in de kraag te vatten. De burgemeester verwoordde het als volgt²:

Ofschoon nu de naam in het familieregister wel anders bepaald zijn kennen die Boeren zich onderling niet, dan naar het Erve waar welke zij getrouwd zijn.

De vogel, ene Albertsboer, was uiteraard gevlogen.

Albert Veldhuis was op 30 augustus 1789 geboren als zoon van Johannes Veldhuis uit Deurningen en Aleida Heitkamp uit de Lutte. In 1814 werd hij, als ingezetene van de gemeente Oldenzaal, gekeurd voor de Nationale Militie en trok daar een ongunstig lot. Een dag later meldde hij zich als Albert Heetkamp en werd vrijgeloot. Een tijd later ontdekte de gouverneur Bentinck en de burgemeester van Oldenzaal de dubbele actie van Albert.

Albert trouwde in 1815 onder de naam Veldhuis met Joanna Klein Robbenhaar terwijl hij in 1858 stierf onder de naam van Heetkamp.

Gerrit Hommelskamp uit Berghuizen handhaaft zijn naam en ook die van zijn dochters Geertruid 38 jaar en Fenne 32 jaar. Later blijkt dat beide dochters door het leven gaan onder de naam Peterink.

Bovengenoemde voorbeelden zijn slechts enkele voorbeelden die aangeven dat het hanteren van familienamen vaak een lukrake bedoening was.

¹ Stadsarchief Enschede, Gemeentearchief Lonneker Ingekomen Stukken Inv. Nr. 118 1811-1812.

² Stadsarchief Enschede, Gemeentearchief Lonneker Ingekomen Stukken Inv. Nr. 119 1813 de Maire 1814 de Schout

Het feit dat soms de kinderen andere familienamen gingen gebruiken was één van de voornaamste redenen dat in sommige plaatsen het proces in 1826 wederom plaatshad. In Markelo en Vriezenveen zijn uitgebreide registers bewaard gebleven.

€ De Financiële Managers

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

HOFLAND
OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

DENEKAMP · EIBERGEN · ENSCHEDE · LOSSER
OLDENZAAL · HAAKSBERGEN · BORNE

Contactlensspecialisten o.v.v.
Optometristen o.v.v.

www.hoflandoptiek.nl

TWENTSE VOOROUDERDAG

Beurs voor stamboomonderzoekers

Zondag 13 november 2011

Bibliotheek Hengelo

Van 10 – 16 uur.

- * genealogische verenigingen *
- * heemkunde- en historische verenigingen *
- * particuliere collecties *
- * computerprogramma's *
- * familieverenigingen
- * transcripties van
doop-, trouw-, begraafregisters *
- * archieven *
- * antiquariaten *
- * etc. etc. etc.*

Thema “200 jaar Burgerlijke Stand”

Partners Twentse Voorouderdag

 historischcentrumoverijssel

de Bibliotheek
Hengelo

 <p>Verzamelstek.nl Collectable4all.com</p>	<p>Inkoop / verkoop Verzamel-objecten Goud & zilver</p>
<p>Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.</p>	
<p>oude ansichten munten – filatelie – fdc's - poststukken</p> <p>GOUD – ZILVER – SIERADEN</p>	<p>Firma den Riet Heutinkstraat 20 7512 GM Enschede Tel : 053 4312567 Email : denriet@home.nl WWW.VERZAMELSTEK.NL WWW.COLLECTABLE4ALL.COM WWW.GOUD-INKOOP-ENSCHEDENL</p>

 <p>SCHOENMAKER VOETCOMFORT</p>	<p>Oostwal 6 Oldenzaal Tel: 0541-537011</p>
<p>Erkend schoenconsulent.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ☺ ruim assortiment in comfort schoenen. ☺ diverse breedtematen: E t/m M. ☺ eerlijk advies. ☺ uitstekende service: oa. huisbezoek. ☺ bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen. ☺ Carintpas 10% korting op niet afgeprijsde schoenen. 	
<p>www.schoenmaker-voetcomfort.nl</p>	

De Verfh-al-Hengelo

*Als kleur in uw leven
echt belangrijk is !!!*

Binnenhavenstraat 54
7553 GJ Hengelo
te. 074-2435805
www.deverfh-al.nl

Op onze scherpe prijzen geven we 10 procent
extra korting voor NGV-leden.

Professioneel presenteren

Laat ook uw presentaties
door een van onze specialisten
met de modernste technische
inrichtingen.

Onze producten:
LCD/DLP projectoren
Interactieve whiteboards
Projectieschermen
Multimedia producten
Verzorging van uw complete
installatie

Hillen kantoorefficiency

Professioneel advies
Tweemispert Oost 1
www.hillen.nl
7528 PG Bavelle
0548-813139

Ook uw leverancier van
multimedia-producten

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.
Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen,
Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.
Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : Jan Oude Munnink, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. de website,
Twente Genealogisch en Iustrum 2014. Afgevaardigde van de afdeling.
Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte. 0541-511774
e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris : Marieken Scholten-Sijes.
Anjelier 7, 7621 AK Borne. 074-2670256
e-mail: secretaris@twente.ngv.nl
- Penningmeester : Ben Schothuis, coördinator cursussen.
Het Loo 39, 7608 DM Almelo. 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjgschothuis@home.nl (privé)
- Lid : Johan Leushuis, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. Genealogisch
Informatiecentrum Twente (GIT).
Woolderweg 65, 7622 JR Borne. 074-2667229. e-mail: jleushuis@hetnet.nl
- Lid : Jan Aaldenberg, coördinator Twentse Voorouder Dag. Rembrandtlaan 84, 7606 GN
Almelo. 0546-815950. email rails@hetnet.nl

Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV:

- Ton Boswenger, Meindert Hobbemastraat 3, 1318 LA Almere. 036-5250894

Genealogisch correspondent:

- Anton Hilgerink, Reygershöftheek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: correspondent@home.nl

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Helmoed Boom eindredacteur a.i., Titia Tjeerdsma, Georges Schafraad, Hennie Kok en Otto Huizinga.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur. E-mail redactie: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT). Stadsarchief gemeentehuis Enschede, Langestraat 24.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 25^e jaargang 2011 nr. 4

Inhoud

Even bijpraten	blz. 138
Decreet van Naamsaanneming	blz. 140
Onvolkomenheden in de Burgerlijke stand In Twente	blz. 142
Twente in de Franse tijd	blz. 147
De Stads-provisorie	blz. 149
Napoleon	blz. 150
Hoe een Zeeuwse vrouw met haar man in Overijssel kwam	blz. 151
Johannes Hermannus ter Ellen	blz. 154
Opmerkelijk	blz. 162
Schilder van het Oost-Nederlandse landschap	blz. 167
Hoe gaat het met het Twentebestand?	blz. 170
Leden stellen zich voor	blz. 172
Agenda 2012 NGV afdeling Twente	blz. 174
Informatie NGV afdeling Twente	blz. 175

hillen
kantoorefficiency

Onze producten:
LCD/DLP projectoren
Interactieve whiteboards
Projectieschermen
Multimedia producten
Verzorging van uw complete
installatie

Professioneel presenteren

Laat ook uw presentaties erin
door een van onze specialisten
met de modernste technieken
inrichten.

Hillen kantoorefficiency

PROBOSCHWEG 30
7608 PG ELZELIE
www.hillenkantoor.nl
7608 PG Elzelve
0648-813138

Ook uw leverancier van
multimedia-producten

Even bijpraten

Door: Jan Oude Munnink, voorzitter

Dit is al weer de laatste Twente Genealogisch van 2011. Zondag 13 november werd er opnieuw een Twentse Voorouderdag georganiseerd samen met bibliotheek Hengelo én dit keer ook samen met het Historisch Centrum Overijssel. De afdeling organiseert al sinds 1984 elke twee jaar een dergelijk evenement. Dit jaar was het thema "Tweehonderd jaar Burgerlijke Stand "De lezingen van de heren De Vries (HCO) en Bloothoofd (Meertens Instituut) trokken veel belangstelling. Over belangstelling was trouwens helemaal niet te klagen. De bezoekers kwamen ,alsof ze het afgesproken hadden, mooi gespreid over de dag. Alle standhouders waren tevreden. Na zoveel jaar een TVD rijst vooraf de vraag: "Zouden er nog wel voldoende bezoekers komen?" Die vraag kun je alleen achteraf beantwoorden. Maar zoals het er nu uitziet is het best de moeite waard om over twee jaar opnieuw een dergelijk evenement te organiseren. De teller van de bibliotheek stond op het eind van de dag op 737 bezoekers. Als we rekening houden met binnengekomen standhouders, vrijwilligers en bestuursleden dan hebben er minimaal 450 personen de TVD bezocht. Uiteraard is er een woord van dank aan al de vrijwilligers van de afdeling die een bijdrage geleverd hebben. Amateurs hebben zich opnieuw van hun professionele kant laten zien. De medewerking van de bibliotheek en het HCO was voortreffelijk. De organisatie was van bestuurszijde gemandateerd aan Jan Aldenberg die gelukkig ondersteund werd door de routinier Anton Hilgerink. We danken hen voor de vele tijd die ze in overleg en afstemming gestoken hebben met participanten en vrijwilligers. Op de voorouderdag werd ook een cd-rom gepresenteerd met aliassen uit De Lutte, het trouwboek r.k. Oldenzaal 1701-1732 en de Volkstelling van de marke De Lutte 1795. Leden konden de cd kopen voor € 3 en niet-leden voor € 4. (Op afdelingsbijekomsten is de cd in de toekomst eveneens te koop).

Wie el eens op de website kijkt zal zien dat de webmaster Ben Nijkamp een aantal wijzingen heeft aangebracht en dat in het

inloggedeelte voor leden o.a. de digitale gegevens van dooptrouw en overlijdensgegevens van de parochie Albergen te vinden zijn. Ben heeft ook op website een teller gezet om te zien hoe vaak er gekeken wordt. Gemiddeld per dag zijn er 20 belangstellenden en die komen lang niet alleen maar uit het gebied van de afdeling.

Een prominent lid van onze afdeling werd dit jaar geridderd: Frans Agterbosch voor het vele werk dat hij verzet heeft op het gebied van de streekgeschiedenis en streekcultuur. Een ander lid Jan Willem Berns kreeg die onderscheiding vorig jaar voor identieke activiteiten en dit jaar kreeg hij de onderscheiding van de H.Willibrord voor zijn werkzaamheden voor kerk en samenleving. Het bestuur feliciteert beiden.

Deze TG is grotendeels een vervolg het vorige themanummer. Met opzet is ook aandacht besteed aan de Almelose schilder Gorter aan wie de komende maanden in het Stadsmuseum Almelo een tentoonstelling gewijd wordt. Bij de nauwkeurige lezer – en dat bent u natuurlijk allemaal- zal het opvallen dat Otto Huizinga één van zijn rubrieken die hij verzorgt omgedoopt heeft in “Opmerkelijk”

M.i.v. 2011 zal Gerda Schepers de eindredactie van Twente Genealogisch op zich nemen. Het bestuur is blij dat ook deze functie weer vervuld is. Met haar is het aantal vrouwen binnen de organisatie weer toegenomen . Hopelijk komen we nog eens op 50% vrouwen te zitten.

Tenslotte, en dat hoort er aan het eind van het jaar bij, fijne feestdagen, een goede jaarwisseling en gezond blijven in 2012.

TG nummer 1 – 2012

De volgende TG verschijnt eind maart. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 19 februari. Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg bestand.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com

Decreet van Naamsaanneming (Napoleon, 18 augustus 1811)

In het Paleis van St. Cloud, den 18 Augustus 1811.

Napoleon, Keizer der Franschen, Koning van Italiën, Beschermmer van het Rhijnverbond, Bemiddelaar van het Zwitsersch Bondgenootschap.

Op het rapport van onzen Groot-Regter Minister van Justitie;
Gezien ons Decreet van den 20 July 1808;
Onzen Staatsraad gehoord;
Hebben wij gedecreteerd en decreteeren het geen volgt:

Art 1. De genen onzer onderdanen in de departementen van het voormalig Holland, der Monden van den Rhijn, der Monden van de Schelde en van het arrondissement Breda, welke tot dus verre genen vasten familienaam of voornamen hebben gehad, zullen gehouden zijn, zodanigen, in den loop van het jaar der bekendmaking van ons tegenwoordig decreet, aan te nemen, en de opgave daarvan te doen aan den ambtenaar van den civielen staat der gemeente, alwaar zij woonachtig zijn.

Art 2. De namen van steden zullen niet toegelaten worden als familienamen. Als voornamen mogen worden aangenomen dezulke, die bij wet van den II germinal IIde jaar zijn toegestaan.

Art 3. De maires, de opneming der inwoners hunner gemeenten doende, zullen gehouden zijn, te onderzoeken en ter kennis van het bestuur te brengen, of dezelve persoonlijk de bij voorgaande artikelen voorgeschreven voorwaarden hebben vervuld. Zij zullen insgelijks gehouden zijn, de genen der inwoners van hunne Gemeenten, die van naam veranderd zijn, zonder zich te hebben gedragen naar de bepalingen van de bovengemelde wet van II Germinal IIde jaar, ter kennis van het bestuur te brengen.

Art 4. Van de bepalingen van ons tegenwoordig decreet zullen uitgezonderd zijn dezulken onzer onderdanen van de departementen van het voormalig Holland, der Monden van den Rhijn, der Monden van de Schelde en van het arrondissement Breda, die bekende namen en voornamen hebben, en welke zij bestendig hebben gevoerd, al ware het, dat die namen en voornamen voortkomstig zijn

uit die der steden.

Art 5. De genen onzer onderdanen, in het voorgaand artikel vermeld, die hunne namen en voornamen willen behouden, zullen desniettemin gehouden zijn, dezelve op te geven, te weten: die, welke in bovengemelde departementen wonen, bij de mairie der gemeente, alwaar zij woonachtig zijn, en de andere, bij de zoodanige, alwaar zij voornemens zijn, hunne woonstede te vestigen: alles binnen den tijd, in art. 1 vermeld.

Art 6. De familienaam, dien de vader, of, bij ontstentenis van dien, de grootvader van vaderszijde, verklaard heeft, te willen aannemen, of welke hem toegekend zal blijven, zal aan alle kinderen worden gegeven, die gehouden zullen zijn, denzelfen te voeren en aan te nemen in de akten; ten dien einde zal de vader, of, bij gebreke van dien, de grootvader, de aanwezig zijnde kinderen en kleinkinderen in zijne opgave vermelden, alsmede derzelver woonplaats; en dezulke onzer onderdanen, die hunnen vader, of bij ontstentenis van denzelfen, hunnen grootvader nog in leven hebben, behoeven slechts te verklaren, dat hij nog in leven is, benevens de plaats van zijn verblijf.

Art 7. Zij, die de bij het tegenwoordig decreet voorgeschreven formaliteiten, en binnen den daar bij vermelden tijd, niet zullen vervuld hebben, en zij, die, in eenige publieke akte of onderhandsche verbintenis, willekeurig en zonder zich te hebben gedragen naar de bepalingen der wet van den 11den germinal 11de jaar, van naam veranderd zouden zijn, zullen overeenkomstig de wetten gestraft worden.

Art 8. Onze grootregter minister van justitie en onze minister van binnenlandsche zaken zijn belast, ieder voor zoo veel hem aangaat, met de uitvoering van het tegenwoordig Decreet, dat in het bulletin der wetten zal worden geplaatst.

(get.) NAPOLEON
Van wege den Keizer,
de Minister Secretaris van Staat,
(get.) De Graaf DARU."

Onvolkomenheden in de Burgerlijke Stand in Twente

Door: Paul Rouing

Dit jaar is het 200 jaar geleden dat de Burgerlijke Stand werd ingevoerd. De Burgerlijke Stand is een belangrijke informatiebron voor mensen die aan stamboomonderzoek doen. Het is niet meer weg te denken. Toch dient men niet 100% te vertrouwen op de juistheid van de gegevens in de akten. Zeker niet in de beginperiode van de Burgerlijke Stand. Ik zal dat illustreren aan de hand van enkele Twentse voorbeelden.

Onjuist doopbewijs

Herm Olde Hengel's vrouw Janna Kuipers op Hanter overleed in 1832 in Volthe. Herm bleef achter met enkele kinderen en besloot in 1833 opnieuw te trouwen met de uit Breklenkamp afkomstige Gesina Nijhof. Op het gemeentehuis kreeg hij te horen dat hij enkele stukken moest inleveren, o.a. een doopbewijs. Jan ging vervolgens naar de pastoor van Rossum en vroeg om zijn doopbewijs. Herm wist waarschijnlijk niet precies hoe oud hij was. Het was dus even zoeken voor de pastoor. Na enige tijd vond hij in 1779 de doop van een Hermannus Olde Hengel. Deze was een zoon van Jan Olde Hengel en Diene Slothuis. Al dan niet na enige aarzeling nam Herm het bewijs mee naar huis en leverde het in op het gemeentehuis. Vervolgens werd de trouwakte opgesteld en daarin werd netjes vermeld dat Herm een zoon was van Jan Olde Hengel en Diene Slothuis. Dezelfde namen komen ook voor in de overlijdensakte van Herm. Ga je nu op basis van deze gegevens Jan's voorgeslacht uitzoeken dan kom je uit bij de bewoners van het erve Grefthenhuis / Olde Hengel in De Lutte. Er is echter een probleem. Jan en Diene Slothuis zijn helemaal niet de ouders van Herm!

Herm heeft zich er erg gemakkelijk afgemaakt bij de pastoor van Rossum. Blijkbaar was hij al lang blij dat hij een doopbewijs in handen kreeg. De namen van zijn echte ouders staan in de huwelijksakte van zijn eerste huwelijk in 1813 met Janna Kuipers op Hanter. Daar staat in dat Herm een zoon is van het echtpaar Jan Olde Hengel en Joanna Olde Grote Beverborg. Jan is dan ook niet in 1779 geboren, maar in 1784.

We weten zeker dat Jan een zoon is van dit echtpaar, omdat bij zijn huwelijk in 1813 zijn vader nog in leven was. Die overleed in 1816 en was getrouwd met Janna Oude Hengel. Daarnaast was Herm ook nog doopgetuige (en andersom) bij kinderen van Gerrit Jan Olde Hengel, Lubbert Olde Hengel en Fenne Olde Binkhorst-Oude Hengel. Deze laatsten zijn bewijsbaar kinderen van het echtpaar Olde Hengel-Olde Grote Beverborg.

Doopplechtigheid

Ernamen en familienamen

Dezelfde Herm Olde Hengel besloot omstreeks 1816 zijn geboortegrond te verlaten en vertrok naar Beuningen. Hij ging daar wonen op het erve Olde Horst, een voormalige lijftocht van het erve Horst.

In 1811 werd het verplicht om een vaste familienaam aan te nemen. Herm zal dit ongetwijfeld wel hebben geweten, maar hechtte blijkbaar meer aan traditie. Of misschien interesseerde het hem gewoon niet. Hij bleef in elk geval zich houden aan de gewoonte in Twente om zich te vernoemen naar de boerderij waarop men woonde. Herm ging dus na zijn verhuizing naar Beuningen zich Herm Olde Horst noemen. Onder deze naam komt hij ook enkele malen voor in de Burgerlijke Stand.

Hij was namelijk enkele malen getuige bij de doop of het overlijden van een noaber. Herm kennende is het ook niet verbazingwekkend dat hij in 1819 op het gemeentehuis zijn zoon Gerrit Jan aangaf onder de naam 'Gerrit Jan Olde Horst', zoon van Herm Olde Horst. Daarna werd hem blijkbaar medegedeeld dat dit toch niet helemaal de bedoeling was. De overige kinderen komen dan ook voor onder de werkelijke naam Olde Hengel/Oude Hengel. Met een uitzondering in 1827. Dochter Anna Geziena werd aangegeven onder de naam 'Olde Hengelen'. Maar het is de vraag of dit kwam door Herm of door de ambtenaar van de Burgerlijke Stand die de naam verkeerd verstond.

Geboorteangifte

Een soortgelijk geval komen we tegen bij Jan Olde Rikkert. Hij werd op 7 maart 1815 geboren in Berghuizen en was een zoon van Lubbert Olde Rikkert en Geertruida Hanter. Deze namen van de ouders komen we ook tegen in de huwelijksakte en overlijdensakte van Jan. Zover is er niets aan de hand. Ga je echter de herkomst van Jan verder uitzoeken, dan stuit je op een probleem. Er is namelijk geen huwelijk te vinden van een Lubbert Olde Rikkert met een Geertruida Hanter. Ook is er geen doop en overlijden van een Lubbert Olde Rikkert te vinden. Hoe kan dat nu? Een eerste aanwijzing voor de herkomst van Jan Olde Rikkert is de overlijdensakte van zijn moeder. Er is namelijk een overlijden te vinden van een Geertruida Hanter. Deze Geertruida Hanter was in 1839 in Berghuizen overleden en was weduwe van Lubbert Olde Hengel. Zou Lubbert Olde Hengel identiek zijn aan Lubbert Olde Rikkert? Het antwoord is ja. Het bewijs is te vinden in het rooms-katholieke doopboek van de Plechelmuskerk van Oldenzaal. Op 7 maart 1815 vond daar de doop plaats van Joannes, zoon van 'Lubertus Oude Hengelman op 't Oude Rikkert en Gertrudis Hanter'. Doopgetuigen waren Gerra[r]dus Joannes Oude Hengelman en Joanna Hanter.

Van de kinderen van Lubbert en Geertruida werden twee kinderen aangegeven als 'Olde Rikkert', de rest als 'Olde Hengel/Oude Hengel'.

Geboortedata

Ik heb jarenlang de illusie gehad dat in geboorteakten genoemde data en tijdstippen van geboorte 100% betrouwbaar waren. Ik weet nu anders. Mijn twijfel begon toen ik in een artikel over mijn familielid Zeisen-Jan Oude Hengel het volgende las over zijn geboortedatum: 'a-j now op 't gemeentehoes in de beuke kiekt, dan steet doar 11 september, meer dat is nicht recht. Vreuger stak dat zo net nich oonder de boeren. Mien vader was dee dage luk drok en leut mi 11 september eerst inschrieven, mèt mien mooder hef mi aait vertèld, dat ik daags noa Dènekaamper kèèrmisse, en dee vól op 8 september, was joonk wodden". Jan's vader Herm (die we hierboven ook al tegenkwamen) had het blijkbaar die dag veel te druk met andere werkzaamheden. Om te toetsen of dit een incident was ik van enkele gezinnen de 19e eeuwse geboortedata gaan vergelijken met de doopdata.

In sommige gevallen bleken kinderen eerder gedoopt te zijn dan te zijn geboren! Er waren erg veel afwijkingen. Er is dus zeker geen sprake van een incident, maar van een vrij grootschalige praktijk. In elk geval op het platteland van noordoost-Twente. Hetzelfde trof ik overigens ook aan bij overlijdensdata in de overlijdensboeken van de kerk. Ook daar bleken afwijkingen te zijn ten opzichte van de Burgerlijke Stand. Tot zeker in de tweede helft van de 19^e eeuw kom je dit verschijnsel tegen. Pas tegen het eind van de 19^e eeuw komen in mijn familie de doopdata overeen met de geboortedata. Een bekende van mij heeft ooit eens een horoscoop getrokken op basis van de geboortedatum en tijdstip van geboorte. Dit was op basis van een geboorteakte. Ik hoop niet dat ze dat ooit gaat doen met mijn Twentse voorouders. Want niet alleen zijn vaak de geboortedata verzonnen, ook in het opgegeven tijdstip van geboorte heb ik geen enkel vertrouwen meer.

Conclusie

De Twentse boer gaf zeker in de eerste helft van de 19^e eeuw zijn eigen uitleg aan de Burgerlijke Stand. Hou er rekening mee dat een Twentse voorvader zelfs nog in de 19^e eeuw kan voorkomen onder verschillende achternamen. Het is mogelijk dat hij op verschillende boerderijen gewoond heeft en kinderen heeft aangegeven onder de namen van deze boerderijen. Om deze boerderijnamen te achterhalen is het erg handig om de 19^e eeuwse doop-, trouw- en overlijdensboeken te raadplegen. Ze geven vaak een schat aan aanvullende informatie. Vaak zijn deze boeken te vinden in het archief van de plaatselijke kerk of in het archief van de plaatselijke heemkundevereniging.

Literatuur

1. P. Rouing: Mien vader was dee dage luk drok; in: Sinds jaar en dag NGV Twente 1984-2009.

Uit het STADSMUSEUM ALMELO.

Bladerend in mappen met “Allerhande Zaken” kwam ik enkele uitgetypte A4-tjes tegen met het opschrift “Streekgeschiedenis”
Uit het geheel heb ik een klein deel, toepasselijk voor dit themanummer, geselecteerd.

Jan Harzevoort.

TWENTE IN DE FRANSE TIJD

Toen de Franse troepen Twente bezetten was er van verzet nauwelijks sprake.

Aan het bewind van de prinsgezinden kwam een einde. Overal vormden de patriotten een “Comité Revolutionair” of een college van “Provisionele Representanten”. De macht kwam daarbij hoofdzakelijk in handen van de burgerij. Deze overname van de macht door de patriotten verliep overal zonder gewelddadigheden en op verschillende plaatsen nogal geleidelijk.

De Bataafse Republiek bracht ingrijpende veranderingen; alle burgers waren gelijk voor de wet, er kwam een scheiding van staat en kerk, alle heerlijke rechten werden afgeschaft en er werd een modern ambtenarenapparaat opgebouwd.

Al dansten de patriotten – ook in Twente – aanvankelijk om de vrijheidsboom, de geestdrift voor de Bataafse vrijheid ebde spoedig weg. Toen in de nazomer van 1799 Engelsen en Russen in Noord-Holland landden, gaf begin september Enschede zich onmiddellijk over aan een binnenvallend legertje van ongeveer 100 indertijd naar Duitsland gevluchte prinsgezinden. Maar toen vanuit Zwolle een patriots legertje oprukte, trokken de invallers zich na enkele dagen ijlings terug.

De voortdurende oorlog met Engeland en het in het kader daarvan in 1806 door Napoleon afgekondigde Continentaal Stelsel waren niet ongunstig voor de ontwikkeling van de in de loop van de 18de eeuw door linnenredersfamilies als Ten Cate in Almelo en Ter Kuile en Blijdestein in Enschede begonnen textielnijverheid, omdat daardoor de Engelse concurrentie wegviel.

Was de helft van de Twentse bevolking nog in de landbouw werkzaam, een derde deel werkte toen reeds in de textielnijverheid.

Bedroeg de totale Twentse bevolking omstreeks 1675 rond 18.000, omstreeks 1725 was dit aangegroeid tot rond 30.000 en omstreeks 1750 tot rond 50.000. Daarna trad er door de economische teruggang een stagnatie in, zodat omstreeks 1800 de bevolking niet verder was toegenomen dan tot rond 55.000.

Van 1805 tot 1806 stond de uit Deventer afkomstige gematigde patriot Rutger Jan Schimmelpenninck als raadspensionaris aan het hoofd van de Bataafse Republiek. Na de overgangsfase van het Koninkrijk Holland werd ons land in 1810 bij het Franse Keizerrijk ingelijfd. Een belangrijke maatregel uit die tijd was in 1811 de invoering van de **BURGERLIJKE STAND**. Toen werden de geslachtsnamen vastgelegd. Deze namen waren sinds ongeveer 1100 geleidelijk in de westerse wereld ontstaan. Bij de invoering van de burgerlijke stand had bij ons vrijwel iedereen reeds een familienaam.

De meest voorkomende familienamen zijn:

- a. patronymica (vadersnamen): Jansen, Willemink, Douwes, Lambrechtsen, Jellema.
- b. beroepsnamen: Bakker, Dekker, Jager, Kok, Kuiper.
- c. aardrijkskundige namen (plaats van herkomst of van kenmerkende omgeving): van Nimwegen, van Zalk, Oosterbeek, Wartena, Moerman, ter Bogt, ter Brugge, ten Voorde.
- d. naar uiterlijke kenmerken, herkenningstekens en dergelijke: de Groot, de Lange, Klein, Vrolijk, de Haan, Roos.

Het zich bezig houden met stamboomonderzoek noemt men genealogie. Men spreekt ook wel van sibbekunde, maar dit woord is nogal belast omdat het ook door de nationaal-socialisten, voor minder fraaie doeleinden, veel gebruikt werd.

Aan het Franse bewind kwam in 1813 een einde. Op 9 november overschreden de kozakken de grens van het "Département des Bouches de L'Issel" zoals Overijssel tijdens

de inlijving bij Frankrijk heette. Almelo werd op 11 november door de kozakken bevrijd en op de 20ste werd Baron Berend Hendrik Bentinck van de Buckhorst door de de Russische kolonel Naritsjen benoemd tot gouverneur van Overijssel.

Kozakken in Enschede

Uit het STADSMUSEUM ALMELO.

Dit korte bericht vond ik tussen allerlei andere vermeldingen over kerkelijke zaken, betreffende de verkoop van percelen om een reparatie aan de Kerktoren te kunnen bekostigen.

Jan Harzevoort.

De Stads-Provisorie

Op 22 maart 1802 zijn door de Municipaliteit en door de gecommiteerden, 10 van de 16 percelen toegewezen aan de verkopers.

Deze percelen zijn: - Het erve Nollen te Wierden, - den Gaarden op het Sluitersveld, - het stuk land in pacht bij den Brander, - den Hof naast de weide van Jalink (Jolink ?), - de Wildemansgaarden, - een woning alhier ter stede in de Veltensgang, - de beide stukken land in huur bij G.Voskamp, -

een dito in pacht bij G.Vreeman op het Kollenveld, - en eindelijk een reeëlen uitgang van 4 gulden uit het land van G.Veldhuis.

Deze verkoop heeft plaatsgevonden daar de toren van de Gereformeerde Kerk gerepareerd moest worden en waarvan de kosten op minstens f.1200,- geschat werden.

Napoleon

Door: Ton Boswerger, Almere

Vanaf de 17e eeuw verandert de boerderijnaam Wargerink, Wargershuis en Wargersplaatsje in Geesteren gemeente Tubbergen in Wa(e)rger(s).

En verandert deze boerderijnaam overeenkomstig de eeuwenlange traditie na huwelijk o.a. in Leussink, Morshuis of Morsink en Nooitink of Neutink.

De eerste zes kinderen uit het huwelijk in 1797 tussen Joannes Wergers en Joanna Leussink worden als Wergers gedoopt. Niet echter bij de doop van de twee laatsten. Bij de doop van het zevende kind staat vermeld "*op de Boswerger*" en bij het laatste kind in 1818 heet de vader niet meer Wergers maar Boswerger en daarmee ook alle andere kinderen. En is de boerderijnaam Wergers van deze familietak veranderd in de familienaam Boswerger.

1815 30 Aprilis Btus Joes f.l. Joannis Wergers et Joanna Leussink ex Vasse ***op de Boswerger*** susc Gerrardus Joes Leussink et Euphemia Morsink.

1818 04 01 Baptus Joes filius I. Jois ***Boswerger*** et Joanna Leusink ex Vasse susc. Hinricus Luisink et Joanna Neutink.

Waarom deze nieuwe achternaam in Geesteren? Omdat Jan ooit een stukje bos, het z.g. "Agterbos" van Breembroek heeft gekocht om op dat stuk een eigen boerderijtje te beginnen? Of zoals B.J. Hekket zegt "Boswerger wil zeggen de Werger die in het bos woont".

En is deze nieuwe achternaam nou wel of niet onder invloed van Napoleon tot stand gekomen?

Hoe een Zeeuwse vrouw met haar man in Overijssel kwam

Door: E.C.Geerdink v.d.Worp, Enschede

Jurjen Jans, werd op 19-2-1765 in Groningen, in de Martinikerk gedoopt. Zijn ouders waren Jan Gerrits en Aaltje Jurjens en zij woonden in de Oosterstraat in Groningen.

Bij het huwelijk van **vader Jan Gerrits** in 1751 in Bergen op Zoom staat *“Jan Gerrits, jongeman uijt de Graaf, zoldaat int Regiment van Zijn Hoogheid den Prince van Orangie en Nassau, Erfstadhouder etc. ter repartitie van Stad en Lande, alhier in Guarnizoen met Aaltje Jurriens, jonge dochter, geboortig van Windschoten, laatst gewoond hebbende te Groningen alwaar deze geboden ook moeten worden afgeroepen. Beijde Gereformeerd..”* Getrouwt met attestatie van Groningen 24 november 1751.

De vader is misschien in Grave geboren, maar ik heb niets kunnen vinden.

Jurjen Jans trouwde in 1791 in Vlissingen met **Catharina Maria de Rijcke**. In Zeeland en in het leger werd de naam Jurjen veranderd in George en als George is hij ook overleden. **Maria Catharine** was van oorsprong een **Axelse**. De klederdracht van Axel had toen nog gewoon een halsdoekje. Geen extreem hoge schouders, die kwamen pas later in de mode.

Jurjen werd sergeant majoor en heeft (wat wel een wonder is) de Napoleontische veldslagen niet meegemaakt. Ik denk dat hij te klein was. Ik kan Jurjen traceren in het westen van Nederland door de geboorte van de 6 zonen. Tot 1799 zijn ze in **Vlissingen**, daarna in **Den Haag, Haarlem** en in 1809 in **Muiden**. Jurjen zal weinig thuis zijn geweest. De opvoeding van de zoons was in handen van Catharina Maria. Van zoon Johannes, geboren in 1799 in Vlissingen is verder niets bekend. (Doopt en trouw en begraafboeken van Vlissingen zijn bij het bombardement vanuit zee door de Engelsen in 1809 verloren gegaan. Een klein deel is gereconstrueerd). De zoons hebben allen in het westen het vak van kleermaker of schoenmaker geleerd. Een kleinzoon ging ook naar Amsterdam om zich nog wat beter in het timmervak te

bekwamen en een andere ging voor het kleermakersvak naar Duitsland. Ze wisten wat er in de wereld te koop was.

Onze sergeant-majoor George Jans wordt veldwachter in Dalfsen. We kunnen het lezen in de ingekomen post van de Gemeente Dalfsen, van 27 juni 1812. De gemeente heeft een lijst gekregen van de Minister van Oorlog, bestaande uit oud militairen, welke, ingevolge Keizerlijk Decreet, met posten moesten worden begunstigd. De gemeente Dalfsen had tegen gesputterd, geen overschot uit het leger, maar ze kregen een brief terug: *Dat dientengevolge door ons aan hun tot veldwachter is voorgedragen den persoon van Georg Jans, gepensioneerd Sergeant-Majoor.* Ze moesten hem zonder "deliberatie" aannemen ook al hadden ze hem niet nodig!!!

21 Dec. 1812 komt het echtpaar met één zoon, Jan Daniel, in Dalfsen aan. George is nog betrekkelijk jong, bijna 48 jaar. Uit rekeningen van de Gemeente Dalfsen lezen we, *dat G.Jans in 1818 per 1/2 jaar f.78.-- verdient + zijn uniform.*

R.Vorrink dient een rekening in voor het maken van *2 paar laarzen voor de dienaars der politie G.Jans en H.J.v.d.Berg van f. 14.-- + 16 cent zegel.*

Jan Daniel Jans, kleermaker en zoon van George, krijgt voor het maakloon van *2 rokken, vesten en pantalons f.15.-- + zegel van 16 cent.*

J.Bodde in Zwolle rekt voor *13 el groen laken a f.3-- = f.39.--, en 6 dozijn stalen knopen f.6.--, 1/2 el rood kasmier voor f.2, 125.* Dit zal waarschijnlijk gebruikt zijn voor bijvoorbeeld de kraag van het uniform. *In 1833 krijgt George Jans als pensioen f.26.-- per 1/2 jaar.*

De familie woont vanaf 1812 in huis 46 in Dalfsen maar na enige jaren hebben ze een klein huisje gekocht. Het heette "de driehoek" Het lag op de hoek Prinsenstraat, en het kleine huisje stond gedeeltelijk op de weg. Later moest het voor het verkeer wijken (zie K 940). Zoon Jan Daniel trouwde en kwam bij de ouders inwonen. Jan Daniel kreeg nogal veel kinderen, waarvan er ook veel overleden. Ik denk dat het George en Maria te druk was in het kleine huisje. George kocht dus een ander huis in de Prinsenstraat dat in tweeën werd gedeeld. (K920). Zoon Hendrik is hier als schoenmaker begonnen en getrouwd; George en ook Maria Catharina zijn in dit huis overleden.

Maria Catharina zal als Zeeuwse wel enige aandacht hebben getrokken met haar kap met gouden krullen en de andere streeksieraden. Ook haar spraak was anders dan de Drenten gewend waren. Zo'n 100 jaar na haar overlijden was er een gezegde in de familie dat wel werd gebruikt, maar waarvan niemand de oorsprong meer wist. Als er gezegd werd: *"Kijk daar eens"* dan zei mijn moeder (1888-1980) *"Kiek, een kacheltien op de diek"*. Google leerde me dat een *kacheltien* Zeeuws is voor een *veulentje*. Dus eigenlijk werd er gezegd: *"Kijk, een veulentje op de dijk"*.

10 Mei 1875 is "de driehoek" al afgebroken, want er wordt dan in de gemeenteraad gesproken over de bestemming van het lapje grond. Het is 31 el groot. Het mag vooral geen mestvaalt worden. 22 April 1876 wordt er een verzoek gedaan om het stukje grond te mogen kopen. Helaas stond er niet bij van wie dat verzoek was, het werd trouwens afgewezen; het mocht wel verhuurd worden. *Raadsvergadering 19 maart 1890. Aan de orde een verzoek van Meindert van Beinum, bakker te Dalfsen om aan hem in koop af te staan een perceel grond, gelegen naast zijn woning, tot het bouwen eener bakkerij.* Het is voor de gemeente een waardeloos stukje grond en de straat zou er door verfraaien als er een "net gebouw" op geplaatst werd. De raadsleden gaan akkoord. En zo kwam een einde aan het huisje "de Driehoek", dat het verkeer zo lelijk in de weg stond.

voetnoot M. Kamphuis-van Beinum. Zwolle, 2 Februari 1994 heeft de bewoners van de huizen uitgezocht

**Ambachtelijke lijstenmakerij
meer dan 2000 voorbeeldlijsten**

Let op! Wij zijn verhuisd naar Hengelo
Drienerbeekweg 30
7557 AN Hengelo
074-242 37 57 / 06 54 66 13 87

Laat uw oude documenten door ons reproduceren en inlijsten:

- * Een uniek kunstwerk aan de muur
- * Het origineel kan veilig in de kluis
- * Meerdere exemplaren mogelijk: de rest van de familie kan er ook een krijgen
- * Niet van echt te onderscheiden, vaak mooier dan het origineel

e-mail: info@fotogaleriekistemaker.nl
www.lijstenmakerijkistemaker.nl
www.fotogaleriekistemaker.nl

Johannes Hermannus ter Ellen (1790 - 1812)

Door: Hennie Kok

Eerst beroeps toen dienstplichtig

Inleiding

Het inschrijven in één van de stamboeken van het beroepsleger tijdens de Bataafse Republiek (1795 - 1806) en tijdens het Koninkrijk Nederland (1806 - 1810) gebeurde in de legerplaats zonder nadere verificatie. Dat laatste wil zeggen dat wanneer de nieuwe kandidaat naam, geboortedatum, adres en woonplaats opgaf er niet gekeken werd naar iets als de geboortedata van de persoon in kwestie in kerkboeken. Doordat de gegadigden veelal hun geboortedatum niet kenden en meestal analfabeet waren konden zij niet verifiëren of hun naam op de correcte wijze opgeschreven was. Deze stamboeken kenmerken zich daarom door vele onbetrouwbare gegevens.

Toen begin 1811, na de annexatie in 1810 door Frankrijk van het Nederland boven de Grote Rivieren, de eerste lichte dienstplichtigen gerekruteerd werd was de administratieve aanpak veel nauwkeuriger. De eerste registratie begon in hun woonplaats, de keuring in het kanton. Vooral door controle in kerkboeken en bij onduidelijkheid door inzet van betrouwbare getuigen werd een stevige basis gelegd voor een goede persoonsbeschrijving. Dit laatste werd nog uitgebreid met registratie van zijn lichaamskenmerken en indicaties over de ouders. Bij aankomst in het opleidingsinstituut, depot geheten, werden de reeds vastgelegde gegevens, vastgelegd in het stamboek. Er was dus eenduidigheid van gegevens tussen de administraties van de woonplaats en het regiment. Het kunnen opsporen van deserteurs werd dus niet belemmerd door het feit dat er verschillen konden bestaan tussen die administraties. In 1810 werd het beroepsleger van het voormalige Koninkrijk Nederland geïntegreerd in het Franse leger. Ook de stamboeken kregen de vorm zoals die bij de Fransen gebruikelijk was. De gegevens over naam en geboorte bleven echter afkomstig van de beroepssoldaat zelf met alle gevolgen van dien. Zo werd soms een bericht van een

beroepssoldaat die gedeserteerd was niet begrepen door de overheid in de woonplaats waar hij wel geboren was. Ook werden er opsporingsberichten gestuurd naar de verkeerde gemeente. Zo kwam in Oldenzaal het signalement van Jean Bremmers aan, de zoon van Gerard en Sientje Alberink In werkelijkheid was het Johannes Breembroek ook geheten Alberink geboortig uit Geesteren. Breembroek is nooit gevonden, hij trouwde in 1823 met Joanna Maria Evers. Het bericht dat de ambtenaar bij dergelijke aanvragen terugstuurde was: 'Il est inconnu dans cette commune'¹. Dit was ook het geval met ene Jean Trille afkomstig uit Oldenzaal.²

¹ Hij is onbekend in deze gemeente.

² Het stadsbestuur stelde in 1811 dat de op te sporen deserteurs Jean Frille, Jean Bremmers, Regnier Heyns en Gerrit Kuipers wellicht uit de gemeente Weerselo kwamen.

Jean Trille

Op 14 januari 1811 deserteerde Jean Trille; infanterist van het 123ste Regiment van Linie. Deze troepenmacht was op weg naar haar nieuwe depot bij Boulogne. Jean was als beroepssoldaat afkomstig van het Hollandse 2de Regiment Infanterie waar hij op 28 oktober 1810 in dienst was getreden.

Op 1 februari werd hij bij verstek veroordeeld tot 9 jaar dwangarbeid en zijn ouders kregen een boete van 1500 Francs opgelegd, een bedrag dat bij arme mensen vaak leidde tot verbeurdverklaring van goederen. Er werd op 4 februari 1811 een opsporingsbevel opgesteld door een majoor van dat regiment vanuit Bergen Op Zoom.

Daarin stond dat Jean op 22 december 1791 in Oldenzaal geboren zou zijn als zoon van Lucas en Christine. De *maire* van die stad werd gewaarschuwd. Het antwoord was, zoals hierboven al aangegeven negatief. In het stamboek van het regiment waren de gegevens praktisch gelijk aan het opsporingsbevel zij het dat als geboortedatum 28 november 1779 werd opgegeven en de naam gespeld werd als Trelle.³ In de kerkboeken van de stad Oldenzaal blijkt dat rond die datum geen kinderen met de naam Trelle geboren waren.⁴ Uitgaande van het feit dat de toenmalige administrateurs van het Hollandse leger een naam opschreven zoals het uitgesproken werd zou het wellicht opportuun zijn om de naam *Trelle* te associëren met de *ter Ellen* een bekende Oldenzaalse familienaam. Het blijkt nu dat op 4 april 1784 een Lucas ter Ellen trouwde met Christina van den Berg alias Borg.

³ Chateau de Vincennes, Inv.Nr. 21 YC 865, 123ème Régiment d'infanterie de ligne, Matricule Nr. 1826

⁴ Wanneer er in Genlias in zijn algemeenheid naar de naam Trelle wordt gezocht worden er slechts 3 resultaten gemeld. Twee keer betreft het ene moeder Elisabeth Trelle, woonachtig in Zaandam, getrouwd met ene Jochem Fredrik Pril waarvan de kinderen trouwen in Oldenzaal. Wanneer naar Jochem Fredrik Pril wordt gezocht dan blijkt hij op 25-02-1826 getrouwd te zijn met Elisabeth ter Ellen. De ambtenaar van de Burgerlijke Stand in Oldenzaal maakte dus dezelfde fout als destijds de administrateur van het regiment. Hij schreef iets fonetisch op en controleerde dit niet in de Registers van de Burgerlijke Stand.

Een overeenkomst met het stamboek en het opsporingsbevel dat een nader onderzoek rechtvaardigt.

*Infanterist ± 1811
123^e Regiment van Linie*

De familie ter Ellen

Lucas en Christine kregen 4 zoons en 1 dochter en wel Arnoldus (05 augustus 1784), Georgius (28 november 1785), Nicolaas (26 augustus 1787), Joannes Hermannus (05 juli 1790) en Hermina (16 oktober 1792).

Van de 5 personen komt er in de doop-, trouw en overlijdensboeken van de Burgerlijke Stand alleen vader Lucas en zoon Nicolaas voor. Lucas hertrouwde nog twee keer, de laatste keer op 74-jarige leeftijd met de 29-jarige Hendrika Loohuis. Bij haar verwekte hij nog 2 kinderen. Nicolaas trouwde op 6 februari 1815 met Geertruid Ekelhof.

Van de 3 andere zonen komen er twee voor in de stamboeken van de Napoleontische regimenten.

Allereerst Arnoldus (05-08-1784); hij trad op als vervanger van Gerrit Molthof nu Boerrichter, boerenzoon uit de Lutte. In het contract, gesloten op 12 februari 1812, bedong hij een som van 1000 gulden die uitbetaald zou worden aan het einde van zijn diensttijd. Bij overlijden of sneuvelen diende het bedrag uitgekeerd te worden aan zijn broers. Bovendien legde hij vast dat op moment van indiensttreding er 200 gulden zou worden uitbetaald aan zijn zoon. Hij werd opgenomen in het 87ste Cohort⁵ dat aanvankelijk de taak had om het eigen grondgebied te verdedigen. Na de nederlaag van Napoleon in Rusland werd het echter ingezet in Duitsland. Arnoldus werd overgeplaatst naar het 147ste Regiment dat in de slag bij Kulm, 31 augustus 1813, grote verliezen leed. Van Arnoldus ontbrak sindsdien elk spoor.

Rond dezelfde tijd werd Johannes Hermannus (05-07-1790) opgeroepen. Hij behoorde tot de lichterij 1810 en werd ingelijfd bij het beroemde eerste bataljon pontonniers⁶ in Straatsburg dat tot dan toe alleen maar beroeps herbergde.

⁵ Chateau de Vincennes, Inv.Nr. 23 YC 155, Matricule Nr. 142.

⁶ Chateau de Vincennes, Inv.Nr. 25 YC 224, 1 Batallion de Pontonniers Strasbourg, Matricule Nr. 1978.

In Twente waren dat er maar drie. Behalve hijzelf waren dat zijn plaatsgenoot Gerard van Zutphen⁷ en Anton Grooten⁸ uit Haaksbergen. Ze waren allen timmerlieden. Op 23 februari 1812 moesten ze zich melden in Zwolle en ze arriveerden op 22 maart 1812 in Straatsburg. Ze waren betrokken bij het slaan van één van de twee bruggen over de Berezina op 26 november 1812. Hierdoor werd de ontsnapping van Napoleon mogelijk. De zin: *À faite la campagne de 1812 en Russie est présumé y avoir été fait prisonnier de guerre*⁹ staat bij de meeste pontonniers in het stamboek en helaas ook bij de drie Twentenaren.

Johannes Trelle kan gelijkgesteld worden met Johannes Hermannus ter Ellen. Johannes Trelle kan na zijn desertie op 14 januari 1811 zonder herkenning in Oldenzaal gewoond hebben onder zijn naam Johannes ter Ellen. Hij had echter begin 1812 de pech dat hij als dienstplichtige van de Klasse 1810 opgeroepen werd. Vraag: In hoeverre is deze aanname juist?

Johannes Trelle versus Johannes Hermannus ter Ellen

Een vergelijk tussen enerzijds de gegevens in het opsporingsdocument en in het stamboek van Jean Trille alias Trelle en anderzijds in het stamboek van Johannes Hermannus ter Ellen levert het volgende beeld:

⁷ Gerardus werd op 12 januari 1790 geboren als zoon van Joannes en Margareta Groensmit. Hij was 1,77 meter lang en was zowel wever als timmerman.

⁸ Anton Grooten werd op 18 januari 1790 geboren in Hengevelde als zoon van Gerrit en Hermina Damveld. Hij was 1,78 meter lang en was timmerman. Dat hij nog steeds in dienst was had als gevolg dat zijn broer niet in dienst hoefde te komen.

⁹ Ten gevolge van de krijgstoet in Rusland in 1812 wordt verondersteld dat hij is krijgsgevangen gemaakt.

	Opsporingsdocument deserteur 4-2-1811	Stamboek 123 ^{ste} Regiment	Stamboek Pontonniers
Naam	Jean Trille	Jean Trelle	Jean Hermen Ellen
Geboortedatum	22-12-1791 Oldenzaal	28-11- 1779 Oldenzaal	5-7-1790 Oldenzaal
Ouders	Luc et Christine	Lucas et Christine	Lucas et Christine van den Berg
Lengte	176	176	170
Haar	Blond	Blond	Blond
Wenkbrauwen	Blond	Blond	Blond
Ogen	Blauw	Blauw	Blauw
Voorhoofd	Gewoon	Normaal	Rond
Neus	Gemiddeld	Gewoon	Klein
Mond	Gemiddeld	Gemiddeld	Gemiddeld
Kin	Rond	Rond	Rond
Gezicht	Vol	Vol	Ovaal kleine puistjes
Opkomst dienst	Beroeps fuselier	1-11-1810 bij 123 ^{ste} komt van 2 Reg. Inf. Holl.	23-02-1812, pontonnier
Einde Dienstverband	Desertie 14-01-1811	Desertie 14-01- 1811	Opkomst 23- 02-1812
Controle geboorte	Niet	Niet	Correct

Tabel 1: Vergelijk tussen Johannes Trelle en Johannes
Hermannus ter Ellen

Analyse:

Naam, geboortedatum en namen ouders betreffende Johannes Hermannus ter Ellen binnen stamboek Pontonniers zijn volledig in overeenstemming met het katholieke doopboek van Oldenzaal. De namen van de ouders zijn binnen de drie documenten in overeenstemming met elkaar.

Combinatie Lucas en Christine komt verder niet in Oldenzaal voor noch in het Protestantse Trouwboek (1770-1791) noch in het Katholieke Doopboek (dezelfde periode). Conclusie: Johannes Trelle en Johannes Hermannus ter Ellen zijn tenminste broers. Vraag: In hoeverre kunnen de andere broers Arnoldus (05 augustus 1784), Georgius (28 november 1785) en Nicolaas (26 augustus 1787) zich uitgegeven hebben voor Johannes Trelle? Antwoord: Onwaarschijnlijk de ene opgegeven geboortedatum 14 november 1791 benadert het dichtst de geboortedatum 5 juli 1790 terwijl bij de ongeletterden het 'er naast zitten' van een geboortedatum een spreiding had van wel 5 jaar. Conclusie: Johannes Trelle is Johannes Hermannus ter Ellen.

Samenvatting

De militaire carrière van Johannes Hermannus ter Ellen alias Johannes Trelle was uitermate grillig. Als zeer jonge beroeps deserteerde hij en ontsnapte vervolgens aan dwangarbeid omdat de legeradministrateur zijn naam niet correct had opgeschreven en dat daardoor de maire van Oldenzaal de oproep van het opsporingsbevel verkeerd beoordeelde. Johannes Hermannus leefde daardoor een jaar als vrij man in zijn geboortestad. Begin 1812 werd hij desniettemin gerekruteerd als dienstplichtige en juist hij kwam zeer waarschijnlijk om als pontonnier bij de Berezina. Ook dat is bizar, iedereen leert op school deze geschiedenis maar geen regionaal historicus heeft ooit onderzoek gedaan welke gewone soldaten hierbij betrokken waren. Nogmaals in Twente waren het Gerard van Zutphen, Anton Grooten en Johannes Hermannus ter Ellen.

Voor de genealoog is het wellicht interessant te begrijpen dat ook na 1811 veel namen fonetisch opgeschreven werden en ook niet gecontroleerd werden. Zo werden bij een huwelijksaankondiging de exacte naam van de moeder niet gecontroleerd.

Opmerkelijk

Door: Otto Huizinga

Archiefverbeteringen en andere spookfels

Door dr. Jarich Renema uit Heerenveen wordt uitgebreid uit de doeken gedaan hoe een archief niet een maagdelijke tekstverzameling is maar in de loop der tijd, onder druk van verschillende omstandigheden, ook 'verbeterd' wordt. Tegenwoordig soms door gelijkhebbende genealogen die een 'fout' menen te ontdekken in de archiefteksten. Voorheen echter ook om redenen van eer en roem zoals in het geval van het niet of wel erkennen van vaderschap, of om de notaris een beetje te helpen met de vraag wie dan toch de erfgenamen zijn van de overledene.

Het hele artikel staat in: Oostgelden Tijdschrift voor Genealogie en Boerderijonderzoek jrg. 27 nr. 2 2^e kwartaal 2010

De Graaf van Bentheim

Er is een kroniek ontdekt uit de 15^e eeuw die het leven beschrijft van de graven van Bentheim van begin 12^e eeuw tot 1485. De kroniek is in de omgeving van Almelo geschreven en bevat Nederlandse, dat wil zeggen IJssellandse taalinvloeden. Het zal vertaald en becommentarieerd worden door dr. Friedel Helga Roofs uit Münster.

Bron: Emsländische und Bentheimer Familienforschung Band 21; Heft 105/106 Juli/September 2010

Indische Paspoorten

Inwoners van Indonesië met een Nederlandse afkomst die in 1949 naar Nederland terug wilden hadden een Nederlands paspoort nodig. Dat moest bij het Hoge Commissariaat te Jakarta aangevraagd worden. Hierbij bleek dat de wetgeving over het Nederlanderschap een ingewikkeld stukje regelkunst te zijn. De aanvraagkaarten zijn bewaard gebleven. De kaarten zijn gedigitaliseerd en zijn wegens privacy wetgeving alleen toegankelijk voor direct betrokkenen en nabestaanden. De catalogus is beschikbaar via de Centrale Catalogus van het CBG.

Voor het hele artikel lees: Genealogie jrg.; 16 nr. 3; september 2010. Zie ook:

http://www.inghist.nl/pdf/Broncommentaren/voorlopig/Broncommentaren_5-157_176.pdf

Van Heiligen naar Helden

De instelling van de Burgerlijke Stand in 1811 stond niet op zichzelf, het was deel van de ontwikkeling van een nationale identiteit. Het grotere kader was de nationalisatie van de openbare herinneringscultuur. Het begraven in en bij kerken werd definitief verboden in 1829. Vanaf deze tijd was de herinneringscultuur rondom familie- en privégraven onderworpen aan de door de wereldlijke overheid opgestelde regels van de openbare begraafplaatsen. Ook de genealogische boekstaving van de memoriecultuur werd genationaliseerd. In plaats van de kerkelijke memorieboeken (vóór de Hervorming) en doop-, trouw- en begraafboeken (daarna) werd vanaf 1811 de Burgerlijke Stand maatgevend. Ook de grafrechten werden door de overheid bijgehouden.

Lees het gehele artikel over memoriecultuur in: Genealogie, tijdschrift voor familiegeschiedenis; jrg. 16; nr 3; september 2010

Baron von Münchhausen was niet alleen avonturenverteller, hij was ook getrouwd met de 50 jaar jongere Bernhardine Friederica Louise von Brun. Na de scheiding van baron von Münchhausen ging deze mevrouw in Didam, Gelderland, wonen waar ze baljuw Abraham de Both leerde kennen. Na hun huwelijk en zijn ontslag vestigden ze zich in 's-Heerenberg waar Both als advocaat actief was.

Dit staat allemaal uitvoerig beschreven in:

Deurvorst, L; Het Uur van de Waarheid. Bährne Louise von Brun (1773-1839) en de mannen in haar leven; ISBN 9789078202578 (Bron Genealogie; jrg. 16; nr. 3; sept. 2010)

Brinken in Vriezenveen

Ik ken de brink in de betekenis van dorpsplein. Herman Dasselaar beschrijft hoe het woord brink in Vriezenveen de betekenis had van het stuk grond naast de boerderij. Hij gaat in zijn artikel verder in op de precieze betekenis van brink in de verschillende streken in Drenthe en Friesland.

Raadpleeg je etymologische bronnen dan wordt het woord brink naast de betekenis dorpsplein verbonden met steile heuvel en nat grasland. Waarschijnlijk is het verwant aan het woord berm in de betekenis van rand en het woord braam in de betekenis van opstaande rand.

Het artikel van Dasselaar is te lezen in: Waver 't Vjenne nr. 31 2010

Bron etymologie: Philippa, dr. M.; Etymologisch woordenboek van het Nederlands

Toeristische gids voor Overijssel

Voor de mensen die Overijssel willen bezoeken en op zoek zijn naar een handige reisgids met tekst en beeld is er goed nieuws. Na lang afwezig te zijn geweest is de 'Weghwyser door de Provincie van Overijssel' van Wilhelm Nagge weer in druk verschenen. Deze gids is uitgegeven in 1724 door Jan de Lat in Deventer en is de eerste reisgids voor Overijssel. Hij is heruitgegeven en voorzien van een uitgebreide inleiding en commentaar door Clemens Hogenstijn in 2010.

Voor meer informatie lees het artikel in:

Mijn Stad Mijn Dorp; Drie eeuwen oude reisgids nog prima bruikbaar.

Of bezoek:

http://www.sabinfo.nl/index.cfm?method=c.dsp_uitgaven

Immigranten

De schatting is dat 98% van de Nederlanders buitenlandse voorouders heeft.

Hiermee opent de website www.vijfeeuwen-migratie.nl. Deze website is een initiatief van het Centrum voor de Geschiedenis van Migranten. Een heldere website met veel informatie. Het tijdschrift Genealogie, jrg. 16, nr.4 vermeldt dat er een genealogische pagina in de maak is.

de Stiefkinderen van de genealogie

Cor de Graaf, archivaris en redactielid van Gens Nostra, gaat er van uit dat stiefkinderen door genealogen stiefkinderlijk behandeld worden en hij geeft daar ook argumenten voor. Hij schrijft er een lezenswaardig artikel over in het tijdschrift Genealogie, jrg. 16, nr.4

Memoriecultuur

Kees Kuiken, historicus en sinoloog, beschrijft memoriecultuur als een mengsel van publiek en intiem herdenken en herinneren.

Een paradox lijkt te zijn dat herinneren en vergeten hier nauw aan elkaar verbonden zijn. Vervolgens wordt er uitgewijd over de betekenis hiervan voor de joodse-, indische- en joods-indische cultuur.

Voor het gehele artikel lees: Herinneren en vergeten in Genealogie jrg. 16, nr. 4.

SCHOENMAKER
VOETCOMFORT

Oostwal 6
Oldenzaal
Tel: 0541-537011

Erkend schoenconsulent

- ☺ **ruim assortiment in comfort schoenen.**
- ☺ **diverse breedtematen: E t/m ML.**
- ☺ **eerlijk advies.**
- ☺ **uitstekende service: oa. huisbezoek.**
- ☺ **bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen.**
- ☺ **Carintpas 10% korting op niet afgeprijsde schoenen.**

www.schoenmaker-voetcomfort.nl

- & Begeleiding en advisering bij aankoop en verhuur**
- & Begeleiding en advisering bij huur en verhuur**
- & Taxaties**
- & Planvisie**
- & Bedrijfsonroerend goed**
- & Nieuwbouw**
- & Hypotheken**
- & Vastgoedbeheer**

Bisschopstraat 18
7571 CZ Oldenzaal
Tel. 0541 – 522022
www.etpmakelaars.nl

De Verfhall-Hengelo

*Als kleur in uw leven
echt belangrijk is !!!*

Binnenhavenstraat 54
7553 GJ Hengelo
te. 074-2435805
www.deverfhall.nl

**Op onze scherpe prijzen geven we 10 procent
extra korting voor NGV-leden.**

Schilder van het Oost-Nederlandse landschap

Door: Riet Strijker

Arnold Marc Gorter (1866-1933), geboren in Almelo en overleden in Amsterdam, was verknocht aan zijn geboorteland Twente. Hij maakte er vanaf zijn jeugd zwerftochten over het platteland en genoot van het landschap en de natuur.

Die vroeg opgedane indrukken bepaalden zijn blijvende liefde voor het landschap van Oost- Nederland: Twente, Drenthe en de Gelderse Achterhoek. Hij werd geïnspireerd door zijn moeder, Geertruida Catharina Gorter-ten Cate Hoedemaker (1828-1907). Zij was een verdienstelijk aquarelliste van bloemstillevens en werd daarom wel "Rozenkoningin" genoemd.

Veel werk van Gorter kenmerkt zich door een wat melancholieke sfeer. Met titels als bijvoorbeeld: "Na de regen", "Grijze herfst dag" of "Vroeg voorjaar na een bui". In het gastenboek bij de expositie van Gorters werk in het Stedelijk Museum Zutphen, schreef een mevrouw onlangs, dat ze er erg somber van werd.

Koningin Wilhelmina, die bij haar bezoek aan de jaarlijkse ledententoonstelling van Arti Amsterdam in 1908 en 1911 werd begeleid door Gorter, was van hem en zijn werk onder de indruk. In 1911 ontving hij van Hare Majesteit de gouden medaille voor het schilderij "Winter". Vermoedelijk was dit het sneeuwlandschap met boerderij, dat voor de oorlog op Paleis Noordeinde hing. In het najaar van 1921 nodigde Hare Majesteit Gorter uit om als haar gast op Het Loo herfstkleuren te komen schilderen en om dan 's avonds hun beider werk te bespreken. In mei 1922 kreeg Gorter de invitatie om mee te gaan op een bootreis langs de Noorse fjorden, waar, behalve de koningin, ook prins Hendrik, prinses Juliana en Hendriks broer Adolf aanwezig waren. Gorter benadrukte echter zelf, dat hij nooit de leraar van Hare Majesteit is geweest. Iets dat hem ook nooit gevraagd is. Wilhelmina zag hem als collega-schilder, openstaand voor kritiek en raadgevingen. Iemand waarmee zij diepgaande gesprekken kon voeren over de natuur. Zij miste misschien uiteindelijk bij Gorter, dat, wat

zijzelf steeds als onderliggende gedachte voelde, namelijk de natuur als eerbetoon aan de schepping en de Schepper. Dit zal de zeer gelovige vorstin uiteindelijk hebben doen uitzien naar een meer verwante ziel, die zij uiteindelijk vond in Louis van Soest. Gorter was Doopsgezind opgevoed maar heeft dat geloof niet overgenomen. Veel later, in Amsterdam, zou hij zich aansluiten bij de Vrije Gemeente.

De laatste jaren besteedde Gorter naast het schilderen, zijn tijd aan bestuursfuncties bij Arti en aan diverse organisatiecomités. Gorter had vaak last van zijn maag, een kwaal die hem uiteindelijk fataal zou worden. De vermoedelijke oorzaak van deze aandoening lag in het gebruik van het zeer giftige pigment loodwit, dat hij vooral gebruikte in zijn sneeuwlandschappen.

Bij zijn crematie te Velsen waren zeer veel prominenten aanwezig. Onder andere Jhr. Dr. A. Roëll, commissaris der koningin in Noord Holland; C.W.J. Baard, directeur van het Stedelijk Museum Amsterdam; Jan Sluyters; Lizzy Ansingh enzovoorts.

De heer Bobeldijk sprak namens Arti over Gorter o.a. de woorden: "Als schilder een zondagskind, de juiste man op het juiste moment. Als mens beminlijk en eenvoudig."

Voor het publiek vertegenwoordigde, al tijdens zijn leven, het werk van Arnold Marc Gorter de Haagse School. Bovendien won het aan belangstelling omdat het ging om het landschap achter de IJssel. Een onderwerp dat er tot dan toe in de kunstwereld bekaaid vanaf gekomen was.

Bron: A.M.Gorter 1866-1933 Schilder van het Oost-Nederlands landschap uitg. Walburg Pers, 2011

Bruggetje over de Loolee

Het is een wonderschone aquareel. De voorstelling is fijn gepenseeld, zonder gedetailleerd te worden. We zien een grijsig landschap. Donkere kleuren. De lucht lijkt op die van een regenachtige dag. Het is net even droog. Er zijn wat lichte vlekken maar niet zo licht, dat het lijkt of de zon direct gaat schijnen. In de verte zien we het kleine platte bruggetje. De bomen langs de Loolee zijn kaal, het lijkt een middag in de late herfst. Verderop in het weiland staan twee koeien. Ze zullen binnenkort wel binnengehaald worden. Ondanks de doffe, groene, bruine en grijze tinten is de afbeelding toch niet somber. Een beetje weemoedig. Knap is dat.

De genealogie van Gorter kunt u vinden op de website.

Hoe gaat het met het Twentebestand ?

Door: Henk Zorn en Irene Walstra

Is het de moeite waard voor de genealoog om het Twentebestand te raadplegen ?

Van iemand die heel veel aan de totstandkoming heeft bijgedragen zult u als antwoord “ja” verwachten. Toch is dat niet altijd het geval.

Wanneer is het antwoord “Nee” ?

1. als men met het onderzoek nog niet gevorderd is tot ongeveer 1850;
2. als er geen enkele aanwijzing richting Twente is, bijvoorbeeld door de achternaam.

Uit de belangstelling voor het Twentebestand , verder aangeduid als TB, in de 25 jaar van zijn bestaan, blijkt de relevantie.

Hoe was en is het TB te raadplegen ?

In de eerste 10 jaren van zijn bestaan, dus tot 1995, was dat niet zo eenvoudig. In deze jaren was het TB een onderonsje van bestuursleden en enkele enthousiaste leden van de afdeling Twente. Informatie kon men alleen bij eerste ondergetekende inwinnen. Immers, internet bestond nog niet, was althans nog niet doorgedrongen tot het grote publiek.

Toen ik het bestuur verliet echter kwamen er weinig of geen vragen van afdelingsleden meer. Het Bestand is kort daarna op het Gemeentearchief Enschede beschikbaar gesteld. Het is daar, volgens de archivaris, redelijk frequent geraadpleegd.

Wat later, zo rond 2000, is het bestand ook beschikbaar gekomen in Hengelo, bij het Infocentrum van de afdeling Twente (GIT).

Ná 2003 is bijgehouden hoe vaak TB via internet geraadpleegd werd; zie bijgaande tabel.

Jaar	Gemiddeld aantal bezoeken a.d. site per dag
2004	22
2005	26
2006	50
2007	43
2008	47
2009	49
2010	52
2011	68 ¹⁰

In totaal is dat ruim 100 000 keer geweest. Zeker een half miljoen maal werd een gezinsblad geraadpleegd. Dit aantal zou als bewijs kunnen gelden dat raadplegen in het algemeen als “de moeite waard” beoordeeld wordt.

Hoe wordt er over TB gedacht ?

Commentaar dat wij in de loop der jaren hebben gekregen is onder andere:

- Het Bestand is een samenraapsel van ongecontroleerde bijdragen van “jan en alleman”.

Het TB is inderdaad begonnen als een verzameling genealogische overzichten, maar tegenwoordig is het aantal bewerkingen van doop- en trouwboeken enorm toegenomen. Ook worden de genealogische overzichten zoveel mogelijk gecontroleerd.

Het is nu een mix van bronbewerkingen en genealogische overzichten.

- Het Bestand barst van de fouten. Dat is waar. Doop- en trouwboeken bevatten heel veel fouten. De opstellers ervan

¹⁰ Op 19 januari 2011 verscheen ter gelegenheid van het bereiken van de 100 000ste persoon ingevoerd in het TB een kort artikel van Jan Lage Venterink in de Twentse Courant Tubantia. Op die dag en de dagen er na schoot het aantal bezoeken omhoog.

waren vaak weinig geletterd, en hun handschrift erbarmelijk. Transcribeurs moesten, en moeten nog steeds vaak gokken. Personen gebruikten vaak verschillende achternamen, wat aanleiding geeft tot grote verwarring. En het aantal voornamen in Twente was beperkt, hetgeen de verwarring vergroot.

Het is misschien wel aardig aan te wijzen wat er mankeert aan het bestand maar nuttiger is om dat te melden. Gelukkig nemen velen de moeite om correcties en aanvullingen aan ons te sturen.

- Het Bestand is incompleet.

Ook dat is waar. Er zijn helaas flinke hiaten in de DTB-boeken. Soms kunnen volkstellingen, belastinggegevens en notariële akten hier uitkomst bieden. Maar de bevolking van Twente blijkt ook veel groter dan oorspronkelijk ingeschat: we zijn nog lang niet klaar met invoeren. Er zijn thans meer dan 107 000 personen ingevoerd, waarvan waarschijnlijk meer dan een paar duizend dubbel.

Conclusie

- Heb je mogelijk voorouders in Twente, ga naar www.twentebestand.nl en kijk of je wat van je gading kunt vinden.
- Iedere dag wordt TB nog gecorrigeerd en uitgebreid.
- Wij waarderen het buitengewoon als u ons correcties of aanvullingen meldt.

Leden stellen zich voor

Voor inspiratie en inzicht in wat er bij en door de leden van de afdeling Twente gebeurt wordt de rubriek "Leden stellen zich voor" weer opgestart.

Leden die geïnterviewd willen worden voor een bericht in het TG tijdschrift over hun activiteit en binding met de genealogie kunnen zich aanmelden bij Otto Huizinga, gaarne per email: otto@wxs.nl.

Bronnen Duitse doop- trouw- en overlijdensboeken

Wist u dat ons lid Frans Agterbosch zijn zolder opruimt?
 Dat hij daarom aan de afdeling een kleine 400 boeken met
 Duitse bronnen heeft geschonken.
 Dat daarvan twaalf delen nog niet in het GIT aanwezig waren.
 Dat we ze in de bibliotheek van het GIT opnemen.
 Dat we daar heel blij mee zijn.
 Dat we onze leden dit geluk ook gunnen.
 Dat we daarom de overige boeken voor DRIE Euro per stuk
 aan belangstellende leden verkopen.
 Dat u de bestellijst voor deze boeken kunt inzien op onze
 website: <http://twente.ngv.nl/>.
 Dat u uw bestelling kunt zenden aan Johan Leushuis, e-mail:
Jleushuis@hetnet.nl
 Dat u de boeken dan bij hem thuis of tijdens onze lezingen
 kunt ophalen.
 Dat als u ze wilt laten opsturen, er wel verzendkosten
 bijkomen.
 Dat dit bericht al eerder is verstuurd aan alle leden met een
 profiel op de NGV-website.
 Dat, als u dit bericht nog niet eerder had gelezen, het een
 reden kan zijn om ook een profiel aan te maken!

Marieken Scholten-Sijeses, secretaris

	<p>Inkoop / verkoop Verzamel-objecten Goud & zilver</p>
<p>Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.</p>	
<p>oude ansichten munten – filatelie - fdc's - poststukken</p> <p>GOUD – ZILVER – SIERADEN</p>	<p>Firma den Riet Heutinkstraat 20 7512 GM Enschede Tel : 053 4312567 Email : denriet@home.nl WWW.VERZAMELSTEK.NL WWW.COLLECTABLE4ALL.COM WWW.GOUD-INKOOP-ENSCHEDENL</p>

Agenda 2012 NGV afdeling Twente

Voor de eerste helft van 2012 zijn de data voor de lezingen: 14 januari, 11 februari, 10 maart en 12 mei.

De afdelingsledenvergadering wordt gehouden op 14 april 2012.

De sprekers zullen later – via e-mail – bekend gemaakt worden. Zorg dus dat uw profiel bij de NGV up-to-date is, anders mist u deze informatie.

Alle bijeenkomsten vinden plaats in de Stephanshof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van bijeenkomsten begint om 13:00 uur. De aanvang van de lezing of vergadering is om 14:00 uur. Einde van de bijeenkomst is in principe om 16:00 uur.

Tijdens de bijeenkomsten zijn – in principe - aanwezig: het bestuur; documentatie in de vorm van de leestafel; algemene afdelings- en NGV-informatie; onderzoeksgegevens van de NGV Contactdienst; de Genealogische Databank Twente (GDT) en transcripties van de Stichting Genealogische Werkgroep Twente (SGWT). Meestal zijn boeken van de Overijsselse Bibliotheekdienst aanwezig.

De Financiële Managers

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN, BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

Informatie NGV afdeling Twente

Verzameld door de redactie

Website

De afdeling heeft een eigen website waarop, veel informatie te zien is. Het adres is <http://twente.ngv.nl> Ook via de landelijke website van de NGV www.ngv.nl kan de informatie over de afdeling worden bereikt.

Op de site vindt u onder andere:

- algemene en afdelingsinformatie NGV
- activiteiten van de afdeling zoals
 - aankondiging (maandelijkse) lezingen
 - Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT)
- profielen, mailadressen en websites van leden
- veel links naar andere sites met genealogische / historische informatie

Cursussen

De NGV afdeling Twente organiseert cursussen voor zowel beginners als gevorderden in genealogie en oud-schrift. Bij het ter perse gaan van dit nummer waren de afspraken voor het seizoen 2011-2012 nog niet rond. Kijk voor meer informatie regelmatig op de website

Genealogisch correspondent

De afdeling wil iedereen met vragen op genealogisch gebied helpen en heeft daarvoor een ervaren genealoog beschikbaar in de persoon van Anton Hilgerink die er voor zorgt dat uw vragen op de goede plek terecht komen. Hij is te bereiken via corespondent@home.nl

Overige informatie

Heeft u nog vragen of opmerkingen met betrekking tot de NGV en de afdeling Twente of bent u nog geen lid en wilt u dat wel worden, neem dan contact op met de secretaris van de afdeling secretaris@twente.nl

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.
Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen,
Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.
Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : Jan Oude Munnink, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. de website,
Twente Genealogisch en Iustrum 2014. Afgevaardigde van de afdeling.
Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte. 0541-511774
e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris : Marieken Scholten-Sijjes.
Anjelier 7, 7621 AK Borne. 074-2670256
e-mail: secretaris@twente.ngv.nl
- Penningmeester : Ben Schothuis, coördinator cursussen.
Het Loo 39, 7608 DM Almelo. 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjgschothuis@home.nl (privé)
- Lid : Johan Leushuis, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. Genealogisch
Informatiecentrum Twente (GIT).
Woolderweg 65, 7622 JR Borne. 074-2667229. e-mail: jleushuis@hetnet.nl
- Lid : Jan Aaldenberg, coördinator Twentse Voorouder Dag. Rembrandtlaan 84, 7606 GN
Almelo. 0546-815950. email rails@hetnet.nl

Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV:

- Ton Boswenger, Meindert Hobbemastraat 3, 1318 LA Almere. 036-5250894

Genealogisch correspondent:

- Anton Hilgerink, Reygershöffehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: correspondent@home.nl

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Hoofredacteur (vacature), Titia Tjeerdsma, Georges Schafraad, Hennie Kok en Otto Huizinga.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur. E-mail redactie: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT). Stadsarchief gemeentehuis Enschede,
Langestraat 24.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot